Ἀπὸ τὴν ἐποποιΐαν τοῦ 1912

Πολεμικαί Μέρος 1ον

Ἄπειρος

Ζελίδες

Γεώργιος Μ. Θεοδωρακίς

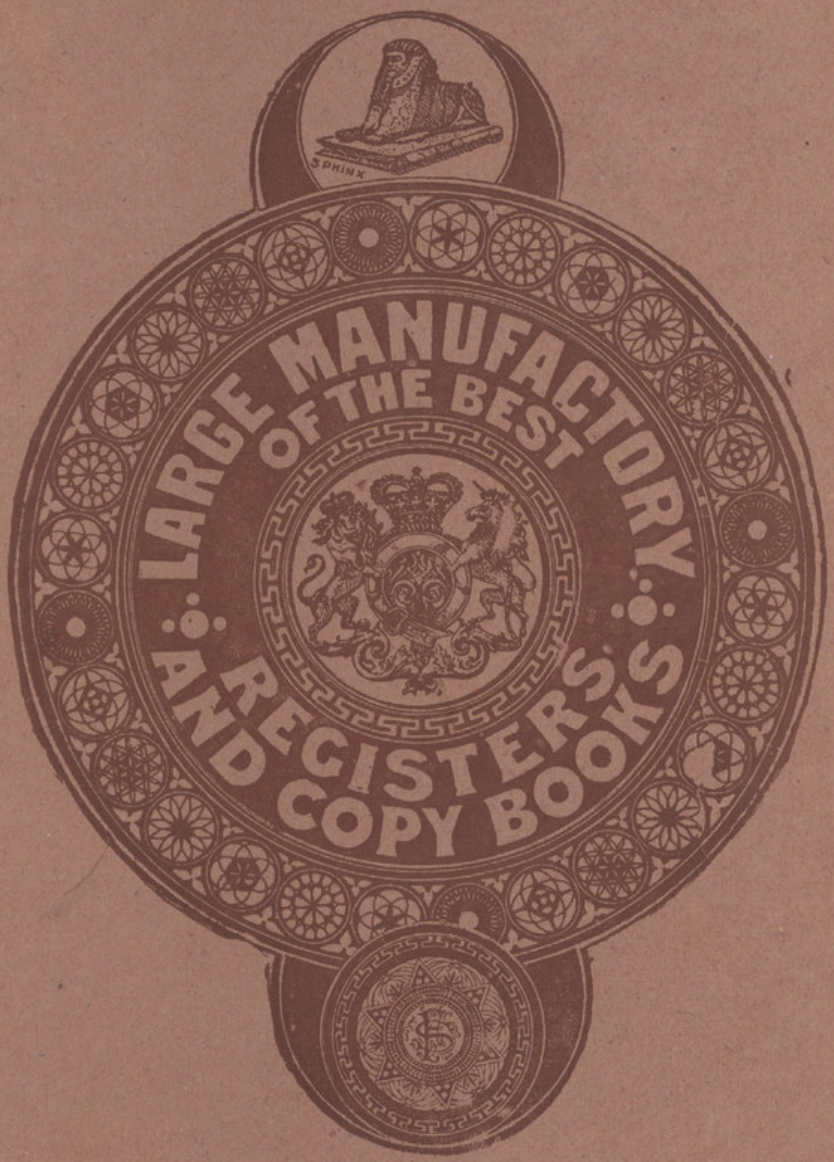
SPHINX
LARGE MANUFACTORY
OF THE BEST
REGISTERS
AND COPY BOOKS

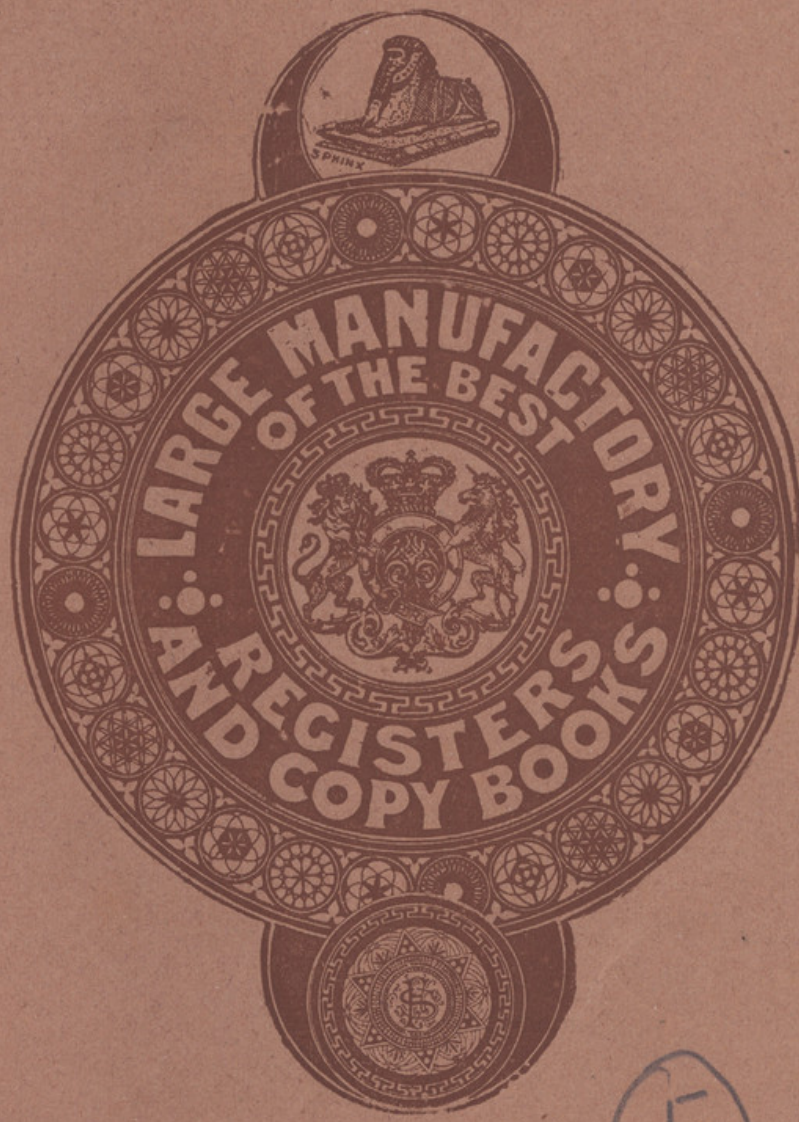
SPHINX
LARGE MANUFACTORY
OF THE BEST
REGISTERS
AND COPY BOOKS

E

ΘΥΡΙΣ Ε

ΑΡΙΘ.

2 Ὀκτωβρίου 1912 Τρίτη

Ἡ ἡμέρα αὕτη θὰ μείνῃ ἀνεξάλειπτος ἐν τῇ μνήμῃ μας διότι κατ' αὐτὴν ἀναχωροῦντες ἐκ τῶν κόλπων τῶν οἰκογενειῶν μας, ἐκεῖ ὅπου μᾶς ἐκάλει ἡ φωνὴ τῆς πατρίδος, ἐδέχθημεν τὰς τελειταίας εὐχὰς τῶν γονέων, οἵτινες δακρύοντες ἐκ χαρᾶς ἔβλεπον μετ' εὐχαριστήσεως τὴν αὐθόρμητον ἐκδήλωσιν τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων μας.

Τὸ ἅρμα τοῦ Φοίβου ἔχον ἤδη διατρέξει τὸ πλεῖστον τῆς τροχιᾶς τοῦ, ἔκλινε πρὸς τὴν Δύσιν του, ἡμεῖς δὲ εὑρισκόμενα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πρὸς πλοῦν ἑτοίμου ταχύπλου; ἀτμοπλοίου «Νικολάου» ἐδεχόμεθα τὰς ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις τῶν συμπολιτῶν μας οἵτινες κατακλύσαντες τὴν προκυμαίαν μᾶς προέπεμπον, ἔχοντες πλήρη τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἐκτελέσωμεν πιστῶς τὰ καθήκοντα τὰ ὁποῖα ἐπέβαλλεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἐν τῷ στρατῷ ἐθελουσία κατάταξις μας.

Ὁμοβροντίαι πυροβολισμῶν, οὐρανομήκεις ζητωκραυγαί, δαιμονιώδης θόρυβος, ἐπλή-

ρωσαν τὴν ἀτμόσφαιραν, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν, τὸ πλοῖον ἤρχιζε νὰ ἐκπλέῃ τοῦ λιμένος, ἵνα ἐντὸς ὀλίγου ὄλη ἡ ἀνθρώπινος ἐκείνη μᾶζα διαλυθῇ εἰς μικρὰς ὁμάδας αἵτινες διασκορπισθεῖσαι ἀνὰ τὴν πόλιν θὰ προέβαινον ἀναμφιβόλως εἰς φιλοπολέμους ἐκδηλώσεις.

Τὸ πλοῖον ἤδη ἐξελθὸν τοῦ λιμένος διασχίζει ὡς ταχύπτερος γλάρος τὰ ὁλονὲν ἐπιφόβως ὀγκούμενα κύματα, ἡμεῖς δὲ ἱστάμενοι ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ πλοίου, προσατενίζομεν τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ἐκτεινομένην Κρήτην. Σκέψεις ρεμβώδεις καὶ μελαγχολικαὶ κατέχουν τὰς ψυχάς μας, καὶ μετ' ἐπιμονῆς τὰ βλέμματα μας προσηλοῦνται ἐπὶ τῶν ἀγερώχως ὀρθουμένων Λευκῶν Ὀρέων. Ἆρά γε σκεπτόμεθα θὰ εὐτυχήσωμεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς κόλποις τῶν οἰκογενειῶν μας, νὰ προσατενίσωμεν καὶ πάλιν τὴν πολυπαθῆ πατρίδα μας; Ἂς μή. ~~ἀναγινο~~ νομίσει ὁ ἀναγνώστης ὅτι τὰς σκέψεις ταύτας ἐπέβαλλεν εἰς ἡμᾶς αἴσθημα φόβου, ἀλλὰ τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο τὸ εἰς πάντας ζωηρῶς ἐνυπάρχον, τῆς πρὸς τὴν γενέ-

τειραν ἀγάπης.

Ἡ θάλασσα δυστυχῶς οὐδεμίαν βελτίωσιν δεικνύουσα, καθίστατο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀπειλητικωτέρα, τὰ δὲ συμπτώματα τῆς ναυτίασεως κατέλαβον ἤδη τοὺς περισσοτέρους.

Ἀπελπιστικαί κραυγαί ἐξερχόμενα ἀπὸ τοὺς στόματα τῶν ναυτιασθέντων δονοῦσιν τὴν ἀτμόσφαιραν, ὁ δὲ ἔμετος προκαλῶν τὴν ἀηδίαν κινεῖ καὶ τοὺς μὴ ναυτιαζομένους πρὸς ναυτίασιν.

Ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ κουχηθῶμεν, κραυγάζει ὁ κ. Γεώργιος Πωλογεώργης ἐξαπλωμένος ἄνωθεν τῆς καμπίνας μου καὶ ἐμέσσων, ὅτι ἐδώσαμεν τὴν πρώτην μάχην καὶ φοβοῦμαι μήπως ταύτην ἐπαιολουθήσει καὶ δευτέρα διότι ἀρχίζω νὰ διακρίνω ἐπὶ τῆς σινδόνης σειρᾶς ἀπειλητικῶν κορέων.

Καὶ εἶχε δίκαιον λέγων τοῦτα ὁ κ. Πωλογεώργης διότι καθ' ὅλην τὴν νύκτα δὲν ἠδυνήθημεν νὰ κοιμηθῶμεν τόσον ἀπὸ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς θαλάσσης ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς παρενοχλήσεις τῶν κορέων.

4ⁿ Πολεμικαί Δελίδες

3ⁿ Ὀκτωβρίου 1912 Τετάρτη

Εὐτυχῶς κατά τάς πρωϊνάς ὥρας τῆς σήμερον ἡ θαλασσοταραχή ἥτις ἐπεκράτει καθ' ὅλον σχεδόν τόν πλοῦν, ἐκόπασσε ὀλίγον ἡ οὕτω (δὲ) ἠδυνήθημεν νά ἀνέλθωμεν ἐπί τῆς γεφύρας τοῦ „Νικολάου" καί ἐκεῖθεν νά θαυμάσωμεν τήν πρό ἡμῶν ἐκτεινομένην Ἀττικήν μέ τά μαγευτικά τοπία τῶν πέριξ νησίδων. Μακρά σειρά ἱστῶν φανερώνει τήν πληθύν τῶν ἐν τῷ λιμένι ~~[illegible]~~ Πειραιῶς εὑρισκομένων πλοίων, αἱ δέ πρός τόν οὐρανόν τείνουσαι καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων Πειραιῶς ἀποτελοῦσι θέαμα γραφικόν. Ὁποία συγκίνησις μέ κατέλαβεν, ὅστις σημειωτέον διά πρώτην φοράν μετέβαινον εἰς Ἀθήνας, ὅταν ὁ κ. Εὐτύχιος Κορκίδης, μοί ἔδειξεν τόν μόλις διακρινόμενον μεγαλοπρεπῆ ~~[illegible]~~ ἱερόν λόφον τῆς Ἀκροπόλεως! Ἐθεώρησα τόν ἑαυτόν μου εὐτυχῆ διότι ὑπό τοιαύτας συνθήκας διά πρώτην φοράν θά εἶχον τήν εὐτυχίαν νά ἐπισκεφθῶ τά ἀριστουργήματα τοῦ Φειδίου καί τοῦ Πραξιτέλους τά ἀπό τόσων αἰώνων, κινοῦντα τόν θαυμασμόν παντός τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Καί ἐντῷ ἔχων προσηλωμένον τό βλέμμα μου ἐπί τοῦ ἱεροῦ λόφου τῆς Παλλάδος, προσεπάθουν νά διακρίνω τά ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, τί εὑρισκόμην ἐν ποιᾷ τινι ρεμβώδει καταστάσει, ἢ καλλιστοῦ προκληθείς ὑπό τοῦ αὐτοῦ φίλου, οἱωνεί χρεή ὁδηγοῦ ἐκτελοῦντος, νά στραφῶ διά νά παρατηρήσω τό μαγειτικόν ~~κέν~~ τό θερινόν κέντρον τῶν Ἀθηνῶν, τό Νέον Φάλληρον. Καί μετά θαυμασμοῦ πάντες παρετηροῦμεν τό παρ' αὐτό μεγαλοπρεπές κατίριον, τό ξενοδοχεῖον Ἀντιόνιον. Πού ἐφανταζόμεθα ἡμεῖς ὅτι τό ξενοδοχεῖον ἐκείνο μετά ~~μίαν~~ ἕνα μῆνα θά ἐχρησίμευεν ὡς κατάλυμμα εἰς τόσοις προσφιλεῖς φεσοφόροις, τόσον πασσάδες ὅσον καί Νιζάμιδες;

Ἡ μεσημβρία ἤδη ἐπλησίαζε τό δέ προσάριον μας στένον ὑπό τό βάρος τῆς μῶν, (διέσχιζε) τά γαλληνιαία ὕδατα τοῦ λιμένος Πειραιῶς. Δέν ἐβράδυνον δέ νά φανῶσιν καί οἱ ἀπαραίτητοι λέμβοι ὧν οἱ κυήτορες μέ τάς ἐκκωφαντικάς φωνάς τῶν ἐκάλουν πρός προτίμησιν.

Μίαν παρατήρησιν ἔχω νά κάμω ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ τῆς περιγραφῆς ἤτις ἐάς θεωρηθῇ ὡς

σαμένθεως. Ἀναχωροῦντες ἀπ' Χανίων εἴχομεν ὁρμη-
σοφορηθῆ ὅτι ἐν Πειραιεῖ ἡ μάλ' ὀρχηστομαίστρα ἐν-
δυνωδεστάτη νοσοδοχεῖ καὶ ὅτι αἱ ἀντεχνίαι ἀμ-
φοτέρων τῶν σχολῶν δὲ καταπέφρονται ὑφ' νοσοδοχῆς
μαῖς. Ὅταν γοιοῦν τὸ σχοῖνον ἀφικόμεθα ὑφ' τὸν
Πειραιᾶ, μετ' ὀλιγιστὰς σφιγμένους καὶ ἴδωμεν
τὴν σκορπίων πλοκὴν ἀμφιβαλλομένην διὰ ἀμφιβάδας ἐνδυνωδεστάτων χ' ἡμῶν
σχοῖνον τόδον Ἀθηναίων ὅδον χ' Πειραιωτῶν. Ἀλλὰ
φεῦ δύναται καὶ φαντασθῆ τινὰς ἐμφορεῖν
μαῖς ὅταν ἀλλοβιβαδίνεις ἐπὶ τὴν ἀλλοβάθραν (ὅπως
μόγις ἐφάνησαν) διὰ τῶν δακτύλων μεμορφωμένας (διεμπλεκομένων)
σφιγμένων, αἵτινες σημεῖον τὸν φάντες ἦσαν ἀμφοτε-
ρίωναι μαῖς. Ἐπὶ τὴν ἀλλοβάθραν ἀντεκινησάμεθα-
μεν ὅμοι καὶ ποικαὶ σοφαίταιζιν ἐπορευόμεθα
ὑφ' τὸν διηνεκοδρομικὸν σταδιόν. Ἀφεὶ καὶ
παῦ' ὁδοῦ ἡ αὐτὴ ὑγρόεις ἐθηκοσούδης, μό-
νον δὲ ἄμοι ἐνδυνωδεῖς βραχιόβροι τοῦ
νοσοδόχου Ἐρμηκοῦ δακρύοντες ἐφορμοῦσιν.
Ἡ ὑγρόεις δὲ αὕτη ἐθηκοσούδης ἡ ἐν Ἀ-
θήναις ἦναι μετὰ τὴν ἑτέραν ἐφαίνετο.
Ἐπὶ τοῦ σταδίου καὶ αὐθεῖαν μετέβημεν

εἰς τό ~~[illegible]~~ πέναντι ξενοδοχεῖον τῶν „Παρισίων" ἔνθα ἐγένετο πρωτόκολλον ἐν ᾧ ὑπέγραφον πάντες οἱ καταταχθησόμενοι ὡς ἐθελονταί. Μετέβην γ' ἐγὼ νὰ ὑπογράψω ἀλλ' ἀμέσως προσέκρουσα εἰς τὴν ἐπίμονον ἄρνησιν τοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ πάντων τῶν παρευρισκομένων. Μάτην διεμαρτυρόμην διὰ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν των, ὅπως ἐγὼ μὴ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα μου, διότι ὑφ' ὅλων μοι προεβάλλετο ἡ ἀνηλικιότης. „Εἶσαι ἀνήλιξμοι ἔλεγον ἀφ' ἑνός, γ' ἀφ' ἑτέρου τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀδελφός σου ὑπέγραψε ὡς ἐθελοντής, δὲν εἶναι ὀρθόν γ' σὺ νὰ ὑπηρετήσῃς. Διότι δύο ἀδελφοὶ διὰ τῆς ἐθελουσίας διὰ τὸν πόλεμον ἐν τῷ στρατῷ κατατάξεως των, οὐδὲν ἄλλο πράττουσιν εἰμὴ καταδικάζουσιν τὴν οἰκογένειαν των." Ἀλλὰ πλὴν αὐτὰ ἐγὼ τὰ ἤκουσα μειδιῶν. Ἐφ' ὅσον ἀνεχώρησα διὰ τὸν πόλεμον, δὲν θὰ ἐπέστρεφον ὀπίσω διὰ νὰ ἀκούω τὰς εἰρωνείας τοῦ ἑνός γ' τοῦ ἄλλου. Μόνον δὲ ὅταν ἐδήλωσα ὅτι θέλω δὲν μὲ δεχθοῦν θὰ ἔφευγον ὡς ἀντάρτης, τότε μόνον ἔστερξαν νὰ μὲ δεχθῶσιν γ' οὕτω ἐξεπληρώθη ἡ ἐπιθυμία μου.

5 Ὀκτωβρίου 1912 Παρασκευή

Κατά προηγουμένην συνενόησιν ἡ σημερινή ἡμέρα ὡρίσθη ἵνα καταγραφῶμεν ἐν τῷ στρατολογικῷ γραφείῳ καὶ ὡρκισθῶμεν τὸν νενομισμένον ὅρκον. Ἀπὸ τῆς πρωΐας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου μετέβημεν εἰς Κολωνάκι ἔνθα εὑρίσκεται τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον καὶ ὅπου ἤρχισαν ~~καὶ~~ συγκεντρῶνται καὶ οἱ ἄλλοι. Ἔξωθεν τοῦ γραφείου πλῆθος ἐθελοντῶν καὶ ἐπισιρόφων μετ' ἀγωνίας περιμένει τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἀνοίξῃ ἡ θύρα ἵνα καταγραφῶσιν. Ἀνὰ πᾶν λεπτὸν ἀθρόοι προσέρχονται ἐκ διαφόρων μερῶν μετὰ συμαιῶν ἀποσπῶντες τὰ χειροκροτήματα καὶ τὰς ζητωκραυγὰς τοῦ ἐνθουσιῶντος κόσμου. Ὁ συνωστισμός καὶ ἡ ὤγχυσις ἥτις ἐπικρατεῖ εἶναι ἀπερίγραπτος δι' ὃ μόγις τὸ ἀπόγευμα κατωρθώσαμεν νὰ καταγραφῶμεν, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ εἴχομεν ἐπιδοθῇ εἰς χορούς καὶ ᾄσματα. Ἐκ τῶν μπαλκονίων αἱ κυρίαι καὶ δεσποινίδες μετὰ θαυμασμοῦ παρατηροῦσιν τὸν κρητικὸν χορόν, δὲν δύνανται δὲ νὰ συγκρατηθῶσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκδηλώνουν τὸν θαυμασμὸν των διὰ

χειροκροτημάτων ὁσάκις ὁ ἐκ Ζελίνου ζουτη-
τὴς Ἀντώνιος Θεοδωράκης διὰ τῶν ταχέων καὶ εὐστρό-
φων κινήσεων του ἐξαίνετο πρόγματι ἡς διετιδείς. Τὸ διπόγευ-
μα ὡρκίσθημεν καὶ εἶτα ἐν παραντάξει μετέβη-
μεν εἰς τὰ Παραπήγματα ἔνθα ὡρίσθημεν ἡς αἰπο-
τελοῦντες τὸν 3ον λόχον τοῦ 1ου ἐμπέδου ζωντά-
γματος. Εἶτα διελύθημεν ἀλλ' ἤδη οὐχὶ
ἡς πολῖται ἀλλ' ἡς στρατιῶται.
Ἀπὸ τοῦ ξενοδοχείου τῶν „Παρισίων" ἔστειλλα
εἰς τοὺς γονεῖς μου τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

Ἀθήνησι τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1912

Ἀγαπητέ μοι πάτερ

Μετ' ἀγωνίας θὰ ἀναμένετε ἐπιστολήν μας καὶ
νεωτέρας πληροφορίας περὶ τῆς κατατάξεως ἡμῶν
ἐν τῷ στρατῷ. Τὸ ταξείδιον ἦτο ὀλίγον ἐνοχλη-
τικόν, ἡ δὲ ὑποδοχή μας ἦτο πολὺ ψυχρά. Οὐ
δεμίαν ἐντύπωσιν ἔδωσεν ἡ εἰς Κρήτης ἀφίξις νεαρῶν
ζουτητῶν ἡς ἐθελοντῶν, μόνον δὲ ὀλίγοι βραικοφόροι
ἐνθουσιώδεις τοῦ ὑποδοίλου ἐξηκνισμοῦ δακρύοντες
ἐχειροκρότουν κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀποβάθρας εἰς
τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν διέλευσίν μας.

10η Πολεμικαί Σελίδες

Σήμερον μέ τήν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἐδώσαμεν τόν
νενομισμένον ὅρκον τοῦ Ἕλληνος στρατιώτου, δέν ὑπο-
λείπεται δέ παρά μόνον ἡ στολή ἵνα θεωρη-
θῶμεν τέλειοι στρατιῶται. Ἀπομένως σήμερον
δύνασθε νά καυχηθῆτε ὅτι ἔχετε παραδώσει
καί τά δύο τέκνα σας εἰς τάς ἀγκάλας τῆς
μητρός πατρίδος ὅπως μᾶς χρησιμοποιήσῃ αὐτῇ ὅπως
θεωρῇ πρέπον.
Ἴσως στενοχωρηθῆτε ἀγαπητέ πάτερ διά τήν
ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῆς οἰκογενείας ἀμφοτέρων
τῶν τέκνων σας, ἀλλά εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ στενο-
χωρία αὐτη θά παρέλθει ταχέως ἐπί τῇ ἰδέᾳ ὅτι
ταῦτα οὐδέν ἄλλο πράττουσιν εἰμή ἀπλοῦν κα-
θῆκον πρός τήν πατρίδα. Νά εἴσθε δέ βέβαι-
ος ὅτι ἡμεῖς ὄντες μνήμονες τῶν ἐνδόξων κατορθω-
μάτων τῶν προγόνων μας, θά φανῶμεν ἀντά-
ξιοι τοῦ ὑψηλοῦ προορισμοῦ τόν ὁποῖον, διά
τοῦ ὅρκου τοῦ στρατιώτου μας ἔδωκεν ἡ πατρίς.
Παρακαλῶ εὐθύτι εἰς τήν ἀγαπητήν μητέρα
μου νά μή στενοχωρηθῆ. Ὡσαύτως φιλήσα-
τε ἐκ μέρους μου τήν προσφιλῆ ἀδελφήν μου

καί χάρμην. Αναμένων ταχείαν ἀπάντησιν σας Σας ἀσπάζομαι εὐπειθής

Ὁ υἱός σας

Γιώργος

11η Οκτωβρίου 1912 Πέμπτη

Χθήμερον ἀπέστειλλα εἰς τοὺς γονεῖς μου τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν

Χθῆναι 11η Οκτωβρίου 1912

Ἀγαπητέ μοι πάτερ

Μετὰ πάροδον ἀρκετοῦ σχετικῶς χρόνου ἔρχομαι νὰ σᾶς πληροφορήσω τὰ περὶ ἐμὲ διότι ἐν τῇ ἄλλῃ μου ἐπιστολῇ δὲν σᾶς εἶχον γράψει σχεδὸν οὐδέν. Καθὼς θὰ σᾶς εἶπεν ὁ Πέτρος κατετάχθημεν εἰς τὸν 5ον λόχον τοῦ 1ου ἐμπέδου συντάγματος. Ὡρκίσθημεν τὸν ὅρκον τοῦ στρατιώτου καὶ ἀπὸ 3 ἡμερῶν ἐκτελοῦμεν τὰ καθήκοντα αὐτοῦ. Τὴν παρελθοῦσαν Τρίτην ἐνεδύθημεν τὴν στολὴν ἀφοῦ προηγουμένως εἴχομεν ἐκγυμνασθῇ διὰ τῶν πολιτικῶν ἐνδυμάτων τὰ ὁποῖα σχεδὸν ἐφθά-

ρησαν. Ἀμέσως δὲ ἅμα τῇ παραδόσει τοῦ ὁπλισμοῦ οἱ πλεῖστοι μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγομαι καὶ ἐγὼ ὡρίσθημεν φρουροὶ εἰς διάφορα δημόσια καταστήματα. Ἐγὼ ὡρίσθην φρουρὸς τῶν ὅπλων εἰς τὰ ἀνάκτορα Διαδόχου, μόλις δὲ πρὸ μιᾶς ὥρας ἀντεκατεστάθημεν ὑπ' ἄλλων. Ὡς φρουρός, τὸ ὁμολογῶ, ἔπαθα πολλά, κακουχίας, κρύο, δίψα, καὶ πεῖνα. Ἐνῷ ὁ οὐρανὸς εἶχε ἀνοίξει τοὺς καταράκτας του, οἱ δρόμοι εἶχον καταστῇ ἀδιάβατοι ἐκ τῆς πλημμύρας, ἡ ὥρα εἶχε παρέλθει οὖσα 2ᾳ μεταμεσονύκτιος, ἀφόρητον ψῦχος καθίστα τὴν εἰς τὸ ὕπαιθρον διαμόνην ἀδύνατον, οἱ ἄνθρωποι δὲ ἐν τῷ ἁμαξῶν ἐσπευδον νὰ κλεισθοῦν εἰς τὰς οἰκίας των, ἐγὼ εὑρισκόμην εἰς τὴν πύλην τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Διαδόχου, τρέμων ἐκ τοῦ ψύχους, καταπεπονημένος ἐκ τῆς ἀϋπνίας, ἔρημος ἐν μέσῳ τῆς καταιγίδος. Αὐτὸ δὲ δυστυχῆς διήρκεσε ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους ἡμέρας καὶ νύκτας. Ἀλλὰ οὐδόλως παραπονοῦμαι

οὐδὲ μετανοῶ, διότι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλομένου καθήκοντος, ἀπαιτεῖ πολὺ ἀνωτέρας θυσίας τῶν προειρημένων κακουχιῶν. Τὸ φαγητὸν εἶναι σχετικῶς καλόν· ἀνὰ δύο ἡμέρας παρέχεται ἅπαξ κρέας. Αἱ ἀρβύλες εἶναι μεγάλες καὶ πληγώνουν, τὸ δὲ πανταλόνι μου ἔχει πάρει ὀλίγον ἀπὸ τὸ καλοῦπι τῆς βράκας.

Τὸ ζήτημα τῆς μεταβάσεως μας εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, πιστεύω ὅτι εἶναι ζήτημα ὀλίγων μόνον ἡμερῶν. Ἴσως ὅμως μᾶς ἀφήσουν ἐδῶ ὡς φρουροίς.

Ἀναχωρῶν ἐκ τῆς οἰκίας μας, ἀφῆκα χάος, χάος κινδύνων καὶ ἀδημονίας. Ἀνεχώρησα μὲ πάλλουσαν τὴν καρδίαν, μήπως πάθῃ τι κανεὶς ἐκ τῆς οἰκογενείας. Ἀνησυχῶ φοβερά, διὸ καὶ θέλω νὰ μοῦ γράψετε ἵνα καὶ ἐγὼ εἶμαι γνώστης τῶν τῆς οἰκογενείας. Τί ἀποκάνουν αὐτοί οἱ ἀξῆται; Ἀπειλοῦν ἀκόμη;

Ὁ Πέτρος ἔφυγε ἀρθενής, νομίζω δέ ὅτι [redacted] Σήμερον εἶδα τόν Διομήδη ὅστις εἶναι ὡρισμένος ἐναντίον του, διά την ἀναχώρησιν του ἄνευ προηγουμένης ταυτοποιήσεως τῆς ὑποθέσεως του περί ἀπαλλαγῆς ἀπό τοῦ στρατοῦ. Φεύγων μοί ἀφῆκε 10 δραχμάς, ἐν γένει δέ ἐπέδειξεν ἀρίστην διαγωγήν πρός ἐμέ· δι' ὅ καί θά τῷ εἶμαι ἐσαεί εὐγνώμων.

Σήμερον εἶδον τόν Θεοκλῆν, μετ' ἐκπλήξεως, ὅστις κατετάχθη ἐθελοντής εἰς τόν 7ον λόχον τοῦ 1ου συντάγματος. Τήν στιγμήν ποῦ γράφω εἴμεθα μαζύ εἰς τό ταχυδρομεῖον καί ἀναμένει ὅπως ἀφοῦ τελειώσω τήν ἐπιστολήν τόν ὁδηγήσω εἰς τόν σταθμόν τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς διά νά εὕρῃ τόν ἀδελφόν του εἰς Πειραιᾶ. Αὔριον ἢ μεθαύριον θά φωτογραφηθῶ καί θά σάς στείλλω φωτογραφίαν.

Σάς παρακαλῶ τάς ἐπιστολάς τάς ὁποίας μοῦ στέλλοιν εἰς Γαλατᾶ νά τάς ἐμβιβάζη-

τε εἰς φαμέλλοις καί νά μοῦ τάς ἀποστέλλετε μέ διεύθυνσιν: Γ. Μ Θεοδωράκιν Poste-Restante Ἀθήνας.

Χαιρετισμοίς εἰς τήν φιλτάτην μου μητέρα, — πῶς πάει μέ τό δόντι; πονεῖ ἀκόμη; — εἰς τήν ἀγαπητήν μου Χρυσῆν, καί ἰδιαιτέρως εἰς τήν λάλλην μου. Τί λέει μέ τήν ἀναχώρησιν μου; Στενοχωρεῖται; Χαιρετισμοίς ὡσαύτως καί εἰς τόν Μανώλη. Τί σκοπεῖ αὐτός; Θά ἔλθῃ;

Ταῦτα μετά μεγάλης σπουδῆς
Ἀναμένων ἀπάντησιν σας
ταχεῖαν
Σάς ἀσπάζομαι
Ὁ υἱός σας
Γιώργος

Υ. Γ. Προσεχῶς θά γράψω τοῦ Πέτρου διά τό ζήτημα του, ἀφοῦ πρῶτον πληροφορηθῶ καλῶς
Ὁ Ἴδιος

18 Ὀκτωβρίου 1912 Πέμπτη

Σήμερον μοι ἀπέστειλλεν ἐκ Χανίων ὁ ἀδελφός μου τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν:

Χανία τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1912

Ἀγαπητέ μοι Ἀδελφέ

Μετὰ μεγάλης χαρᾶς ἀνεγνώσαμε τὴν ἐναγωνίως ἀναμενομένην ἐπιστολήν σου ἵνα μάθωμεν ἐπί τέλους τί ἀπεγίνατε, ἡμεῖς ἅπαντες ὑγιαίνομεν ἐπί τοῦ παρόντος, οἱ δὲ Τσεπέτηδες δὲν λέγουν πλέον τίποτε. Μάλιστα σήμερον τὴν πρωΐαν καθ' ἣν ὥραν ἠρχόμην ἀπὸ Γαλατᾶ ἔμαθα ὅτι εἰς τὸ Κοντομαρί ἐγονεύθη εἷς Τσιβουράκης ἀδελφός τοῦ γονέως τοῦ Γ. Τσεπέτη. Τὸ παιδί ἐζητήσαμε ἀπὸ τὴν Εἰσαγγελίαν ἥτις διέταξεν τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς. Ἡ λάλλη σου εἶναι καλά καί σε χαιρετᾶ, μοί παρήγγειλε δὲ νά σοῦ γράψω ἐκ μέρους της πολλοὺς χαιρετισμοὺς, καί νά

προσέχῃς τό κρύο. Ἡ μητέρα σου εἶναι
καλά, ὅπως καί ἡ Χρυσῆ. Ἐγώ ἔφθασα ἐν-
ταῦθα τήν πρό παρελθοῦσαν Τετάρτην καί ἐπή-
ρα ἕνα πιστοποιητικόν ἀπό τόν Σπυριδάκην,
τό ὁποῖον ἔβαλλεν εἰς μίαν συνοδευτικήν ἐπιστολήν
τοῦ Ματθαίου Μαρκαντωνάκη καί τό ἐστεί-
λαμε εἰς τόν Κλέαρχον ἵνα μέ ἀπαλλάξῃ.
Ἐπίσης ἔγραψε καί ὁ Ἀριστομ. Μητωτάκης
νά μέ ἀπαλλάξῃ, καί μάλιστα τοῦ ἔγραψε,
ὅπως ἀπαντήσῃ τηλεγραφικῶς ἵνα ἐν ἐναντίᾳ
περιπτώσει καθ' ἣν ἡ ἀπαλλαγή θά εἶναι
ἀδύνατος, νά ἐπιστρέψω εὐθύς. Ἐν τούτοις ὅμως
θά ὑποφέρω πολύ διότι πρό δύο ἡμερῶν μέ ἐκαυτη-
ρίασε ὁ ἰατρός Σπυριδάκης εἰς τοίς νεφροίς, καί
εἶναι Σελεινή ἡ θέσις μου: ὄλη μου ἡ πλά-
τη καί οἱ νεφροί μου εἶναι μία πλη-
γή καί ἔχω καί τσιρότα ἔμεινα δέ δύο
ἡμέρας εἰς τό κρεβάτι καί μόλις τώρα ἐση-
κώθηκα ἀλλά κινοῦμαι μετά μεγάλης
βραδυτήτος καί μέ πολλοίς πόνους χωρίς
ὅμως νά δύναμαι νά τσιτῶ διόλου. Ἐρώ-

τησε σέ παρακαλῶ ἀλλά μέ τρόπο τί γί-
νεται ἡ ὑπόθεσις μου, ἐκηρύχθην λιποτάκτης
ἤ μέ διέγραψαν ἁπλῶς ἀπό τάς τάξεις τοῦ
στρατοῦ, διότι ἐάν δέν ἀπαλλαχθῶ τελείως
θά ἐπανέλθω καί ἄς εἶμαι πάντοτε εἰς
τό Νοσοκομεῖον. Ἀπό τήν Ἀλεξάνδρειαν
σοῦ ἔστειλλαν 20 ἀντίτυπα τῆς δάφνης ὅ-
μοια μέ τό ἀποστελλόμενον ἐντός τοῦ ὁποίου
θά εὕρῃς καί μίαν Carte Postale.
Εἰς τούς ἐξαδέλφους Γερανιώτας τούς χαι-
ρετισμούς μου ὡς γ' εἰς τόν Εὐτύχιον καί
Βελισσάριον. Ἀπό τό σπῆτι καί τήν Μα-
ρίκα ἔχεις πολλούς ἀσπασμούς. Γράφε τά
καθέκαστα συχνότερον Σέ φιλῶ

Πέτρος

Υ.Γ. Εἰς τό ταχυδρομεῖον εὑρίσκονται
δύο ἐπιστολαί ἰδικαί μου Poste Restante
ἡ μία ἀπό τήν Μαρίκα καί ἡ ἄλλη
ἀπό τόν Βάσσον λοιπόν σέ παρακαλῶ
νά τάς πάρῃς νά τάς ἐσωκλείσῃς εἰς
ἕνα μεγάλον φάκελλον νά μοῦ τάς ἐπι-

στρέψῃς χωρίς ἄγγο.

Ἐν βίᾳ

Ἀγαπημένο μου παιδί

Χαρᾶς καί ἀγαλλιάσεως ἐνέπλησε τήν πονεμένην καί αἱμάσσουσαν καρδίαν μου ἡ ἐπιστολή σου. Τώρα θά αἰσθάνεσαι πόσον σκληρός εἶναι ὁ χωρισμός τῶν γονέων, τῶν ἀδελφῶν ἡ τῆς γεννετείρας καί πόσον πικρά εἶναι ἡ ζωή εἰς τήν ξένην. Τό κλίμα ὡς θά ἀντελήφθης εἶναι κακό καί ἀνάποδο καί ἕνεκα τούτου νά ἐπιμελῆσαι ὅσον τό δυνατόν τήν ὑγείαν σου, ἐάν δέ μεταβῆτε εἰς τήν Μακεδονίαν τόσον τό χειρότερον.

Δέ συγχαίρω διότι κατετάχθης καί ἐφόρεσες τήν στολήν τοῦ στρατιώτου, καί δέν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐν καιρῷ θά ἐκπληρώσῃς τό ἐπιβαλλόμενον πρός τήν πατρίδα καθῆκον καί θά ἀνταποκριθῇς πρός τάς οἰκογενειακάς παραδόσεις.

Ἐνθυμοῦ ὅτι ὁ προπάποις καί ὁ πάπποις σοις, ἔπεσαν μαχόμενοι ὑπέρ ἐλευθερίας,... ὅσον δέ διά τοίς τελευταίοις οἰκογενειακοίς κινδύνοις μήν ἀνησυχείς.

Σέ φιλῶ Ὁ πατήρ σου

Θεόδωρ [illegible]

Υ. Γ. Πρόσφερε τοίς ἀσπασμοίς μου εἰς τόν Νίνον τόν Βάσσον καί πάντας τοίς συμμαθητάς σου, καί συστρατιώτας σου. Ἐπίσης καί εἰς τόν θεῖον Διομήδην τόν ὁποῖον παρακαλῶ νά φροντίσῃ νά ταυτοποιήσῃ τήν ὑπόθεσιν τοῦ Πέτρου ταχέως.

Ὁ Θεοκλῆς ἐγκαταλείψας με εἰς τό μέσον τῆς ἐργασίας μου μέ ἐλημίωσε πολύ.

Περιμένω τήν φωτογραφίαν σου μέ τήν στολήν τοῦ στρατιώτου.

Ὁ Ἀδίος

14

Ὡσαύτως σήμερον ἀπέστειλλα εἰς τὸν ἐν Χανίοις εὑρισκόμενον ἀδελφόν μου τὴν ὅλης ἐπιστολήν:

Ἀθῆναι 18 Ὀκτωβρίου 1912

Ἀγαπητέ Πέτρο

Δέκα ἡμέραι σχεδὸν παρῆλθον ἀφ' ὅτου ἀνεχώρησες οὐδεμίαν δὲ ἐπιστολήν μοι ἔστειλλες ἵνα τοιλάχιστον καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐνήμερος τῶν τῆς οἰκογενείας. Ἀνεχώρησες; ποῦ ἐπῆγες; συνελήφθης;, ἰδοὺ τὰ ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα προβάλλονται καθ' ἡμέραν εἰς ἐμὲ καὶ μὲ καθιστοῦν ἀνήσυχον. Καὶ ναὶ μὲν μοῦ εἶχες πῇ ὅτι θὰ φύλης κρυφίως, ἀλλὰ αἱ ἀσαφεῖς πληροφορίαι μερικῶν Γαλατιανῶν μὲ ἔκαμαν νὰ ἀμφιβάλλω ἐὰν πράγματι ἀφίχθης εἰς Γαλατᾶ. Ἐὰν ὅμως ἐλάμβανον ἔστω καὶ μίαν κάρταν ἐκ μέρους σου, θὰ ἠδυνάμην νὰ καθησυχάσω

Τάς ἀνησυχίας μου δέ ταύτας μέ ἐκα-
μεν νά ἐπιτείνω ἡ πληροφορία τήν
ὁποίαν ἔλαβον παρά τοῦ Γεωργίου Κα-
πετανάκη, ὅστις μοῦ ἔλεγεν προχθές ὅτι
ἐξηφανίσθης τελείως ἀπό τόν Γαλατᾶ,
καί ὅτι κανείς Γαλατιανός δέν σέ εἶ-
δε. Μάλιστα καί αὐτός ἐδείκνυε κά-
ποιαν δυσφορίαν, διότι λέγει σοῦ εἶχε δώ-
σει ἕνα διαμάντι μεγάλης ἀξίας. Δέν
εἶχες ὅμως μόνον ἀνησυχίαν διά τήν τύ-
χην σου, καί δυσφορίαν διά τό διαμάντι,
ἀλλά ἐδείκνυε καί ποιάν τινα ἀγα-
νάκτησιν διά τόν τρόπον σου. « Τόν
Θεόν τοῦ μοῦ ἔλεγεν νά φύγῃ, γιά νά
πάῃ νά βρῇ τήν Γάγαρη; Μήπως ἐγώ
δέν ἔχω γυχή; Μήπως ἐγώ ἀναχωρῶν
διά τόν πόλεμον δέν ἀφῆκα στό χωριό
τήν καλλιπάρειον μνηστήν μου, τήν προ-
σωποποίησιν τῆς θελκτικότητος; Μήπως
δέν μπορούσα καί ἐγώ νά φύγω; ». Αὐτά
καί ἄλλα πολλά μοῦ ἔλεγεν, ἐνῷ

15

συγχρόνως ἔζυεν τὴν ἐν χρῷ κεκαρμένην κάρα του, ἐφ' ἧς λεγεῶνες λευκῶν λωϋφίων ἐζετέλουν παρελάσεις καὶ ἄλλα γυμνάσια. Δὲν ἠδυνήθη δὲ νὰ συγκαλύψῃ ἕνα δάκρυον, προελθὸν ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς θεζικαρδίου ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴν δειλίαν ἥτις ἐμφωλεύει εἰς τὴν ἄνανδρον καὶ γυναικώδη ψυχήν του. Ὡσαύτως καὶ ἄλλοι Γαλατιανοὶ τοῖς ὁποίοις συνήντησα ἐξέφραζον δυσφορίαν διὰ τὴν ἀναχώρησιν σου. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται τώρα περὶ τῆς φυλῆς σου οὔσης γεγονὸς τετελεσμένον, ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπαλλαχθῇς. Αὐτὸ ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόντος μοῦ φαίνεται ἀδύνατον, χάριν τῆς νωθρότητος εἰκείνου εἰς ὃν ὃν ἀνέθηκες τὴν φροντίδα διὰ τὴν ὑπόθεσιν σου. Ἠναγκάσθην τὴν Τρίτην νὰ μεταβῶ εἰς τὸν Πειραιᾶ διὰ νὰ τὸν συναντήσω καὶ

διά νά μοῦ πῇ ὅτι ἀκόμη δέν εἶδε τον λογαγό καί ὅτι ἐάν μεταβῇ εἰς τόν λόγον, καί ἐάν τόν συναντήσῃ, καί ἐάν τό θυμηθῇ θά τοῦ κάμῃ λόγον. Τό βέβαιον εἶναι ὅτι εἰς τό λήτημα αὐτό ἔδειξες μεγάλην σπουδήν, διότι ἐάν εἶχες ὀλίγην ὑπομονήν θά ἀπηλάσσεσο ὅπως πρόκειται τώρα νά ἀπαλλαγθοῦν καί ἄλλοι δηλώσαντες ἀσθένειαν. Ἐγώ μέχρι τῆς στιγμῆς μένω εὐχαριστημένος διότι ἀκόμη δέν ἠσθένησα σοβαρῶς πλήν ἑνός λαιμοπόνου ὅστις μέ κρατεῖ. Εἶναι δέ καί παράδοξον πῶς ἤνθεξα ἐνῷ τά $\frac{2}{3}$ μετέβησαν εἰς τό νοσοκομεῖον. Τώρα ὅμως δέν πιστεύω νά ἀποφύγω τό κρυολόγημα ἐπειδή ἐκεῖ ποῦ μένομεν εἶναι μάρμαρα καί θέτομεν ἐπί τῶν παγερῶν πλακῶν ἔχοντες καί ὡς σιρῶμα τ' ὡς σκέπασμα ἡμίσειαν καί μόνην κουβέρταν. Μένομεν εἰς τό Πολύγυνον παρά τῇ σχολῇ τῶν

16

Εὐελπίδων, ἀφοῦ προκλουμένως εἴχομεν μεταφερθῇ εἰς τὸ 3ον πυροβολικόν. Ἐγὼ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶμαι φρουρά, πότε εἰς τὰ Ἀνάκτορα τοῦ Διαδόχου, πότε εἰς τὰς φυλακὰς Ἀβέρωφ, καὶ πότε εἰς ἄλλο μέρος. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν ποῦ σοῦ γράφω εἶμαι φρουρὰ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν μετὰ τοῦ Β. Πορταλιάλη καὶ Κ. Τζιτζιφιανοῦ. Τὰ ἔξοδα εἶναι πολλὰ διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τρώγομεν ἐξ ἰδίων εἰς τὰ ξενοδοχεῖα, τῶν φαγητῶν τοῦ λόχου ὄντων ἐλεεινῶν. Ἡ φανέλλες εἶναι πολὺ ἀκριβὲς δὶ ἡ δὲν ἠγόρασα. Τί ἀποκάμνετε μὲ τὴν ὑπόθεσιν Τσεπέτη; Ἀπειλοῦν ἀκόμη; Ὑπάρχουν κίνδυνοι; Φαντάζομαι τὴν χαρὰν τῆς Μαρίκας ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ σου. Ὁ λόχος μας πιστεύω νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Θεσσαλονίκην τὴν Δευτέραν. Ἴσως ὅμως καὶ βραδύτερον. Πρόσφερε τοὺς ἀσπασμοὺς μου εἰς τὴν δικογένειαν καὶ τὰ δέοντα εἰς τοὺς συγγενεῖς ἡ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Μανάλη καὶ Βάσσον. Γράψατέ μου ἀλλ' ἀμέσως ὥστε νὰ μὲ προλάβητε μὲ διεύθυνσιν Poste-Testante

Σὲ ἀσπάζομαι ὁ ἀδελφός σου

Γιώργος

23η Ὀκτωβρίου 1912 Τρίτη

Σήμερον εἶναι ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐξεπληρώθη ὁ πόθος μας ὅπως καὶ ἡμεῖς ἀποσταλῶμεν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ ἐκπληρώσωμεν τὸ καθῆκον μας. Εἶναι ἀπερίγραπτος ἡ χαρά, ὁ ἐνθουσιασμός τ' ἡ συγκίνησις ἥτις μᾶς κατέχει, διασχίζοντας τὰς Ἀθηναϊκὰς ὁδοὺς καὶ ᾄδοντας τὸ ἀρκετὰ ἐκφραστικὸν τρίστιχον:

Στὰ Γιάννενα θὰ πᾶμε
νὰ πολεμήσωμε
τὴ Τουρκικιὰ σημαία
νὰ τὴ ξεσχίσωμε
ἢ ὅλοι θὰ χαθοῦμε
ἢ θὰ νικήσωμε.

Φέροντες ἐπὶ τῶν ὤμων τοὺς γυγεοὺς τοὺς τόσον ἀβαστάκτους διὰ τὰς ἀσυνήθεις εἰς τοιούτου εἴδους βάρη, ῥάχεις μας μετὰ πάντων τῶν ἐξαρτημάτων, κρατοῦντες ἢ μᾶλλον σφίγγοντες ἐπὶ τῶν

ὤμων, τά ὡραῖα Μάνλιχερ, τά ὁποῖα μᾶς παρέδωσεν ἡ πατρίς. ἵνα δι' αὐτῶν διεκδικήσωμεν τά ἱερά δίκαια μας, βαδίζομεν ὅσον τό δυνατόν κανονικώτερον; ἵνα ἀπομακρυνόμενοι τῶν Ἀθηνῶν ἀφήσωμεν ὅσον τό δυνατόν καλλιτέρας ἐντυπώσεις. Ζωηραί ἐπευφημίαι καί παταγώδη χειροκροτήματα δονοῦν τόν ἀέρα καθ' ὅλον τό διάστημα τῆς διά τῶν Ἀθηναϊκῶν ὁδῶν διελεύσεως μας. Ἀπό τῶν μπαλκονίων καί ἐξωστῶν εὐγενεῖς κυρίαι καί εὐειδεῖς δεσποινίδες μᾶς ραίνουν δι' ἀνθέων. Εἰσερχόμεθα εἰς τήν Πειραϊκήν ὁδόν, προχωροῦμεν ἐπ' αὐτῆς καί συγχρόνως αἰσθανόμεθα τήν κόπωσιν ἐντονώτερον οὕτως ὥστε μετά ἀλιγόωρον πορείαν ὑποχρεούμεθα νά ἀναπαυθῶμεν. Μετά μικράς τοιούτου εἴδους ἀναπαύσεις καί μετά δίωρον πορείαν φθάνομεν εἰς Πειραιά ἔνθα καί προμηθευόμεθα τό τελευταῖον καί κυριώτερον συνάμα τοῦ στρατιώτου

ἐξάρτημα τὸ χρέη χιτῶνος καὶ οἰκή-
ματος ἐκτελοῦν ἀντίσκηνον. Μετὰ
μικράν ἐπιθεώρησιν ὑπὸ τοῦ Γάλλου συν-
ταγματάρχου κ. Μπορντὼ εἰσερχόμε-
θα περὶ τὴν 3ην μεταμεσονύκτιον ὥ-
ραν. Εἰς τὸ πρὸς πλοῦν ἕτοιμον ἱστορικὸν
ἀτμόπλοιον «Ρούμελη». Οἱ πρῶτοι εἰσελ-
θόντες ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ καταλαμβάνουσιν ἐξ
ἐφόδου τὰ ἀμπάρια εἰς τὰ ὁποῖα σημειω-
τέον εἶχον τοποθετηθῆ τὰ μεταλωγικὰ τοῦ
τάγματος καὶ τὰ τρόφιμα τοῦ λόχου.
Ἀναμίξ λοιπὸν ζῷα καὶ στρατιῶται
εὑρίσκονται ἐξαπλωμένοι ἐντὸς τοῦ ἀμπα-
ρίου, ἐνίοτε δὲ οἱ τελειταῖοι δέχονται ἐπὶ
τοῦ προσώπου των τὰς κόπροις καὶ τὰ
λαιτίσματα τῶν πρώτων. Δυσωδία ἀ-
φόρητος ἐπικρατεῖ ἐκεῖ, πληθὺς δὲ μικρο-
βίων ἱπταμένων καὶ μὴ καθιστᾶ τὴν δια-
μονὴν ἀδύνατον. Καὶ ἐν τούτοις ὁλόκληρος
μάχη ἐγένετο περὶ τοῦ ποῖος θὰ πρωτοειρέχθη
εἰς τὸ καταλώγιον ἐκεῖνο, μέχρις ὅτου ἐπλη-

ρώθη ἀσφυκτικῶς. Ἐγὼ εἰσελθὼν μεταξὺ τῶν τετελειταίαν δὲν εὗρον χῶρον ὄχι μόνον ἐντὸς τῶν ἀμπαρίων ἀλλ' οὔτε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὄντος καὶ αὐτοῦ σαρδελληδὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν πληρωμένου, διὸ ἠναγκάσθην νὰ ἀνέλθω ἐπὶ τῆς πρύμνης καὶ ἐκεῖ νὰ κατακλιθῶ μετὰ τοῦ Ἀναστασίου Παντελάκη, ἐκτεθειμένος πάντοτε εἰς τὸ δριμὺ τῆς νυκτὸς ψῦχος, καὶ εἰς τὴν ἀκαταστασίαν τοῦ καιροῦ ὅστις ὁλονὲν ἐγένετο ἀπειλητικώτερος.

Σημειωτέον ὅτι τὸ ἀτμόπλοιον «Τοὺμελη» εἶναι ἱστορικὸν διότι ἔζωθεν τῆς Κάμου κατὰ τὴν ἐκεῖ ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν, φέρον Ἑλληνικὴν σημαίαν ἐκανονιοβολίσθη καὶ διέτρεξε τὸν κίνδυνον νὰ βυθισθῇ. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μία τῶν κυριωτέρων ἀφορμῶν τῆς ἐκκρήξεως τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ἢ μᾶλλον τῆς ἐντάσεως τῶν σχέσεων τῶν δύο κρατῶν.

24η Ὀκτωβρίου 1912 Τετάρτη

Ἡ ὥρωϊα τῆς σημερινῆς ἡμέρας μᾶς εὗρεν ὅλοις ὀρθίοις ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου, οἰωνεί ρεμβάζοντας, γ' μετὰ περιεργείας τὰ πέριξ ἄγνωστα ἀλλὰ καὶ μαγευτικὰ τοπία παρατηροῦντας. Ἄκρα σιγὴ ἐπικρατεῖ, ἡ θάλασσα εἶναι γαληνιαία, τὸ δὲ πλοῖον ~~μετὰ~~ ἥσυχα ἥσυχα διασχίζει τὰ ὕδατα τοῦ Σαρωνικοῦ. ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπὸ ὥρας σχεδὸν πλέομεν. Εἶναι ὄντως τι τὸ μαγευτικὸν νὰ διασχίζῃ τις τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, καὶ ἀκόμη μαγευτικότερον ὅταν πλησιάζῃ πρὸς τὸν Κορινθιακὸν ἰσθμόν. Ἔνθεν μὲν τοῦ πλοίου ἐκτείνεται ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς μὲ τὰς εὐφορωτάτας πεδιάδας της, ἔνθεν δὲ ἡ Πελοπόννησος μὲ τὰς βραχώδεις λόφοις της καὶ τοὺς ἀποκρήμνους βράχους. Ἀλλὰ καὶ τὸ θέαμα ταύτης εἶναι ἀρκούντως τερπνὸν ὁσάκις τοὺς ἀποκρήμνους λόφους, κοσμοῦν ἐκτεταμένα δάση ἀειθαλλῶν

πευκώνων. Διερχόμεθα τόν Κορινθιακόν ἰσθμόν καί δέν δυνάμεθα ἀπό τοῦ νά ἀποκρύψωμεν πάντες τόν θαυμασμόν τόν ὁποῖον ἠσθάνθημεν ἐπί τῇ θέᾳ τοῦ κολοσιαίου τούτου ἔργου. Εἰς τό μέσον περίπου τοῦ ἰσθμοῦ εἶναι ἡ σιδηροδρομική γραμμή φυλασσομένη ὑπό εὐζώνων οἵτινες κατά τήν διόδον μας εἰσποῖν εἰς οὐρανομήκεις ζητωκραυγάς καί παρατεταμένα χειροκροτήματα. Μετά βραδύ ἐξοῖν ἡμισείας ὥρας διήλθομεν τόν ἰσθμόν, εἰσελθόντες εἰς τόν Κορινθιακόν κόλπον. Τό θέαμα ἐνταῦθα εἶναι ἀκόμη ὡραιότερον. Εὑρίσκομεν ὅμως ὀλίγην θαλασσοταραχήν, ἡ δέ θάλασσα ὁλονέν ρυτι δουμένη καθίσταται ὀλίγον ἀπειλητική. Παρ' ὅλην ὅμως τήν ἀνωμαλίαν τῆς θαλάσσης οὐδείς φεύγει ἐκ τῆς θέσεως του, πάντες δέ μετά προσηλώσεως θαυμάζομεν τήν πέριξ θάλλουσαν φύσιν. Ἄκρα

σιγὴ ἐπικρατεῖ, μόνον δὲ τὴν σιγὴν ταύτην διέκοψεν ἡ φωνὴ ἑνὸς Κορινθίου φοιτητοῦ ὅστις μᾶς λέγει: «Ἐδῶ εἰς τὸν λομενίσκον ἐκεῖνον ἐπνίγη ὁ νεαρὸς ἀεροπλόρος μας Ἀλέξανδρος Καραμαλλάκης κατά τινα ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς Πάτρας πτῆσιν του.» Πάντες ἐπὶ τῷ ἀκούσματι αὐτῷ προσηλώσαμεν τὰ βλέμματα μας πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ μᾶς ἐξ ἔνθα ἐβυθίσθη ὁ ἀτυχὴς Καραμαλλάκης διὰ μιᾶν εὐγενῆν ἰδέαν, χάριν μιᾶς προόδου, πεσὼν θῦμα τούτων. Ἡ θάλασσα ἐκεῖ ἦτο γαληνιαία· φαίνεται ὅτι ἐσέβετο τὴν ἱερότητα τῶν ὑδάτων τοῦ πνιγμοῦ τοῦ ἥρωος. Ὡς ἐπισφράγισις δὲ τῆς ἱερότητος καὶ κατανύξεως μεθ' ἣς ἀνεμνήσθημεν τὸν ἀτυχῆ ἥρωα, ἦτο ἡ ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἐξελθοῦσα φωνὴ «αἰωνία του ἡ μνήμη θεὸς σχωρέστον». Καλλίτερον μνημόσινον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ. Μετ' ὀλίγον τὸ πλοῖον μας εὑρίσκεται ἔξωθεν τῆς Κορίνθου. Μικρὰ μὲν πόλις, ἀρκετὰ ὅμως ἐμπορική, ἕνεκεν

τῆς θέσεως της. Εἰς τό βάθος διακρίνομεν ἀπεράντους ἐκτάσεις ἀμπελώνων, ἐξ ὧν παράγεται ἡ εἰς τό Πανελλήνιον περίφημος Κορινθιακή σταφίς. Μετά ὀλιγόωρον πλοῖν φθάνομεν εἰς τό Ῥίον καί Ἀντίριον, διερχόμεθα τάς Πάτρας, ὧν τήν ρυμοτομίαν καί ὡραιότητα θαυμάζομεν, τό Αἴγιον, τό ὁποῖον προξενεῖ ἀρίστην ἐντύπωσιν καί πληθίν ἄλλων χωρίων καί κωμοπόλεων. Ἤδη ἡ θαλασσοταραχή ἔχει αὐξήσει, τό δέ σκότος τῆς νυκτός καί τό νυκτερινόν ψύχος μάς ἀναγκάζει νά κατέλθωμεν εἰς τάς θέσεις μας. Κατέρχομαι εἰς τά ἀμπάρια, ἀλλά δυστυχῶς ταῦτα ἔχουν ἀσφυκτικῶς πληρωθῆ, εἰς τρόπον ὥστε νά μή ὑπάρχῃ οὐδεμία θέσις. Ἀναγκάζομαι νά ἀνέλθω ἐπί τοῦ καταστρώματος, ἡ ἐξαπλώνω παραπλεύρως τῆς κουβέρτας εἰς τά πλευρά τοῦ πλοίου. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ θαλασσοταραχή ἥτις ἐπικρατεῖ ἔχει καί τά θύματα

της, διότι πολλοί πρό πολλοῦ ἤδη ἤρχισαν νά ἐμέσσουν. Αἰσθάνομαι τ' ἐγώ τά συμπτώματα τῆς ναυτιάσεως, ἀλλ' εὐτυχῶς κατορθώνω νά κοιμηθῶ ὀλίγον. Ὁ ὕπνος μου ἦτο ἀνώμαλος καί ὀλιγόωρος, ἀλλά πολύ εὐεργετικός διότι ἐκ τῆς ναυτιάσεως ἥτις μέ ἠπείλει εἶχον τελείως ἐξαντληθῆ.

25 Ὀκτωβρίου 1912 Πέμπτη

Τάς πρωϊνάς ὥρας τῆς σημερινῆς ἡμέρας μέ κατέλαβεν νάρκη ἥτις μοί ἐπέφερε βαθίν ὕπνον. Δυστυχῶς ὅμως ὁ καιρός μετεβλήθη ἀποτόμως, τ' ραγδαία βροχή ἔπεσεν κατά τήν αὐλήν. Ἐγώ ὅμως καί τοι ἐκτεθειμένος εἰς ταύτην, δέν ἐξύπνησα ἀμέσως καί οὕτω ἔγεινα κάθυγρος, πλείν σχεδόν ἐν τῷ ὕδατι τό ὁποῖον εἶχε ἐπισωρευθῆ κάτωθεν μου. Τήν πρωΐαν μόλις ἐξύπνησα τ' ἠσθάνθην ἐκ τῆς ριγῆς ὑφ' ὧν κατελήφθην τήν οἰκτρότητα τῆς θέσεως μου, ἔτρεξα ἀμέσως εἰς τόν λέβητα τοῦ πλοίου ἵνα μετριάσω τήν ὑγρασίαν

τῶν ἐνδυμάτων μου. Ἀλλὰ μάτην διότι εἶχον εἰς τόσον βαθμὸν βραχὴ οὕτως ὥστε καθίστατο ἀδύνατος ἡ σίγνωσις αὐτῶν. Δι' ὃ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὑγιστάμην τὰς συνεπείας τοῦ παθήματος μου, μέχρις ὅτου τὸ σῶμα μου ἀπερρόφησε ὅλην τὴν ὑγρασίαν. Τὴν 7ην περίπου πρωτὴν ὥραν εὑρισκόμεθα εἰς Λευκάδα, ἡ τὴν 8ην φθάνομεν εἰς Πρέβεζαν. Βλέπομεν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν αὐτῆς τὰ μεγάλα τοπομαχικὰ τῆς ἀμύνης τῆς πόλεως καὶ ἀναμιμνησκόμεθα τὴν ἀρχαῖαν φράσιν ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ ἐκφραστικήν „ἀλλάρτο ἀπὸ τὴν Πρέβεζα γιατὶ βρωμάει μπαροῦτι„. Εἰσερχόμεθα διὰ τοῦ Λητίου εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον ἡ ἀγκυροβολοῦμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Πρεβέζης. Ἐκ τοῦ πλοίου θαυμάζομεν τὴν ἐλληνικωτάτην πόλιν, τὴν φέρουσαν ὅμως ἀρκετὰ σημεῖα τῆς ἐπὶ μακρὰ ἔτη εἰς τοὺς Τούρκους ὑποδουλώσεως.

Ἡ ἐκ θαλάσσης ἀπόψις τῆς Πρεβέζης εἶναι ὁμοιωτάτη πρὸς τὴν τῶν Χανίων. Οἰκίαι διώροφοι, μὲ τοίχους πεπαλαιωμένους τῶν ὁποίων τὸ ἀκόμψον καὶ ἡ σαθρότης δηλοῦν τὴν εἰς Τούρκους κατοχήν των, δρομίσκοι στενοί, ἀρρύθμιστοι καὶ ἀκάθαρτοι, μιναρέδες ὑψούμενοι τῇ δὲ καμεῖσε εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς πόλεως, καὶ ἐν γένει ἡ ἐκανόνιστος τῆς πόλεως διαρρύθμισις, καθιστοῦν τὴν Πρέβεζαν, ἀληθῶς Τουρκόπολιν· διότι Τοῦρκος καὶ πρόοδος εἶναι δύο ὅροι μὴ συμβιβαζόμενοι. Ἀπέναντι εἰς μικρὰν ἀπόστασιν. ἐκτείνεται ἡ Ἑλληνικὴ ἀκτή, μὲ ἕνα κεντρικὸν σταθμὸν φυλασσόμενον ὑπὸ ἐθνοφρουρῶν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ λιμένος διακρίνομεν μίαν τουρκικὴν κανονιοφόρον αἰχμάλωτον κατὰ τὴν πτῶσιν τῆς Πρεβέζης. Ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ λιμένος ἀδέσποτα καράβια ἀνήκοντα εἰς Τούρκους φυλάδας.

Μετ' ὀλίγον ἠγκυροβόλησεν ἐν τῷ λιμένι καὶ ἕτερον φέρον τὸν κατὰ τὰς πρὸ τοῦ Μπιζαντίου μάχας τὸν αὐτὸν ὄλεθρον μὲ ἡμᾶς ὑποστάντα Ἀμερικανικὸν λόχον. Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἀτμοπλοίου εὑρίσκεται καὶ τὸ ἀνταρτικὸν σῶμα τοῦ Παπαγταννάκη, τὸ ὁποῖον ἡ ἀποβιβάζεται εἰς Πρέβεζαν. Ἡμεῖς παραμένομεν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ, παρ' ὅλας δὲ τὰς πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς μας παρακλήσεις δὲν μᾶς ἐπετράπη ἡ ἐκ τῆς πόλιν ἀποβίβασίς μας. Ραγδαία βροχὴ πίπτουσα, μετὰ θυελλώδους ἀνέμου καθιστοῦν τὴν ἐν τῷ πλοίῳ διαμονὴν δυσχερῆ. Ἐν τούτοις ὑποχρεωμένοι νὰ παραμένωμεν ἐν τῷ πλοίῳ, συσπειρούμεθα πέριξ τῶν ἀτμομηχανῶν αὐτοῦ πρὸς θέρμανσιν. Τὴν νύκτα ὑπέφερα ~~κατὰ~~ καθὼς καὶ τὴν προηγουμένην. Ἐκοιμήθην πάλιν ~~μετὰ~~ ἐπὶ τῆς κουβέρτας μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μάνταικα καὶ τοῦ Γεωργίου Προεστάκη.

26 Ὀκτωβρίου 1912 Παρασκευή

Τὴν 6ην πρωϊνὴν ἀναχωροῦμεν ἐκ Πρεβέζης διὰ Κόπραιναν. Ὁ καιρὸς εἶναι εὐτυχῶς σήμερον ὀλίγον βελτιωμένος. Ὄρθιοι ἐπὶ τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου ἀποθαυμάζομεν τὰ πέριξ, ἔχοντες ἐν μέσῳ τὸν ἀπὸ χαρακτῆρος εὐγενέστατον. Μάρκον Ζαμπετάκιν Ρεθύμνιον φοιτητήν, κρατοῦντα τὸν χάρτην τῆς Ἠπείρου καὶ ὑποδεικνύοντα εἰς ἡμᾶς τὰς διαφόρους τοποθεσίας. Συναντῶμεν τὴν Βόνιτσαν πόλιν ἐμπορικοτάτην εἰς τὸ βάθος τοῦ ~~λιμένος~~ ὁμωνύμου λιμένος. Μετὰ 6ωρον πλοῦν θαυμάσιον ἔνεκεν τῆς γαλήνης τῆς θαλάσσης, φθάνομεν εἰς Κόπραιναν. ἔνθα καὶ ἀποβιβαζόμεθα. Δὲν γνωρίζω διατί ὠναμάσθη ὁ ἐμπορικὸς καὶ ἀστυνομικὸς σταθμὸς οὗτος Κόπραινα, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι καλλιτέρα ἐπωνομασία διὰ τὴν τοποθεσίαν ταύτην δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ. Βόρβορος, λάσπη, βρῶμα, καθιστοῦν τὴν

εἰς τό μέρος τοῦτο διαμονήν ἀδύνατον. Δέν
εἶναι δυνατόν νά ἀποβιβασθῇ κανείς
εἰς Κόπραιναν, χωρίς νά χωσθῇ εἰς
τόν βόρβορον μέχρι τῶν γονάτων. Πειναλ-
λεοί ἐκ τῆς ἐν τῷ πλοίῳ ἀτελοῦς τροφῆς
τρέχομεν ὅλοι εἴς τι ~~πρόχ~~ παντοπωλεῖον, τό
καί μοναδικόν διά νά κορέσωμεν ὀλί-
γον τήν πεῖναν μας. Δυστυχῶς ὅμως δέν
εἶχε μαγειρεύσει τι ~~τήν~~ μᾶλλον τά ὀλί-
γα ἐκεῖνα τά ὁποῖα εἶχε μαγειρεύσει
εἶχον ἐξαντληθῇ καί τοιουτοτρόπως περιωρί-
σθημεν εἰς ὀλίγον τυρόν καί τοουραμία-
ναν τά ὁποῖα μᾶς ἐδόθησαν ὡς συσσίτιον. Τίνες
ἔχοντες πλήρες τό βαλάντιον, διότι ἐγώ δυ-
στυχῶς ὀλίγας δεκάρας μόνον εἶχον, ἠγόρα-
σαν μπαρμπούντα τά ὁποῖα ἐτηγάνισαν
γ' προχείρως. Ἐγώ περιωρίσθην εἰς τό
νά ἀκούω τήν μυρωδιάν καί ἐκ τά-
της νά χορταίνω κατά μίμησιν τοῦ
Ἀστραδδίν Χόντζα. Ἡ ὥρα εἶναι ἤδη
3η μ.μ. καί διατασσόμεθα νά ἐκπιν-

σωμεν ἐκ Κοπραίνης δι' Ἄρταν, ἐνῷ ρα-
γδαία βροχὴ ἐπίπτεν. Γυλισσόμεθα εἰς
τὰ ἀντίσκηνα καὶ βρεχόμενοι ὑπὸ
τοῦ ῥαγδαίας βροχῆς ἣν ἀπέστελλεν ὁ
τοῖς καταρράκτας του ἀνοίξας οὐρανός,
προχωροῦμεν βραδέως. Ὁ δρόμος καί-
τοι ἁμαξιτὸς ἔχει καταστῇ ἀδιάβατος,
ἐκ τῶν λασπῶν. Ἐπὶ μίαν ὥραν περίπου
βαίνομεν οὕτω, διατρέξαντες 4 χιλιόμε-
τρα παραπλεύρως τοῦ Ἀράχθου, ὁπότε
μία ἀπέραντος λίμνη ἐμποδίζει τὴν πρὸς
τὰ πρόσω ἀξιοπλούθησιν τῆς πορείας. Ὁ
Ἄραχθος ἐκ τῶν πολλῶν βροχῶν ἐξεχειλί-
σας κατέκλυσε ὅλην τὴν πεδιάδα. Αἱ
πρῶται δημοιρίαι εἰσέρχονται ἐν τοῖς τῶν
ὑδάτων καὶ προχωροῦν. Ἐγὼ ὅμως ὅστις
συγκατελεγόμην μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τῆς
4ης δημοιρίας ἔμεινα ὀλίγον ὀπίσω τῶν ἄλ-
λων μετὰ 60 περίπου συστρατιωτῶν. Ἔχοντες λοι-
πὸν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀνθυπασπιστὴν κ. Κων.
Μουτσοίλαν ἐτραίπημεν πρὸς τὰ χωρά

σεια ἵνα εὕρωμεν διέξοδον ἀπό τῆς πλημμύρας. Ἀλλά κατόπιν ὀλιγοώρου πορείας μέσῳ λασπῶν καί τελμάτων ἠναγκάσθημεν νά ἐπιστρέψωμεν ὀπίσω μή δυνάμενοι νά προχωρήσωμεν. Τινές ἀποπειραθέντες νά προπορευθῶσιν μικρᾶς διόδου εὑρισκομένης εἰς τό μέσον τῆς ἀπεράντου χίμνης ἔλαβον τό δεύτερον βάπτισμα. Ὁ Νῖνος Γεραντώτης ἀρασθήσας ἔπεσεν ἐντός λάκκου πλήροις ὕδατος καί ἐχώσθη μέχρι τῆς κεφαλῆς διατρέξας τόν κίνδινον τοῦ πηλμοῦ. Ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως ταύτης ἦτο νά διαλυθοῦν τά διάφορα μικρο εδέσματα ὧν ἀρκετήν προμήθειαν ἐξ Ἀθηνῶν εἶχε κάμει. Ἐγώ θελήσας νά πηδήσω βαθεῖαν ἅμα καί εὑρεῖαν αὔλακα διαρρεομένης ὑπό τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀράχθου, πίπτω ἐντός ταύτης καί παρασύρομαι ὑπό τῶν ὁρμητικῶν ρεύματος της. Εὐτυχῶς ἀνεσύρθην ὑπό

τοῦ ἀεικινήτου καὶ πάντοτε εὐθύμου
φίλου μ. Κωνσταντίνου Κωνσταντινίδη καὶ
οὕτω ἀπηλλάχθην τοῦ τελείου ἐντὸς τῆς αὐ-
λαικοῦ βυθίσματος. Ἀμέσως εἰσήλθομεν ἐν-
τὸς τῶν ὑδάτων, γελῶντες διὰ τὰ παθήμα-
τα μας, ἢ μᾶλλον διὰ τὴν οἰκτρότητα
τῆς θέσεως μας. Προχωροῦμεν πάντοτε
βραδέως βρεχόμενοι μέχρι τῆς ὀσφύος περί-
που, ἐνιότε ὅμως καὶ μέχρι τοῦ λαιμοῦ ὀσ-
σάκις ~~λάκκος~~ συνηντοῦμεν λάκκους ἐκ τῆς
ὁρμῆς τοῦ χειμάρρου. Ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν
σχεδὸν ἐβαίνομεν οὕτω μέχρις ὅτου διήλθο-
μεν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα; ἀκολούθως ἐξη-
κολουθήσαμεν τὴν πορείαν μας μέσῳ λασπῶν,
ἀλλὰ μετὰ μεγάλης δυσκολίας, διότι ἤδη αἱ
ἀρβύλες εἶχον πληρωθῇ ὕδατος τὰ δὲ κά-
θυγρα ἐνδύματα μας προσεκολλοῦντο ἐπὶ τοῦ
ριγοῦντος σώματος μας. Ἤδη ὁ ἥλιος ἔχει δύ-
σει τὸ δὲ λυκόφως ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀν-
τικαθιστᾶται ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς νύκτος ἡ
ὡς μελανὸς πέπλος ~~[illegible]~~ διαχέεται ἐπὶ τῆς

ἀτμόσφαιραν, ἡμεῖς δὲ μόλις 8 χιλιόμετρα
παρ' ὅλην τὴν τρίωρον πορείαν μας ἔχομεν
διατρέξει. Δεδομένον δὲ ὄντος ὅτι ἡ ἀπὸ
Κοπραίνης εἰς Ἄρταν ἀπόστασις εἶναι 16
περίπου χιλιόμετρα, μᾶς ὑπελείποντο ἀκόμη
ἕτερα 8 τοιαῦτα. Ἑπομένως εἴμεθα ὑπο-
χρεωμένοι νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν πορεί-
αν μας παρ' ὅλον τὸ πυκνὸν σκότος ὅτι ὁ-
ποῖον καθίστα ~~τὴν πορείαν~~ ταύτην δύσκολον.
Μετὰ μικρὰν λοιπὸν ἡ εἰς τι καγγενεί-
ον ἢ μᾶλλον χάνι ἀνάπαυσιν ἀνελάβο-
μεν ἐκ νέου τοὺς ~~δεσμοὺς~~ τὴν φαντασίαν
μας ἀληθῶς ἐφιάλτας δυσβαπτάτοις λιλεοῖς,
ἐτιλίχθημεν εἰς τὰ ἀντίσκηνα διότι ψε-
καίδες βροχῆς καὶ σινεχεῖς ἀστραπαὶ
προεμήνυον ἐπικειμένην καταιγίδα,
παρετάχθημεν κατὰ δυάδας ἵνα
ἐντὸς ὀλίγου ἀπλοποιηθῶμεν εἰς ἄπλοις στί-
χοις, καὶ ἐξακολουθήσαμεν τὴν πορείαν,
ἀλλ' ἤδη μὲ κεκμηκότα τὰ μέλη ἐκ
τῆς ὑπερκοπόσεως ἥτις μᾶς εἶχεν τελείως ἐ-

ξαντλήσει. Πορευόμενος προχωρῶ ὀλίγον τῆς δι-
μοιρίας μου, καὶ φθάνω τὸν Γεώργιον Παλο-
γεώργην ὅστις παρ' ὅλον τὸ βάρος τοῦ γυεοῦ, παρ'ὅ-
λην τὴν ἐξάντλησιν ἐκ τῆς πορείας διὰ τὸ εὐτρα-
φὲς τοῦ σώματος, τοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ βαδίζῃ μὲ
σκυμμένην τὴν κεφαλήν, σιωπηλός, καὶ μό-
νον διακόπτων ἐνίοτε τὴν σιωπὴν ἵνα ἐκστο-
μίσῃ ὕβρεις καὶ ἐλεεινολογίας διὰ τὴν τύ-
χην του. Ἔχει παραπλεύρως τὸν ἐξάδελφον
του οὐδόλως δὲ ἀπαντᾶ εἰς τὰς προκλητι-
κὰς ἀστειότητας τῶν φίλων του. Ἐννοεῖται
ὅτι σφοδραὶ συλητήσεις διεξάγονται καθ' ὁδὸν
προκαλοῦσαι ἀρκετὸν θόρυβον. Δυστυχῶς ὅ-
μως οἱ γενναῖοι (;!!;) ἀνθυπολοχαγοί μας
καὶ αὐτὰς μᾶς ἀπηλόρευσαν διότι λέγει
ὑπάρχει φόβος νὰ δεχθῶμεν ἐπίθεσιν Τουρκαλ-
βανῶν οἵτινες καθὼς μᾶς εἶπον περιέτρεχον
τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἂς φαντασθῇ ὁ ἀναγνώ-
στης τὴν δειλίαν ὑφ' ἧς κατείχοντο τὰ ἐκτε-
θυλημμένα ἐκεῖνα ἀνθρωπάρια ὅταν ἐφοβοῦν-
το ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν Τουρκαλβα-

26

νῶν· ποῦ; εἰς τὴν περιγέρειαν τῆς Ἄρτης, καὶ εἰς ἐπορχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ νικηγόρος στρατός, ἐπιπροελαύνων ἐμάχετο εἰς Γρίμποβον καὶ Πέντε Πηγάδια. Οἱ λόγοι οὗτοι τῶν δημοιρητῶν, ἂς τὸ ὁμολογήσω προὐξένησαν φόβον εἰς τὰς ἀπολέμοις γυχάς μας, τόσον ὥστε καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ὑλακὰς τῶν κυνῶν ἐξελαμβάνομεν ὡς ὀρδὰς Γουρκαλβανῶν ἐπερχομένων ἐναντίον μας. Τινὲς μάλιστα ἂς ἀναγραφῇ καὶ αὐτὸ ἐγέμισαν τὰ ὄπλα τῶν διὰ κάθε ἐνδεχόμενον. Μετὰ δίωρον τοιαύτην συνεχῆ πορείαν λαμβάνομεν τὸ ἑξῆς παράγγελμα τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἀνδρὸς εἰς ἄνδρα μεταδιδόμενον διεδόθη ὅλον τὸ μῆκος τοῦ λόχου: «κατ' ἄνδρα καὶ προσοχή.». Πάραυτα ἀπλοποιήθημεν εἰς ἁπλοῖς στίχοις ἵνα διέλθωμεν νέαν πλήμμυραν τοῦ Ἀράχθου ἀλλ' εὐτυχῶς μικρᾶς ἐκτάσεως. Ἤδη τὰ πρῶτα γῶτα τῆς πόλεως μᾶς ὑποδη-

λοῦν ὅτι εἴμεθα ἐγγὺς αὐτῆς, ὁ δὲ ἀριθμὸς
15 μᾶς φανερώνει ὅτι ἓν ἀκόμη χιλιόμετρον
ὑπολείπεται ἕως νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέρμα
τῆς πορείας μας. Ἐντὸς ὀλίγου εἰσήλθομεν εἰς
τὴν πόλιν ἥτις ἔνεκεν τῆς νυκτὸς χειρίστην ἐν-
τύπωσιν μᾶς προξενεῖ. Διερχόμεθα στενοὺς δρομί-
σκοὺς, διακρίνομεν χθαμαλὰς οἰκίας καὶ φθά-
νομεν εἰς τὴν κεντρικὴν ὁδὸν ἐν ᾗ παρὰ τὸ
μὴ προκεχωρημένον τῆς ὥρας οὐδεμιὰ κί-
νησις παρατηρεῖται. Ἓν μόνον καφφενεῖον μέ-
νει ἀκόμη ἀνακτὸν οὗτινος τὸ ἀμυδρὸν
φῶς μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν μεγαλό-
σχημον ἐπιγραφὴν του καφφεζυθοζαχαροπλα-
στεῖον. Μετὰ γέλωτος εἰρωνείας ἀναγνώ-
σκομεν ὅλα τὰν ἐπιγραφὴν ταύτην, παρα-
ξενεύομεθα δὲ διὰ τὸ μακροσκελὲς καὶ πρω-
τότυπον ταύτης. Εἶτα εἰσερχόμεθα εἰς τινα
δρομίσκον τρόπον τινὰ πάροδον τῆς κεντρι-
κῆς ὁδοῦ καὶ μετὰ 10 λεπτὰ φθάνομεν
εἰς τινα οἰκίαν μονώροφον ἥτις ἔχει ἐπιτραχεῖ
πρὸς στρατωνισμόν μας καὶ ἐντὸς τῶν δω-

27

ματιών τῆς ὁποίας διαμεριζόμεθα οἱ ἄνδρες τῆς 4ης δημοιρίας. Αἱ ἄλλαι δημοιρίαι ἐστρατωνίσθησαν εἰς ἄλλας πλησίον οἰκίας. Ἀμέσως δὲ χωρίς νὰ δικονήσωμεν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκεν ἐλείψεως τροφῶν γ' ἀφ' ἑτέρου ἕνεκεν ἐλείψεως γ' ὁρέξεως, ἐκοιμήθημεν ριγοῦντες ἐκ τοῦ ψύχους ὅπερ ἐπροξένουν τὰ κάθυρα ἐνδύματα μας. Ἐν τούτοις ἐκοιμήθημεν θαυμάσια· διότι εἴχομεν τόσον ἐξαντληθῆ! . . . . . .

27 Ὀκτωβρίου 1912 Σάββατον

Ἦχοι σαλπίγγων δίδουν τὸ σύνθημα τοῦ ἐγερτηρίου περὶ τὴν 6ην πρωτινὴν ὥραν μεθ' ὃ γίνεται τὸ κεκανονισμένον προσκλητήριον. Εἰς τὰ 8 μᾶς δίδεται ὀλίγος τυρὸς καὶ μία χεστὴ κουραμάνα τὰ ὁποῖα ἐντὸς λεπτῶν τινων μόνον καταβροχθίζομεν. Κατόπιν μᾶς ἐπετράπη ἡ ἔξοδος μέχρι τῆς μεσημβρίας. Ἡ οἰκία ἢ τὸς

ἐχρησίμευεν πρὸς στρατωνισμόν μας εἶχεν ἓν μικρόν κηπάριον κατάφυτον ἐκ πορτακαλεῶν. Κατ' εὐτυχῆ δὲ σύμπτωσιν αἱ πορτακαλέαι αὗται εἶχον ὁρμαθοὺς ὡκρῶν καρπῶν ὧν τὸ χρῶμα τῆς ὠριμάνσεως προεκάλει τὰ ἁρπακτικὰ βλέμματα πάντων. Δὲν ἤρλησαν ὅμως νὰ φανῶσιν τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς μυριολεκτικῆς λεηλασίας τῶν καρπῶν τῶν δενδρυλλίων ἐκείνων, διότι κατ' ἀρχάς τινες κατὰ δεκάδας ἐπλήροιν τὰ στήθη των, ἵνα ἐντὸς ὀλίγου πλῆθος ὁλόκληρον ἐξακολουθήσει τὸ ἔργον τῆς ἁρπαλῆς. Μεταξὺ αὐτῶν ἤμην καὶ ἐγώ, ἀρκεσθεὶς εἰς ὀκτὼ πορτακάλια τὰ ὁποῖα τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο μετὰ βουλιμίας κατεβρόχθισα εὐθὺς ὡς ἠλέρθην χωρὶς προηλουμένως νὰ φάγω ἄλλο τι. Ἀλλὰ „ἀνάγκα καὶ θεοὶ πείθονται" ἡ περίστασις μὲ ἠνάγκασεν νὰ χρησιμοποιήσω τὸν ὄξινον χυμὸν τῶν χρυσῶν μήλων τῶν ἑσπερίδων ὡς πρωϊνὸν ἔδεσμα. Εἶτα ἐξῆλθον διὰ

νά γνωρίσω τήν πόλιν. Καίτοι ὅμως ἡ πόλις εἶναι μικρά, εἰς τόν διά πρώτην φοράν ἐπισκεπτόμενον ταύτην, δέν εἶναι εὔκολον νά μεταβῇ ἐκ τοῦ στρατῶνος μας εἰς τό κέντρον τῆς ἀγορᾶς, διότι ἐν τῷ μεταξύ ἀρκετοί δρομίσκοι μεσολαβοῦν εἰς ἄλλας διαφόροις διευθύνσεις ἄγοντες. Ἐγώ ὑπολογίσας ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ποῦ περίπου θά ἔκειτο ἡ ἀγορά ἠκολούθησα ἕνα δρομίσκον, εἰσῆλθον κατόπιν εἰς ἄλλον, παρέκλινα εἶτα εἰς τινα διόδον καί οὕτω ἐσυρχιάνιζα οὕτως εἰπεῖν τήν πόλιν. Ἔβλεπα οἰκίας διωρόφοις ἡς ἐπί τό πλείστον, ἀπλᾶς, ἀπερίττοις, ἀλλά στολιζομένας ἀπό ἀβράς ἡ κομψάς δεσποινίδας καθημένας εἰς τά παράθυρα καί ἀσχολουμένας εἰς διάφορα γυναικεῖα κεντήματα, ἑτοίμοις δέ πάντοτε νά μειδιάσουν τό χαρίεν ἐκεῖνο μειδίαμα των εἰς τήν ἐμφάνισιν οἱονδήποτε στρατιώτου, μειδίαμα ἐπισφραγιζόμενον ὑπό λέξεων συμπαθείας...

Καί ἐάν τις, διελθών κατά τό παρελθόν τό στάδιον τοῦ ἐρωτύλου, εὑρίσκετο νά πειράζῃ καμμίαν ἐξ αὐτῶν, αὕτη ἄνευ μνησικακίας ἐδέχετο τό πείραγμα καί εἰς τινας περιστάσεις ἀντεπεκρίνετο καί αὕτη. Περιπλαντώμενος λοιπόν οὕτω ἀνά τάς ὁδοίς τῆς Ἄρτης, συναντῶ αἴφνης τόν Βελισσάριον Πορταπάλην ἀναλητοῦντα τί αὐτόν τήν ὁδόν τήν ἄγουσαν εἰς τήν ἀγοράν, καί ἀμφότεροι ἐξακολουθοῦμεν τόν δρόμον μας. Αὐτός ὅμως δέν ἠρκεῖτο εἰς τό νά βλέπῃ μόνον τάς δεσποινίδας, ἀλλά εἰς τήν ἐμφάνισιν τοιαύτης ἐξέπεμπε καί ἕνα κακόηχον „ὤχου" ἀναγκάζον αὐτάς νά κρύπτωνται διότι ἀντελαμβάνοντο ὅτι εὑρίσκοντο ἀπέναντι ἑνός θρασέος χωριάτου. Τέλος μετ' ὀλίγον ἔδοξε νά φθάσωμεν εἰς ἀγοράν ἔνθα μανθάνωμεν ὅτι τό σῶμα τοῦ Μάνου εὑρίσκεται ἐν Ἄρτῃ. Ἀμέσως ἀμφότεροι ἀπό κοινοῦ ἐτρέπημεν εἰς ἀναλήτησιν αὐτοῦ Γαλατιανῶν ἐν ταρτῶν. Μετέβημεν εἰς τόν στρατωνισμόν τοῦ

σώματος ἀλλά δὲν τοὺς εὕρομεν, ὑπεθέσαμεν δέ ὅτι θὰ εἶναι εἰς τὰ καγγενεῖα. Εἶτα διηυθήνθημεν εἰς τὸ ταχυδρομεῖον καὶ ἐστείλαμεν ἐπιστολὰς εἰς τοὺς γονεῖς μας. Ἐγὼ ἔγραψα τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν ἣν καὶ ἀμέσως ἀπέστειλλα:

Ἄρτα 27 Ὀκτωβρίου 1912

Ἀγαπητέ μοι πάτερ

Ἔλαβον τὴν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18 ε.μ. ἐπιστολήν σας καὶ ἐχάρην πολὺ μαθὼν τὴν καλὴν ὑγείαν ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν κινδύνων. Ὁ λόχος μας ἀνεχώρησεν ἐκ Πειραιῶς τὴν 4ην πρωϊνὴν τῆς 24ης Ὀκτωβρίου διὰ τοῦ ἱστορικοῦ ἀτμοπλοίου „Γούμελη" κατευθυνόμενος εἰς Πρέβεζαν ὅπου ἐφθάσαμεν τὴν ἑπομένην Πέμπτην. Εἰς Πρέβεζαν ἐμείναμεν περὶ τὰς 20 ὥρας καὶ ἐκεῖθεν μετέβημεν διὰ θαλάσσης εἰς Κόπραιναν. Ἐκ Κοπραίνης μετὰ 6 ὥρων

πορείαν ἐν μέσῳ ραγδαίας βροχῆς, καί διά μέσου ποταμῶν καί λιμνῶν, τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ ὄντος πλημμυρισμένου, ἐγθάσαμεν χθές τήν 9ην νυκτερινήν εἰς Ἄρταν καί ἐστρατωνίσθημεν παρά τό στρατηγεῖον. Σήμερον ἀναπαυόμεθα ἐκ τῆς κοπώσεως διά νά μεταβῶμεν αὔριον εἰς Πέντε Πηγάδια 10ωρον τῆς Ἄρτας ἀπέχοντα ἔνθα θά συγκροτήσωμεν τήν πρώτην μάχην. Ἐκεῖθεν ἡ πορεία μας κατεύθυνσιν ἔχει τήν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων. Ἐδῶ εὗρον τοὺς Γαλατιανοὺς μέ τό σῶμα τοῦ Μάνου. Ὁ Μανώλης ὁ Μαυράκις ἐσκοτώθηκε πρό μιᾶς ἑβδομάδος εἰς τήν μάχην τῆς Νικοπόλεως. Γράψατέ μου εἰς διεύθυνσιν: Γ. Μ. Ρ. 5ον λόχον 1ου πελικοῦ ἐμπέδου συντάγματος Ἄρταν.

Ἀναμένων ἐπιστολήν σας
Σᾶς ἀσπάζομαι
Ὁ υἱός σας
Γιῶργος

30

Κατόπιν μετέβημεν ἐπὶ τοῦ Γαλυδρομείου εἰς Ἀγοράν καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸ καλλεγενεῖον «κέντρον» τὸ πλουτικῶς εὐπρεπέστερον τῶν ἄλλων τῆς πόλεως. Ἐντὸς τοῦ καλλεγενείου συνηντήσαμεν τὸν Νικόλαον Μιλλάκην καὶ Γεώργιον Παυλάκην ἀντάρτας, μεθ' ὧν καὶ ἐκαθίσαμεν. Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει μας μὲ τὴν στρατιωτικὴν σιλουέτταν ἠσθάνθησαν ἐπιπλήξιν ἐπισφραγισθεῖσαν ὑπὸ εἰρωνικοῦ μειδιάματος. Ἀναμιγιβόλως ἐνδομύχως θὰ ἔκαμαν τὴν σκέψιν «ἀνθρώποι γιὰ πόλεμο. ἀκόμη δὲν ἐβλήκανε αἰπὸ ταὐτὸ καὶ πόλεμο θέλουν». Ἀντελήφθην τὴν εἰρωνείαν ταύτην, ἀλλὰ προσποιηθεὶς ὅτι οὐδὲν ἠννόησα ἐδέχθην τὰ γιλοφρονήματα τοῦ Νικολάου Μιλλάκη. Μετ' ὀλίγον παρ' αὐτοῦ ἐμανθάνομεν ὅτι οἱ Γαλατιανοὶ ἀντάρται δειλιάσαντες ἔφυγον ὅλοι ἐπὶ Πρεβέλης. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὴν ἀγανάκτησιν ἣν ἠσθάνθην ἐπὶ τῷ ἀκούσματι

τῆς φυλῆς τῶν Γαλατιανῶν ἀνταρτῶν, δι' ὃ ἀμέσως ἐτρέξα μετά τοῦ βελισσαρίου εἰς τό Ταχυδρομεῖον καί ἀπέστειλλα τήν ἑξῆς ἐπιστολήν, ἐξόδοις τοῦ βελισσαρίου εἰς ὃν ὁ Μίλλης εἶχε δώσει ἕνα μετζίτι, διότι ἐγώ πλήν μιᾶς πεντάρας οὐδέ ὀβολόν εἶχον:

Ἄρτα 27 Ὀκτωβρίου 1912

Ἀγαπητέ μοι πάτερ

Πρό 5 λεπτῶν σᾶς ἔγραψα πῶς εἶδα τοὺς Γαλατιανοὺς εἰς τό σῶμα τοῦ Μάνου. Αὐτό εἶναι ψευδέστατον, σᾶς τό εἶχα γράψει δέ ἐπειδή ἤξευρα πῶς εἶναι μέ τόν Μάνο. Δυστυχῶς ὅμως ἀφοῦ ἔρριψα τήν ἐπιστολήν εἰς τό Ταχυδρομεῖον, ἔμαθα ὅτι οἱ Γαλατιανοί ἔφυγαν ὡς δειλοί καί ἄνανδροι ἀπό τήν Πρέβεζαν ἀφοῦ προηγουμένως ἔκλεψαν μερικά μάουζερ, χωρίς ἐννοεῖται νά λάβουν μέρος εἰς τήν μάχην τῆς Πρεβέζης. Αὐτά μοῦ διεβεβαίωσαν καί ὁ Παυλάκης καί ὁ Μίλλης οἱ ὁποῖοι εἶναι κατηγαναικτισμένοι ἐναντίον

31

των. Αὐτοί οἱ κύριοι ἤξειραν νά γω-
νάζουν γιά τόν Πέτρο ὅστις ἐπί τέλους
δέν εἶχε βάλλει τήν στολήν καί εἶχε
καί κάποια δικαιολογία: Αὐτοί
δέ ὡς ἔφθασαν εἰς Πρέβεζαν καί
ἤκουσαν τοὺς πρώτους πυροβολι-
σμοὺς, ἐθεώρησαν καλόν, ὑπεί κον-
τες εἰς τό αἴσθημα τῆς δειλίας, νά
ἐπιστρέψουν εἰς τά σπήτια των,
ἐξευτελίζοντες τοιουτοτρόπως διά
τῆς ἐλεεινῆς διαγωγῆς των ὁλόκλη-
ρον τό χωριό. Καί θά ἔλθουν
αὐτοῦ νά σᾶς κατακόβουν γενιές
ὅτι ἐπολέμησαν, καί θά καυ-
χῶνται μέ τά μάουζερ τά ὁποῖα
ἔκλεψαν. Εἰς ὅμως χωρίς νά
τοὺς πιστεύητε πρέπει νά δείχνη-
τε τήν περιφρόνησιν ἡ ὁποία
ἁρμόζει εἰς τοὺς ἀνάνδρους.
Ἠναγκάσθην νά σᾶς γράψω ἡ
δευτέραν ἐπιστολήν, ἐκ τῆς ἀγανα-

κτήσεως ἥτις μέ κατέλαβεν εὐθὺς ὡς ἐπληροφορήθην τά συμβάντα. Διά τήν ἀκρίβειαν σᾶς γράφω ὅτι τό χαρντλιλίκι μου εἶναι δύο πεντάρες. Ἀλλά τί νά κάμω;

Σᾶς ἀσπάζομαι

Γεώργιος

Ἀφοῦ καί ὁ Βελισσάριος ἀπέστειλλεν εἰς τόν πατέρα του παρομοίαν ἐπιστολήν, ἐπεστρέψαμεν εἰς τοὺς στρατωνισμοὺς μας ἐπειδή ἡ ὥρα εἶχε παρέλθει. Ἐπιτρέχομεν δέ τόν κίνδυνον νά στερηθῶμεν τοῦ συσσιτίου. Δυστυχῶς ὅμως τοιοῦτον δέν εἶχεν παρασκευασθῇ, μᾶς εἶπον δέ μόνον νά γυλάζωμεν τήν ὄρεξιν μας διά τό ἑσπέρας ἐπειδή τάχα μᾶς προητοίμαζόν τι τό ἔκτακτον. Καί ὅσοι μέν εἶχον ἀπό τῆς πρωΐας γυλάζει ὀλίγον τυρόν, ὁπωσδήποτε ἔφαγαν. Οἱ πρεῖστοι ὅμως μεταξύ τῶν ὁποίων ἤμην καί ἐγώ εἴχομεν καταβροχθίσει τό

πρωϊνόν συσσίτιον, διὸ ἵνα κορέσωμεν τὴν πεῖναν μας, ἐτράπημεν πάλιν εἰς τὰ πορτακάλια τοῦ κηπαρίου καὶ ἐκ νέου ὀλιγοστεύσαμεν κατὰ πολὺ τὸν ἀριθμόν των.

Τὸ ἀπόγευμα ἀνεχώρησεν τὸ σῶμα τοῦ Μάνου διὰ Πέντε Πηγάδια, ἡμεῖς δὲ εἴχομεν διασκορπισθῇ εἰς τὰ καγγενεῖα τῆς Ἄρτης. Ἦλθεν καὶ ἡ ἑσπέρα καὶ μετ' ἀλωνίας περιεμένομεν τὸ ἐκτακτον γαλητόν τὸ ὁποῖον μᾶς ἔχον ὑποσχεθῇ ἀγῆ μέρας. Ἐνῷ καθήμενοι περιεμένομεν, ἦλθεν ὁ ἀνθυπασπιστὴς Μουτσούλας καὶ ἐλήτησεν ἀγγαρίαν ἐκ τῆς διμοιρίας μας πρὸς μεταγοράν κουραμανῶν καὶ τοῦ ἐκτάκτου γαλητοῦ. Ἐγὼ ἀνυπομονῶν ἐδήλωσα μεταξὺ τῶν πρώτων ἵνα ἀγγαρεύσω καὶ μετὰ 8 ἄλλων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μαρινάκη διηυθύνθημεν ἀίδοντες πρὸς τὸν γοῦρνον. Μετ' ὀ-

λίγον ἐφθάσαμεν εἰς τὸν πρὸν ὃν ὅρον, ὁπόθεν καὶ παρελάβομεν ὀκτὼ τεγλιὰ κρέας μὲ μακαρόνια τοῦ φούρνου. Ἐννοεῖται ὅτι καθ' ὁδὸν ἔγεινε ἀρκετὴ λαθροχειρία. Ἓν ἀρκετὰ ὀγκώδες τεμάχιον ψητοῦ ἐτσέπωσα καὶ ἐγώ, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἠξιώθην νὰ φάγω διότι τὴν ἑπομένην τὸ ἐπέταξα. Τὸ φαγητὸν δὲν ἀντεπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας μας διότι τὸ μὲν κρέας ἦτο ἐλεεινῆς προελεύσεως καὶ εἶχεν ἀνάγκην πολυώρου εἰσέτι ψησίματος, τὰ δὲ μακαρόνια ἦσαν ὅτι τὸ ἀηδὲς δύναταί τις νὰ φαντασθῇ. Τὴν νύκτα δὲν ἐξῆλθον εἰς τὰ καφφενεῖα ἀλλ' ἐποιμήθην ἐνωρίς μὲ μικρὰν ἀδιαθεσίαν.

28 Ὀκτωβρίου 1912 Κυριακή

Σήμερον ἐγερθέντες λίαν πρωΐ, μεταβαίνομεν παρατεταγμένοι ἐν σώματι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἐπισκοπῆς Ἄρτης κειμένην παρὰ τὸν στρατωνισμὸν τῆς πρώτης διμοιρίας. Μία

ἐκκλησία ἀρκετά μεγάλη ἐκτισμένη
παρά τήν σχολήν τῶν καλογήρων, περιτοι-
χισμένη πανταχόθεν ὑπό ὑψηλήν μάνδραν,
μέ ἐξωτερικόν ἁπλοῦν, λίαν ὅμως εὐ-
πρεπής ἐσωτερικῶς, ἀφήνει ἀρίστας
ἐντυπώσεις εἰς τόν ἐπισκέπτην. Ἐκεῖ εὕ-
ρομεν καί τάς ἄλλας δικοιρίας καί
τινα ἐν τόπια γραΐδια, μετά μεγάλης
δέ προσοχῆς ἠκροάσθημεν τήν λειτουργίαν.
Ὡς ψάλται ἐχρησιμοποιήθησαν ὁ τόν λό-
χον μας ἀκολουθῶν καλλίφωνος καί
εὐγενέστατος ἱερεύς κ. Λαλουμιτζάκις
Ἀποκωρώντος, καί ἄλλός τις ἐκ Σμύρ-
νης στρατιώτης ὃν θαυμάζομεν διά
τό γλυκύ καί ἐντεχνον τῆς ψαλμῳδίας
του. Μετά τό πέρας τῆς λειτουργίας
διελύθημεν, ἔμειναν δέ μόνον ὀλίγοι τινες
οἵτινες ἐκοινώνησαν τῶν ἀχράντων μυ-
στηρίων. Ἐπιστρέφοντες εἰς ἀγοράν μαν-
θάνομεν τό χαιρμόσυνον ἄγγελμα τῆς
καταλήψεως ὑπό τοῦ κκηφόρου σιρατοῦ

τοῦ Διαδόχου, τῆς Θεσσαλονίκης. Εἶναι ἀπερίγραπτος ὁ ἐνθουσιασμοῦς ὅστις ἔχει καταλάβει τοὺς Ἀρτινοὺς ἐπί τῷ ἀγγέλματι τούτῳ. Ἡ στρατιωτική μουσική διασχίζουσα τὰς ὁδοὺς τῆς Ἄρτας σκορπᾷ δεξιᾷ καὶ ἀριστερὰ νικηφόροις παιάνας, ὄπισθεν δὲ αὐτῆς πλῆθος κόσμου φρενιτιοῦν ἐξ ἐνθουσιασμοῦ. Τὸ ὅλον παρουσιάζει θέαμα ὀγκώδοις διαδηλώσεως, ἧς προηγεῖται σμῆνος χαμιντῶν ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς κάπαιον ἀμφιβόλου διανοητικῆς καταστάσεως ἐκσπῶντα σινεχῆς εἰς ζητωκραυγὰς ὑπὲρ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Διαδόχου.

Ζήτω ὁ Βενιζέλος, φωνάζει καὶ ἕνα ἀπέραντον, ἀτελειώτον, ἐκκωφαντικόν

Ζήτω ω ω ω ω . . . . ἀκούεται ἀπὸ τὰ ἐνθουσιῶντα χαμίντα. Τὸ ἀπόγευμα ἦλθεν καὶ ἡ εἴδησις τῆς πτώσεως τῶν Πέντε Πηγαδίων, καὶ ἔφθασαν καὶ οἱ πρῶτοι τραυματίαι τῆς ἀπὸ τριημέρου ἀρξαμένης γιγαντομαχίας, πάν-

τες σχεδόν εὔζωνοι, κινοῦντες τὰς συμπα-
θείας πάντων καὶ δὴ ἡμῶν οἵτινες
τίς οἶδε ἐὰν βραδύτερον θὰ εὑρισκόμεθα
εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς γγαντομάγους ἐ-
κείνους θέσιν. Κατὰ τὰς 4μ. μ.
ἐπεσκέφθην μετὰ τοῦ Θρασύβουλου
Σκουλούδη τὸ νοσοκομεῖον Ἐρυθροῦ
σταυροῦ Ἄρτης ἀσφυκτικῶς πεπλη-
ρωμένον ἀπὸ τραυματίας. Ἐκεῖ ὑπη-
ρέτει ὡς διευθυντὴς τοῦ χειρουργικοῦ
τμήματος τοῦ Νοσοκομείου Ἐθίμητός
τις νεαρὸς Ἀσκληπιάδης οὗ τὸ ὄνομα
λησμονῶ καὶ ὅστις εὐγενέστατα
μᾶς εἰσήγαγεν εἰς ὅλους τοὺς θαλάμους
τῶν τραυματιῶν. Οἱ τραυματίαι
ἕνας ἕνας διαλεκτὰ παλλὴ κάρια
μ' ἕνα γλυκὺ χαμόγελο ἐνθουσιασμοῦ
μᾶς ἐνθαρρύνοιν διαβεβαιοῦντες ὅτι
μόλις καλλιτερεύσοιν θὰ τρέξοιν
πάλιν ἐκεῖ ὅπου τοὺς καλεῖ ἡ φωνὴ τῆς
πατρίδος, χάριν τῆς ὁποίας καὶ προ-

ηγουμένης ἔχυσαν τό αἷμα των. Τό ἑσπέρας μετά μίαν γενναίαν γασουλοφαγίαν ἀνεπαύθημεν περί τήν 8ην καθ' ἣν ἐσήμανεν ἡ σάλπιγξ τό γεντικόν προσκλητήριον.

29 Ὀκτωβρίου 1912 Δευτέρα

Σήμερον μεταβαίνω μετά τοῦ φίλου Δημητρίου Κοκοτσάκη εἰς τήν γέφυραν τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ. Μία γέφυρα ἀναμφιβόλως Ἑνετικῆς ἐπρχῆς ἔχουσα μῆκος 200 μέτρων περίπου, ἡ ἀπέχουσα τῆς Ἄρτας περί τό τέταρτον τῆς ὥρας, κινεῖ τόν θαυμασμόν πάντων. Ἐν μέσῳ λασπῶν καί διά μέσου πορτακαλεώνων φθάνομεν εἰς τήν γέφυραν, ἐνῷ καθ' ὁδόν ἀεροβατοῦμεν μάλλον ἢ συνεγητοῦμεν. Ἐπί τῆς γέφυρας ἥτις σημειωτέον εἶναι πέτρινος καί ἐξ ἧς οὐδέ ἴχνος ξύλου ἢ σιδήρου ὑπάρχει, ὁ βόρβορος εἶναι τόσος, ὥστε καθίσταται τελείως ἀδύνατος ἡ διάβασις. Ἱστάμεθα εἰς τι ἄκρον αὐτῆς καί ἐκεῖθεν θαυμάζομεν τήν πέριξ ἀληθῶς θάλλουσαν φύσιν. Ὄπισθεν ἡμῶν ἀπέραντοι ἐκτάσεις πορτακα-

λεώνων ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ποικιλόμμεναι ὑπὸ ὑψικόμων καὶ ἄλλων ἀειθαλλῶν δένδρων τέρποιν καὶ γοητεύοιν τὸν παρατηρητήν. Κάτωθεν διέρχεται μετὰ ἀστραπιαίας ταχύτητος, θορυβώδης ὁ Ἄραχθος, ἐξαπλούμενος εἰς ἀρκετὰ εὐρὺ πλάτος. Τὰ θολωμένα ὕδατα του μὲ τὸν μορμυρισμὸν καὶ γλοῖσβον των, ὑπερήφανα καὶ γοργὰ τρέχοιν ἵνα χυθοῖν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Ἀμβρακικοῦ. Ὁ Κοκοτσάκης φύσει παντικὴν ψυχὴν ἔχων δὲν συγκρατεῖται ἀλλὰ σπεύδει ἵνα ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς γεφύρας ἀποθαυμάσει τὸ κάτωθεν αὐτοῦ ἐξαπλούμενον μεγαλεῖον. Πρὸς τοῦτο ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ ἔνθεν τῆς γεφύρας ὑψουμένου μικροῦ τοίχου καὶ ταλαντευόμενος προχωρεῖ. Ἐγὼ μένω εἰς τὴν θέσιν μουβλείπων αὐτὸν ἀμφιρρέποντα φοβοῦμαι μήπως παραστοῦ θεα-

τῆς μιᾶς τραγικῆς πτώσεως του εἰς τό χάι-
νον βάραθρον τοῦ ποταμοῦ, πίπτων οὕτω
θῦμα τῆς ρωμαντικότητος του. Εὐτυχῆς
ἔφθασε τῶν εἰς τό μέσον τῆς γεφύρας,
ὅπου καί ἐγώ μετ' ὀλίγον μετέβην προτιμή-
σας ὅμως νά εἰσδύσω εἰς τήν ἰλίς μέ-
χρι γονάτων παιρά νά ρίψω τόν περί-
τῶν ὅλων κύβον. Ἐκεῖ καθήμεθα περί
τήν ἡμίσειαν ὥραν ρεμβάζοντες, σιωπηλοί, μή
τολμῶν ὁ εἷς νά διακόψῃ τάς ρεμβώδεις
σκέψεις τοῦ ἄλλου. Εἷς ἄμιλος γυναικῶν
τῶν πέριξ χωρίων, μεταβαινουσῶν εἰς Ἄρταν,
μάς ἀποσπᾶ ἐπ' ὀλίγον τήν προσοχήν μας.
Κρατοῦσαι ὑψηλά τά μεσοφόρια τῶν,
ἀνυπόδυτοι, ὁκαί ἀναμφιβόλως ζεβρά-
κωτοι, ἀφίνουν εἰς ἡμᾶς νά παρατηρή-
σωμεν τήν γυμνότητα ὄχι μόνον τῶν
κνημῶν των ἀλλά καί αὐτῶν τῶν μη-
ρῶν καί τινες δέ καί τῶν γλουτῶν.
Ἀποστρέφομεν τό βλέμμα μας μη-
δυνάμενοι νά βλέπωμεν τάς ἐλεεινο-

τήτας ταύτας καὶ σκέψεις μεταγρο-
χικαὶ μᾶς καταλαμβάνουσιν διὰ τὴν πνευματικὴν τ' ἠ-
θικὴν ὑπόστασιν τῶν γνωρίνων καρίων
ἐκείνων τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Εἶναι
ἆρά γε αὐταὶ Ἑλληνίδες; καὶ δύ-
νανται τοιαῦται μητέρες νὰ πα-
ραδώσωσιν εἰς τὴν πατρίδα τέκνα
ἄξια τὸν προορισμόντων; Καὶ ἐὰν εἶναι
Ἑλληνίδες κατά τι διαφέρων τῶν
Ἀθηγάνων; Μήπως δὲν εὑρίσκονται
εἰς τὴν αὐτὴν πνευματικὴν πόρωσιν;
Καὶ ἐὰν αὐταὶ αἱ ὁπωσδήποτε
πλησιόν τῆς πόλεως οἰκοῦσαι εὑρίσκον-
ται εἰς τοιαύτην θέσιν, τί ~~[illegible]~~ πρέ-
πει νὰ περιμένωμεν ἀπὸ τὰς μακρὰν
εἰς τοὺς ἀγροὺς διακτωμένας; Καὶ εἶ-
ναι αὐταὶ αἱ ἀπόγονοι τῶν Γιουλιω-
τισσῶν αἵτινες διὰ τῆς ἐποποιΐας τοῦ
χοροῦ τοῦ Ζαλόγγου ἔγραψαν τὴν λαμ-
προτέραν σελίδα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας;
Καὶ εἶναι αὐταὶ ἐκείναι χάριν τῶν

ἀπελευθερώσεως τῶν ὁποίων, σπεύδομεν νὰ χύσω-
μεν τὸ αἷμα μας; Τοιοῦτος λαὸς εἶναι
ἆρά γε ἄξιος ἐλευθερίας; Καὶ ἐφ' ὅσον
ἔχομεν ὡς δεδομένον ὅτι οἱ ἄνδρες ἂν
μὴ εἰς χειροτέραν εἰς τὴν ἀπὸ τὴν ὅμως κα-
τάστασιν εὑρίσκονται μὴ ἔχοντες οὔτε κόκκον
ἰδέας τοῦ τί ἐστιν ἐθνικὴ συνείδησις, σκε-
πτόμεθα ὅτι πραγματικῶς εἶναι ἀνάξιοι ἐ-
λευθερίας. Αὗται καὶ ἄλλαι παρόμοιαι
σκέψεις καταλαμβάνουσαι τὴν διάνοιαν
μας, μᾶς καθιστοῦν βαρυθύμους. Προχω-
ροῦμεν εἰσέτι ὀλίγον καὶ φθάνομεν εἰς
τὸν Τουρκικὸν σταθμὸν ὅστις εἶναι διάτρη-
τος ἐπὶ σφαιρῶν. Ἤδη παντῶμεν ἐπὶ Τουρκι-
κοῦ ἐδάφους. Πρὸ 20 ἡμερῶν παρὰ στρατιώ-
της ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ; Καὶ ὄχι
μόνον στρατιώτης, ἀλλὰ καὶ ἁπλοῖς πολί-
της, διότι διὰ νὰ διέλθῃ τις τὴν γέφυραν
ἀπαιτοῦντο διατυπώσεις ἐπὶ διατυπώσεων.
Ἀφοῦ ἐπ' ἀρκετὸν ἀπεθαῤῥαίσαμεν τὰ
περίξ, ἐπιστρέψαμεν ὀπίσω, ἐπειδὴ ἡ ὥ-

ρα εἶχε παρέλθει. Τὴν μεσημβρίαν ἐνῷ ἔ-
τρωγα ἤκουσα νυγμὸν ἐπὶ τοῦ προσώπου μου,
δὲν ἤργησεν δὲ τὸ κάτοπτρον νὰ μοῦ παρου-
σιάσῃ μίαν μεγαλόσχημον λευκὴν φθεῖραν,
ἐπὶ τῷ θεάματι τοῦ ὁποίου κατελήφθην
ὑπὸ ῥίγους. Ὥστε, ἐσκέφθην, ἔκαμα καὶ
τὴν πρώτην φθεῖραν, ἀλλὰ διὰ νὰ εὑρεθῇ
μία θὰ εἰπῇ ὅτι εἶναι καὶ ἄλλαι.
Μετὰ μεγάλης προσοχῆς λαμβάνων ὅσον
τὸν δυνατὸν μεγαλειτέρας προφυλάξεις ἵνα
μὴ γίνω ἀντιλυπίας, τὴν ἔρριψα εἰς τὸ κη-
πάριον, μὴ τολμῶν ἐξ αἰηδίας νὰ τὴν τσα-
κίσω. Καὶ ποῦ νὰ γνωρίζω ὅτι μετά
τινα χρόνον θὰ εἶχον χιλιάδας τοιοί-
των μικροβίων, καὶ ὅτι ἡ προσφυε-
στέρα μου ἀναστρόφησις θὰ ἦτο τὸ νὰ τσάκιζω ταῦτα;
Ποῦ νὰ γνωρίζω ὅτι ἡ κεφαλή μου
θὰ ἐχρησίμευεν ὡς φωλεὰ καὶ ὡς ὁρ-
μητήριον μυρμικῶν μικροβίων, ἐνῷ ἄλλα
θὰ ἐξετέλουν παρελάσεις ἐπὶ τῆς φανέλλας
μου; Εὐτυχῶς παρηγορήθην διότι εἰσελθὼν

εἰς τὸν θάλαμον ἤκουσα καὶ παρ' ἄλλων, ὅτι παρουσιάσθησαν καὶ εἰς αὐτοὺς τὰ πρῶτα μικρόβια.

Τὸ ἀπόλευμα μετέβην μετὰ τῶν γίλων Κριάρη καὶ Γιανικάκη εἰς τὸν ἀμυνικὸν στρατῶνα Ἄρτης ἐκτισμένον ἐπὶ λοφοσειρᾶς δεσποζούσης τῆς πόλεως καὶ τῶν περιξ. Ὁ στρατὼν οὗτος ἔργον τῆς Κυβερνήσεως Θεοτόκη ἐκτίσθη μετὰ τὸν αἰτιχῆ πόλεμον τοῦ 97 ὁπότε ἐκινδύνευσεν ἡ εἰσβολὴ τῶν Τούρκων εἰς τὴν πόλιν. Ἀποτελεῖται αἰπόδυο μεγάλα κτίρια ὧν τὸ ἓν χρησιμοποιεῖται ὡς φυλακή. Ἔχει ὀχυρωθῇ ὑπὸ ἀρκετῶν πεδινῶν πυροβόλων καὶ ὑπὸ τινῶν ἄλλων ὀχυρωματικῶν ἔργων.

Τὸ ἑσπέρας δὲν ἐξῆλθον εἰς τὰ καφφενεῖα, ἀλλὰ παρέμεινα εἰς τὸν θάλαμον μας μετὰ τοῦ Γεωργίου Προεστάκη καὶ Παυλουμπουνάκη οἵτινες ἐπ' ἀρκετῶν ὥραν συνελήτουν ἐπὶ θεολογικῶν καὶ φιλολογικῶν ζητημάτων. Τὸ τέλος τῆς συζητήσεως ἐπεσφράγισεν ὁ Δημήτριος Κοκοτσάκης

ἀπαλλείψας διάφορα ἐθνικῶν ποιήματα ἰδίας ἐμπνεύσεως.

30 Ὀκτωβρίου 1912 Τρίτη

Ἀναχωρῶν ἐκ Χανίων εἶχον παραλάβει 6 μανδήλια θεωρήσας αὐτὰ ὑπεραρκετὰ διὰ τὸ 15θήμερον διάστημα τοῦ πολέμου, διότι κατ' ἀρχὰς ὁ πόλεμος ἐθεωρεῖτο ζήτημα ὀλίγων ἡμερῶν. Ἤδη τὰ μανδήλια ἔχρησιμον καθαρισμοῦ, δι' ὃ ἔπρεπε ὁ ἴδιος νὰ τὰ πλύνω μὴ ἔχων πλέον τὰς οἰκογενειακὰς διὰ τὸ ἔργον τοῦτο μερίμνας. Ὅθεν μετὰ τὸ γεῦμα παραλαβὼν καὶ τὸν Δημήτριον Κοκοτσάκην καὶ Νικόλαον Βολουδάκην, μετέβημεν εἰς τὸν Ἄραχθον διὰ νὰ κάμωμεν πρόχειρον «μπουλάδαν». Κατ' ἀρχὰς ἔρριψα καὶ τὰ 6 μανδήλια εἰς τὸν ποταμόν, εἶτα δὲ ἔλαβον τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν καὶ θέσας ἐπί τινος πέτρας ἤρχισα νὰ τὸ τρίβω δι' ἑνὸς σάπωνος, ὃν διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν εἶχον προμηθευθῇ ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν εἰ

χον κυριολεκτικῶς ἀγοσιωθῇ εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ ματαίως, διότι παρ' ὅλα τὰ τριγλίματα τὸ μανδῆλι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀσπρίσῃ. Τέλος ἀπελπισθεὶς τὸ ἤπλωσα διὰ νὰ στεγνώσῃ καὶ εἶτα ἐπεδόθην εἰς τὸν καθαρισμὸν τῶν ἄλλων. Ἐννοεῖται ὅτι παραπλεύρως μου καὶ οἱ δύο ἄλλοι ἐκάμνον „μπουγάδαν", ἀλλ' αὐτοὶ εἰδικώτεροι φαίνεται ἀπατώρθωσιν νὰ καθαρίσουν σχετικῶς καλὰ τὰ πρῶτα μανδήλιατων. Ἐνῷ ὅμως μετ' ἀγοσιώσεως προσεπάθουν νὰ πλύνω ὅσον τὸ δυνατὸν ἐντέχνως, ἀπαίνω ἔρχεται εἷς χωροφύλαξ ὅστις μᾶς εἰδοποιεῖ νὰ τρέξωμεν εἰς τὸν στρατωνισμὸν ἐπειδὴ ὁ λόχος μας ἀναχωρεῖ διὰ Πέντε Πηγάδια. Ἀμέσως ἀνασύρομεν ἐκ τοῦ ποταμοῦ τὰ πρὸς πλύσιν μανδήλια, καὶ ὅλα τὰ τε πλυμένα καὶ ἀπλυτα θέτομεν εἰς τὰς τσέπες μας εἰς τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ ὅτι ἂν εἰπῇ τις. Ἐλιές, τεμάχια τυροῦ, κουραμάνα, χάρτης δι' ἐπιστολάς, καὶ μανδήλια ὁλόγρα, ὅλα ἀνακατευμένα ἀπετέλουν μίαν βαβυλω-

νίαν. ~~εἰς~~ Τρέχοντες φθάνομεν εἰς τὸν στρατῶνα καὶ εὑρίσκομεν τοὺς ἄλλους παρατεταγμένους, καὶ ἑτοίμους πρὸς ἀναχώρησιν. Ἀμέσως παραλαμβάνομεν τὸν ὁπλισμόν μας καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτοῦ καὶ παρατασχθέντες ἐκκινοῦμεν ἐξ Ἄρτης τὴν 3 μεταμεσημβρινὴν ὥραν. Διὰ μέσου τῶν ὁδῶν τῆς Ἄρτας, ἐν μέσῳ χειροκροτημάτων καὶ ζητωκραυγῶν, ἐξερχόμεθα τῆς πόλεως καὶ προχωροῦμεν κατευθυνόμενοι εἰς Πέντε Πηγάδια. Καθ' ὁδὸν ἀγοράζομεν ἐφημερίδας Πατρινάς καὶ ἀναγιγνώσκοντες τὰ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης βαίνομεν πραδέως. Μετὰ Ζωρὸν πορείαν φθάνομεν εἰς Κανόποιλον κεντρικὴν ἀποθήκην τῆς στρατιωτικῆς ἐπιμελητείας, ὅπου καὶ ἀναπαυόμεθα ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Ἤδη πυκνὸν σκότος καθιστᾷ τὴν πορείαν δύσκολον καὶ δὴ εἰς ἀνθρώποις μὴ γνωρίζοντας τὰς ὁδοὺς δι' ὧν

ἔδει νὰ προχωρήσωσιν. Ἄνευ ὁδηγοῦ, ὁτὲ μὲν καρφωνόμενοι εἰς τέλματα, ὁτὲ δὲ κατρακυλιζόμενοι ἐξ ἀποτόμων βράχων, προχωροῦμεν, ἕρμαια τῆς τύχης μας, ἀνερχόμεθα καὶ κατερχόμεθα λόφοις μὴ γνωρίζοντες ποῦ βαδίζομεν, ἀκουσμαίνοντες ἐκ τῆς κοπώσεως μιᾶς τοιαύτης πορείας. Τινὲς λιποθυμοῦν δὶ ὃ ὑποχρεοῦνται ἄλλοι νὰ μένωσιν ἐκεῖ μετὰ τῶν λιποθυμούντων μέχρι τῆς πρωΐας, οἱ τελευταῖοι χάνοιν τοὺς πρώτους, καὶ παραπλανώμενοι σφυρίζουν δαιμοντωδῶς, ἄλλοι ἀπολιπιζόμενοι μένοιν ὅπου εὑρεθοῦν μὴ δυνάμενοι νὰ προχωρήσοιν, καὶ ἐν γένει σύγχυσις ἀπερίγραπτος ἐπικρατεῖ εἰς τοὺς ἄνδρας τοῦ λόχου. Καὶ ἤδη δικαίως δύναιταί τις νὰ ἐρωτήσῃ. Πῶς ἐπεκράτησε αὐτὴ ἡ σύγχυσις; Δὲν εἴχετε ἀξιωματικοὺς νὰ διευθύνωσιν; δὲν εἴχετε ἀνωτέρους οἱ ὁποῖοι ἐπιβλέποντες θὰ ἠδύναντο νὰ κρατήσωσιν ποιάν τινα τάξιν;

Ναί, εἴχομεν αἰζιωματικοίς, εἴχομεν ἀνωτέροις· ἄλλα δυστυχῶς ἀνωτέροις, ἀναξίοις διὰ τὸν βαθμὸν ὃν τῶν ἐνεπιστεύθη ἡ πατρίς· αἰζιωματικοίς φροντίζοντας μόνον διὰ τοὺς ἑαυτοίς των. Τί τοὺς ἐμέρε εἰκείνους ἐὰν οἱ ἄνδρες των ὑπέφερον; ἀρκεῖ αὐτοὶ νὰ μὴ καμοπαθήσουν.

Ὁ λοχαγός μας, ἀριστοκράτης λένει τε καὶ φύσει, παρ' ὅλα τὰ τζυχικὰ αὐτοῦ προτερήματα, παρ' ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν ἣν εἶχεν, εἶχε τοιαύτην σωματικὴν διάπλασιν ὥστε τῷ καθίσταντο ἀδύνατος ἡ διεύθυνσις τριακοσίων ἀνδρῶν· δι' ὃ ἀνέθετεν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην εἰς τοὺς ἀνθυπολαγοίς, ἀνθρώποις τῆς τάξεως τοῦ „τζυρρῆ" ἐκτεθυλημένοις, ἀνάνδροις, ὑβριστὰς καὶ μόνον διὰ τοὺς ἑαυτοίς των φροντίζοντας. Ὑπὸ τοιούτοις ἀξιωματικοὺς λοιπὸν τί δύναται νὰ περιμένῃ τις;

Ἐγὼ παρ' ὅλην τὴν πορείαν βαίνω μετὰ

τοῦ Βελισσαρίου Πορτοκάλη καί καθ' ὅ-
λον τό διάστημα ὁ ἕνας ἐλεεινολογῇ τήν
τύχην τοῦ ἄλλου. Μεσονύκτιον εἶναι ἤδη
καί ὁ τσομπάνης ὃν εἴχομεν ἐπιτάξει
ἀπό κάποιαν μάνδρας μάς εἰδοποιεῖ, ὅτι
ἐφθάσαμεν εἰς Γκουμιτζάδες. Εὑρισκό-
μενοι ἐπί μιᾶς κορυφῆς κάτωθεν τῆς ὁ-
ποίας χαίνει βαθεῖα χαράδρα, περι-
μένομεν τοίς ἀξιωματικοίς μας διά νά
μᾶς ἀνασυντάξοιν καί ὁδηγήσοιν εἰς
τό χωρίον. Ματαίως ὅμως, διότι οὔτε κἂν
χαίνονται οὗτοι, καί ἀξιωτιμένοι ἐκ
τοῦ κόπου ἐξαπλώνομεν, αἰσθανόμενοι
τό δριμύ ψῦχος νά προκαλῇ ῥίγη εἰς
ὅλον τό σῶμα. Ἀναμφιβόλως ἐάν μᾶς
ἔβλεπεν ὁποιοσδήποτε ἰατρός, θά μᾶς διέ-
γραφεν ὡς φθισικοίς. Διότι συμφώνης
πρός τάς ἰατρικάς θεωρίας τοσαύτη ἐκθεσις
εἰς τοιοῦτον ψυχρόν ἀέρα μετά ἀφρεκίαν προ
καλέσασαν ποταμοίς ἱδρῶτος, μόνον καλπαί-
λουσαν φθίσιν δύναται νά προκαλέσῃ

41

Παραπλεύρως μου εὑρίσκεται ἐξαπλωμένος ὁ ἐξάδελφος Νίνος Γερανιώτης, ὑπομονητικώτερον ἄνθρωπον ὁ τοῦ ὁποίου δὲν πιστεύω νὰ ἔπλασσε ἡ φύσις, ὅστις μὲ συμβουλεύει νὰ μὴ λύσω τὰ ἐξαρτήματα τοῦ ὁπλισμοῦ διότι ἴσως βραδύτερον νὰ ἀναχωρήσωμεν ἐκεῖθεν. Ἀλλ' ἐγὼ μὴ ἀντέχων εἰς τὸ βάρος τοῦ γλεοῦ, λύω αὐτὸν καὶ ὡσπίμα σχεδὸν ἐξαπλώνομαι ἐπὶ τῶν χαλικίων διὰ νὰ ἀναπαυθῶ. Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγης ὥρας, θὰ ἦτο ἤδη 2ᵃ μεταμεσονύκτιος, ἔρχεται ὁ λοχίας Παπακλιάτης διὰ νὰ παρισιλλέξῃ τοὺς ἐπῆδες καὶ κεῖσε διασκορπισθέντας. Τῇ προτροπῇ τοῦ Νίνου ἀκολουθῶ καὶ ἐγὼ ἀλλ' ἐν τῇ βίᾳ μου λησμονῶ μίαν μπαλάσκαν μὲ 50 φυσίγγια. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν τοὺς ἄλλους καὶ ἀπελπισθέντες ἐθέσαμεν εἰς τινα ἀπέναντι λόφον χωρὶς ἐννοεῖται νὰ ἔχωμεν ὄρεξιν δείπνου, διότι καὶ ἐὰν εἴχομεν τοιαύτην ἐστερούμεθα τῶν δεόντων.

31 Ὀκτωβρίου 1912 Τετάρτη

Ἐκεῖνο τό ὁποῖον ἐπαίδομεν ἐντός τοῦ ἀτμοπλοίου, τό αὐτό ἀκριβῶς ἐπανελήφθη καί κατά τήν χθεσινήν νύκτα, ἀλλά ὑπό ὀξυτέραν μορφήν. Ὁ καιρός βροχερός ἀπό πρωΐας, ἐξέσπασε κατά τάς πρωϊνάς νυκτερινάς ὥρας εἰς ἀληθῆ θύελλαν. Βροχή ραγδαία μετέβαλλε τά πάντα εἰς τέλματα οὕτως ὥστε ἐξυπνήσαντες εἴμεθα εἰς ἐλεεινήν θέσιν τελείως κάθυγροι. Θελήσας νά παραλάβω τά ἐξαρτήματα τοῦ ὁπλισμοῦ μου μετ' ἐκπλήξεως βλέπω ὅτι ἡ μία μπαλάσκα ἔλλειπε. Ἀμέσως ἐπιστρέφω εἰς τήν ἀπέναντι ράχιν πρός ἀναλήτησιν αὐτῆς. Εὐτυχῶς κατά τύχην, εὑρών αὐτήν δυνάδελφός τις μοῦ τήν παρέδωσεν. Εἶτα ὁμοῦ μετά τῶν ἄλλων ἀνερχόμεθα εἰς τό χωρίον εἰς τήν ἐκκλησίαν τοῦ ὁποίου εὑρίσκομεν τούς ἀξιωματικούς μετά τινων ἀνδρῶν. Ἐκεῖ γίνεται προσκλητήριον καί διανομή συσσιτίου. Τό φα

γητόν μας ἀπετελεῖτο ἀπό ἡμίσειαν κου-
ραμάναν καί ὀλίγας σταγίδας. Κατόπιν
μετέβημεν καθ' ὁμάδας εἰς τό παρά τήν
χαράδραν ρυάκιον διαυγεστάτου ὕδατος
ὁπόθεν καί προμηθευόμεθα τοιοῦτον
διά τήν πορείαν.

Τό χωρίον Γκουμιτσάδες, χωρίον ἀπό
τά μᾶλλον εἰς ἀνθηράν οἰκονομικήν κα-
τάστασιν διά τήν ζωοτροφίαν, ἤτις ἀπεῖ ἀκμάζει ἀπό τελεῖ-
ται εἰς 100 περίπου οἰκιῶν. Διαιρεῖται
εἰς δύο συνοικίας ὅπου χωρίζει βαθεῖα
χαράδρα ἐπί τοῦ ὕδατος τῆς ὁποίας
ὑδρεύονται καί αἱ δύο ~~συνοικίας~~. Ἑ-
κάστη συνοικία ἔχει καί ἰδίαν ἐκκλη-
σίαν ἀρκετά περιποιημένην. Δυστυ-
χῶς ἐνῷ κατά τήν ὑποχώρησιν τοῦ Τοιρ-
κικοῦ στρατοῦ δέν κατώρθωσεν οὗτος
νά βλάψῃ οὔτε τό παραμικρόν ἐκ
τοῦ χωρίου, ἦλθεν ἡ 8 Ὀκτωβρίου καθ' ἣν
τά 9/10 τῶν οἰκιῶν ἠρημώθησαν καί
παρεδόθησαν εἰς τάς φλόγας τοῦ πυρός.

Ὁ ἀγησμόνητος διὰ πᾶσαν ἑλληνικὴν ψυχὴν αἰσχνηδιασμὸς τοῦ Γριμπόβου, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ ὑποχώρησις τῶν ἡμετέρων, παρέδωσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν αἱμοχαρῶν Γουρκαλβανῶν τὸ αὐτυχὲς χωρίον. Ἐν διαστήματι ὀλίγων ὡρῶν ἀπετεφρώθησαν αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν, διεπράχθησαν ὄργια πρὸ τῶν ὁποίων ἰλιγγιᾶ ἡ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐβιάσθησαν ἀβρὰ καὶ νεαρὰ κοράσια, καὶ τέλος ἐτουφεκίσθησαν 22 χωρικοὶ ἐντόπιοι πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων των. Ἄνωθεν τοῦ χωρίου ἐπιγοῦται τὸ ἱστορικὸν Γρίμποβου, ὄπισθεν δὲ ἡ αἱματωβαμένη κιάφα, τὸ ὁρμητήριον τῶν ἡρώων τοῦ 21. Ἤδη εἰς Γκουμιτζάδες λειτουργεῖ πλουσιώτατον χειρουργεῖον.

Τὴν 10ην πρωϊνὴν ἀνασυνασσόμεθα καὶ ἀναχωροῦμεν ἐκ Γκουμιτζάδων. Ἀνερχόμεθα ὑψηλὸν λόφον, φθάνομεν εἰς τὸ χωρίον Γκουμιτζάδες παραπλεύρως τοῦ ὁποίου διερχόμεθα,

καί μετά Ζωρόν πορείαν φθάνομεν εἰς τό Χάνι τοῦ Καρβασαρά. Ἔνα χάνι τελείον Τουρκικόν τύπου, ἐπί τῶν τοίχων τοῦ ὁποίου διακεκομμένα στράμματα εὗρον ἐπικαθήμενα ὑποδηλοῦσιν τό παμπάλαιον αὐτοῦ, χρησιμεῦον ἀναμφιβόλως κατά τήν πρό τοῦ πολέμου ἐποχήν ὡς κέντρον ἐμπορικόν ὁλοκλήρου δήμου, ἔχει μεταβληθή σήμερον εἰς παράρτημα ἐπιμελητείας μέ ἀποθήκας πολεμοφοδίων. Τελευταίως δέ ἱδρύθη ἐν αὐτῷ καί πρόχειρον χειρουργεῖον. Εἰς ἀκτῖνα 100 περίπου μέτρων βόρβορος μᾶλλον καί ὄχι ἐλίς, καθιστᾷ τήν ἐντός τοῦ Χανίου μίσοδον σχεδόν ἀδύνατον ἐπῷ συγχρόνως ἀφόρητος δυσοσμία δύναται νά προκαλέσῃ φοβερᾶς ἀσθενείας. Πλησιάζομεν εἰς τό Χάνι προμηθευόμεθα ὕδωρ, καί μετά μικράν ἀνάπαυσιν ἀπαινοῦμεν διά Πέντε Πηγάδια. Ἤδη ἡ πορεία καθίσταται δυσχερής, διότι ὁ δρόμος εἶναι ἀναφορη-

κός. Ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ὥρας ἐβαίνομεν μέχρις ὅτου ἐγθάσαμεν εἰς Πέντε Πηγάδια. Ἐν ἡμισεσηπὸς Γουρκικὸν πτῶμα θῦμα τῆς μάχης τῆς προτεραίας ἐξηπλωμένον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ προκαλεῖ τὰ σκώμματα καὶ τὰς εἰρωνείας ὅλων.

Ζύπνα, τοῦ γυναίλου τινές, ζύπνα Ἀλλὴ ἢ Ὑμέρ, ὅπως σε λένε. Ἄλλα δυστυχῶς αὐτὸς οὔτε κἂν ἀκούει τὰς προκλήσεις ταύτας, τίς οἶδε εἰς ποίας ἐπουρανίας παραδείσους ἔχων ἀγιερώσει τὴν ψυχήν του. Τινὲς δὲ ἐπὶ τὸ λεγοιότερον τὸν ἐλάχιστον διὰ νὰ εὕροιν τὰ κεκρυμμένον κόμβον. Ἀλλ' ἀντὶ τοιούτου οὐδὲν ἄλλο διακρίνουσιν εἰμὴ σειρὰς παρασίτων ἑτοίμων νὰ δεχθῶσιν νέαν θερμαίνουσιν τοῖς κόλποις ἄλλων. Προχωροῦμεν εἰσέτι καὶ ἀριστερὰ εἰς τὸ βάθος ἑνὸς λαιμονοπεδίον διακρίνωμεν πέντε πηγάδια: εἶναι τὰ πηγάδια ἐκεῖνα, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁποίων ἔλαβεν τὸ ὄνομα ἡ τοποθεσία αὕτη. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῶν Πέντε Πηγαδιῶν γθάνομεν

εἰς τὸν καταυλισμὸν τοῦ Ἀνεξαρτήτου
Συντάγματος τῶν Κρητῶν ἔνθα δια-
τασσόμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ καταυλι-
σθῶμεν. Ἡ ἀγιγίς μας ἀπὸ στόματος
εἰς στόμα διαπιμπανίζεται εἰς ὅλον τὸ
στρατόπεδον καθ' ὁμάδας δὲ ἔρχονται καὶ
μᾶς ἐπισκέπτονται ἐπὶ τῶν πέριξ λόγων οἱ
συμπατριῶται μας. Ὁ Δημοσθένης Κιρμι-
λάκης δεκανεὺς τῆς ἐπιμελητείας, ἔρχεται
καὶ μᾶς βοηθεῖ εἰς τὸ στήσιμον τῶν ἀντι-
σκήνων εἰς ὃ εἴμεθα ἀδαεῖς καὶ συγχρόνως
μᾶς ὁπτείρει διὰ τὴν κατάταξιν μας
ἡς ἐθέλοντων ἐν τῷ στρατῷ. Ἐγὼ μετὰ τοῦ
Στέλιου Τζανουδάκη, Ἀντωνίου Τρικουρά-
κη, Δημητρίου Κασσάνδρα καὶ Καλογερῆ
γνώκαμεν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ἀντίσκηνα μας
καὶ κοιμώμεθα ὁμοῦ. Τὸ ἔδαφος
ἔνθα διετάχθημεν νὰ καταυλισθῶμεν
ἦτο λασπῶδες δι' ὃ ἡμελάλη ὑγρασία ἐπε-
κράτει. Ὀλίγα ξηρὰ ξύλα πριναρίων
ἐχρησίμευσαν ἡς στρῶμα, τὸ δὲ λεπτὸν τῶν

ἀντισκήνων ὕψασμα ἀπετέλει τὴν σιέλην τοῦ χαμηλοῦ ἀπίσκου μας. Ἀπόψε συνήνησα καὶ τὸν Ἰωάννην Παπαδάκην ὅσης διὰ λωκρῶν χρωμάτων μοῦ διηλεῖται τὰ τῆς μάχης τῶν Πέντε Πηγαδίων. Περὶ τὴν 8ην ἀπόψε μᾶς διεμοιράσθη πρὸς δεῖπνον ὁ λίγος τυρός, ὅπνος εἰσήλθομεν ἐντὸς τῶν ἀντισκήνων καὶ ῥιγοῦντες κατεκλίθημεν.

1 Νοεμβρίου 1912 Πέμπτη

Μετὰ τὸ σύνηθες πρωϊνὸν προσκλητήριον διατασσόμεθα νὰ λύσωμεν τὰς σκηνὰς ὅπως καταλισθῶμεν εἰς καταλληλότερον μέρος. Πράγματι μετὰ πρόχειρον ἐπλογήν, ὁρίζεται ὡς μέρος καταλισμοῦ ὁ ἀπεναντι ἐπὶ τοῦ ὁποίου στήνομεν τὰ ἀντίσκηνα. Ἐγὼ κατασκήνωσα πάλιν μετὰ τῶν αὐτῶν προστεθέντων καὶ τῶν Κωνσταντίνου Κριάρη καὶ Θεοδώρου Γιανικάκη. Κατόπιν συναντῶ τὸν Ρελισσάριον καὶ μεταβαίνομεν εἰς τὸν κα-

ταλισμὸν τῶν Κρητῶν ἵνα συνανήσω-
μεν τοῖς Γαλαυκανοῖς πολιτοφύλακας.
Πράγματι ἐντὸς ὀλίγον ἀνευρίσκομεν τὴν
σκηνὴν τῶν καὶ μετ' ἀπεριγράπτου συγκι-
νήσεως κατασπαζόμεθα ἀλλήλους. Ἀγνύ-
ριστος σχεδόν, ἀζύριστος μὲ σεβασμιοῖς γε-
νειάδας, καταβεβλημμένοι ἐκ τῶν κα-
κουχιῶν μᾶς ὑποδέχονται κλαίοντες.
Διότι τὸ νὰ συναντηθῶσιν δύο γνωσιοὶ
ἐν τοιούτῳ μέρει, ἐν μέσῳ ἀγνώστων,
εἶναί τι τὸ συγκινητικόν, τὸ ἐνέχον ἀφάν-
ταστον μεγαλοπρέπειαν. Κατ' ἐκείνην τὴν
στιγμὴν ἐπειδὴ ὁ ἥλιος διὰ τῶν θαλπερῶν
ἀκτίνων τον ἐλωλόνει τὸ πάν, ἠσχολοῦντο
εἰς τὸν κατατσακισμὸν παραιστῶν. Ἐξ
ὅλων μᾶλλον καταβεβλημμένος μοι φαίνε-
ται ὁ Γεώργιος Καπετανάκης ὅσις κλαί-
ων σχεδὸν μᾶς διηγεῖται τὰς κακουχίας
ἃς ὑποφέρουσιν. Δὲν παίνει δὲ ἀπὸ τοῦ
νὰ ἐκπέμπῃ βαρεῖς ἀναστεναγμοὺς, ἀνα-
μιμνησκόμενος τῆς καλλιπαρειόν μνηστῆς του.

Ὁ πάντοτε εὔθυμος Μιχαὴλ Ἰωγραφάκης οὐδόλως ἔχει ἀδιαστήσει ἐκ τῶν κακουχιῶν, ἀλλὰ μὲ τὴν αὐτὴν εὐτραφειὰν ἐξακολουθεῖ καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ὡσαύτως καὶ ὁ διὰ τοὺς Πλατωνικοὺς ἔρωτας του ῥωμαντικὸς καταστὰς Δημοσθένης Δουκάκης οὐδὲν τὸ δηλοῦν τὰς κακουχίας ἂς ὑπέφερε ἔχει, μόνον δὲ ἀμφοτέροις γενειὰς καθιστῶν αὐτοῖς σεβασμίοις προδίδει αὐτοῖς ἄγριον πολεμικὸν μένος.

Τὸ ἀπόγευμα μετέβην εἰς Πέντε Πηγάδια καὶ ἐπρομηθεύθην ὕδωρ διὰ τὴν σκηνήν. Ὁ Ἐμμανοὴλ Γιαπιτζάκης μηδενίμενος νὰ ὑποφέρῃ τὴν φοβερὰν δίψαν ὑφ' ἧς ἀπὸ τῆς προτεραίας ἐμαστίζετο, ἀναγκάζεται νὰ πίῃ ἐκ τινος βρωμερᾶς τέλματος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀφροὶ σάπωνος ἐπεδίκλουν τὰς μπουγάδας αἵτινες ἐκεῖ ἐγένοντο...

Τὴν νύκτα ὁ οὐρανὸς ἤνοιξε τοὺς καταράκτας του, βροχὴ ραγδαῖα διαπεράσασα τὰ ἀντίσκηνα εἰσῆλθε ἐντὸς τῆς σκηνῆς μας, ἐνῷ κάτωθεν τῶν πριναρίων

τὰ ὑποῖα μετεχειριζόμεθα ἡς στρῶμα μας, τὸ ὕδωρ ἔτρεχεν ποταμηδόν. Ἂς φαντασθῇ ὁ ἀναγνώστης τὴν θέσιν ἡμῶν, καὶ τὴν ὕπνον ἠδυνάμεθα νὰ κάμωμεν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας.

2 Νοεμβρίου 1912 Παρασκευή

Ὁ καιρὸς εὐτυχῶς βελτιοῦται ὀλίγον σήμερον, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς προτεραίας καλύπτοντα τὸν οὐρανὸν μελανὰ σύνεφα διαλυθέντα, ἐπιτρέπουσιν εἰς τὸ ἅρμα τοῦ Φοίβου νὰ ἐκπέμπῃ εἰς ἡμᾶς τὰς θαλπερὰς καὶ ζωογόνους ἀκτῖνας του. Τὰ ὕδατα τῶν ἐκ τῶν συνεχῶν βροχῶν σχηματισθέντων τελμάτων, ἀντανακλῶντα τὰς ἀκτῖνας ταύτας φωσφορίζουσιν, ἐνῷ τὰ πυκνὰ στρώματα τῆς λευκῆς νύμφης ὑφ' ἧς ἐχθὲς καλυφθῇ τὰ ὑψώματα τῆς Ἀετορράχης καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Κοιλίου καὶ Ζαλόγγου, διαλυόμενα σχημα-

τίλουσιν βαθείας αὔλακας ἐπ' αὐτῶν· φαί-
νονται ὡσεὶ σπεύδοντα εἰς τὸ ἔργον τοῦ-
το, ἵνα δεχθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν τα-
χύτερον τοῖς ἐλευθερωτὰς τῆς ὑποδού-
λου Ἠπείρου. Ἡ θερμότης τῶν κλιά-
κων ἀκτίνων μᾶς ἐπιτρέπει νὰ
κάμωμεν ἔρευναν ἐπὶ τῶν ἐσωρρούχων
μας, ἅτινα ἀπὸ τινος χρονικοῦ δια-
στήματος ἄγνωστον ἔνεκεν τίνος λόγου
προεκάλουν συνεχεῖς κνισμοὺς ἐφ' ὅλου τοῦ
σώματος μας. Ἡ ἔρευνα αὕτη μᾶς ἀ-
πεκάλυψε πληθὺν παρασίτων, μεγαλοσχή-
μων, ἀπειλητικῶν. Φθεῖραι ὧν τὸ μέγεθος
ἦτο ἀρκετὰ σεβάσμιον, κόννιδες ὧν ἀριθ-
μὸς ὑπερτέλει σειρὰς ποικιλμάτων ἐπὶ
τῶν φανελλῶν μας, καὶ προσκοπικὰ κι-
ρίδια μόλις ἐπωασθέντα, ὅλα ταῦτα
ἀναμίξ ἐκάμνον παρελάσεις ἐπὶ τῶν
ἐνδυμάτων μας προκαλοῦντα τὰς δια-
μαρτυρίας, τῶν ἀσινήθων εἰς τοιούτοις εἴ-
δοις ἐπισκέπτας μελῶν μας. Πρό τοι

οὗτον θεάματος, ἀποβαλόντες πᾶσαν μέχρι τοῦδε ὑπάρχουσαν συστολήν, πάντες σχεδόν, διασκορπισμένοι καθ' ὁμάδας εἰς τοὺς διαφόροις λόφοις, ἢ ὑποβοηθούμενοι ὑπὸ τῆς θαλπερότητος τῆς ἡμέρας, ἠρξάμεθα τοῦ ἔργου, τοὐτέστιν τοῦ κατατσαπίσματος τῶν φθειρῶν. Καὶ ἦτο ὄντως τι τὸ ὡραῖον νὰ βλέπῃ τις 300 ἄνδρας ἢ μᾶλλον ἐφήβους, ἀνθρώποις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν αἰθουσῶν, οὔτε κἂν κατά τὸ παρελθὸν φαντασθέντας τὸ εἶδος τοῦτο τῶν παρασίτων, νὰ κάθηνται ἤδη καὶ μετ' εὐχαριστήσεως ἐκδηλουμένης ὑπὸ καλαμπουρίων τὰ ὁποῖα συνεχῶς ἐξέπεμπον εἰρωνευόμενοι ἀλλήλοις, καὶ νὰ τσαπίζωσιν μετ' ἀφοσιώσεως κατὰ δεκάδας τοὺς συντρόφους τούτους τοῦ ἐν πολέμῳ διατελοῦντος στρατιώτου. Ἀλλὰ «ἀνάγκα καὶ θεοὶ πείθονται»· ἡ ἀνάγκη μᾶς ἐπέβαλλεν ταύτας· πρὸ τῆς ἀ-

νάγκης γοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὑπεινύγαμεν.
Καὶ τὸ ἀκόμη ὡρακότερον ἦτο κατὰ
τὸ τέλος τοῦ ἔργου ὁπότε συνήθως ἐγένετο
ὁ ἀπολογισμός. Ἀκούω τὸν Κασσάνδραν
νὰ λέγῃ ὅτι ἐσκότωσε 138 λαγωοὺς. ὡ-
σαύτως καὶ ὁ Μαρκόποιλος δὲν ὑστέ-
ρησεν κατὰ τὸν ἀριθμὸν κατὰ τοὺς ἰ-
διοὺς ὑπολογισμοὺς.
Τὸ ἀπόγευμα μετέβην πάλιν εἰς
τὸν καταυλισμὸν τῶν Γαλατιανῶν, μεθ'
ὧν διῆλθον πολλὰς ὥρας. Τὸ εἱσπέρας μᾶς
ἐδόθη ὡς συσίτιον ὄρυγα μὲ κρέας. Φαί-
νεται ὅμως ὅτι (~~ἐκ ἐνὸς μέν~~) τὰ εἴδη
ταῦτα ἦσαν προελεύσεως οὐχὶ καὶ τό-
σον καθαρᾶς. Διότι τοὶ περισσότεροι κα-
τελήφθησαν ὑπὸ φοβερῶν κοψιμάτων, μετὰ
ζῦ δὲ τούτων δυστυχῶς συγκατελεγόμην
καὶ ἐγώ. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα δὲν ἠ-
δυνήθην νὰ ἡσυχάσω ἐπανειλημμένης
δὲ τάσεις ἐμετοῦ μοι προεκαλέσαν ἰσχυ-
ρὸν πυρετόν. Διῆλθον μιὰν νύκτα φρικώδη

48

Τό ἀπόγευμα, ἔγραψα εἰς τόν ἀδελφόν μου τήν κατωτέρω ἐπιστολήν ἣν καί ἀπέστειλλα τήν ἑπομένην:

Στρατόπεδον Πέντε Πηγαδίων
2 Νοεμβρίου 1912
Ἀγαπητέ Πέτρο

Μετά παρέλευσιν ἀρκετοῦ χρόνου σχετικῶς πρός τήν ἄλλην ἐπιστολήν, σοί ἀποστέλλω τήν παροῦσαν, λητῶν συγχρόνως συγγνώμην διά τήν βραδύτητα μου. Ἡ βραδύτης μου αὕτη δέν προέρχεται ἐξ ἀμελείας, ἀλλά εἶναι καί αὐτή μία ἐκ τῶν πολλῶν κακουχιῶν τάς ὁποίας ὑποφέρομεν. Ἐν τῇ ἄλλῃ μου ἐπιστολῇ σᾶς ἔγραφον ὅτι θά ἀνεχωροῦμεν ἀμέσως τήν ἑπομένην τῆς ἀφίξεως μας εἰς Ἄρταν. Τό τοιοῦτον ὅμως δέν συνέβη, διότι ἐξ Ἄρτης κατά διαταλήν τοῦ Στρατηγείου ἀνεχωρήσαμεν τήν 30 Ὀκτωβρίου

1912 ἡμέραν Τρίτην καί περί ὥραν 3ην μ. μ. Μετά κοπιωδεστάτην πορείαν ἐννέα (9) ὡρῶν νυκτερινήν, ἐφθάσαμεν εἰς τό χωρίον Γκουμιτζάδες περί τό μεσονύκτιον ἔνθα καί κατεσκηνώσαμεν. Μή νομίσητε ὅτι ἐμείναμεν εἰς τάς οἰκίας τοῦ χωρίου, διότι τοιαῦται δυστυχῶς δέν ὑπάρχουν πλήν ἐλαχίστων, τῶν λοιπῶν κατακαεισῶν καί τῶν κατοίκων κατασφαλέντων ὑπό τῶν Τούρκων κατά τήν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ μας. Κατεσκηνώσαμεν λοιπόν διασκορπισμένοι τῇδε κακεῖσε εἰς τάς ράχας τῶν ἀποκρήμνων ὀρέων τῆς Κιάφας, ἐνῶ ραγδαία βροχή πίπτουσα διεπέρασε τά ἀντίσκηνα μας. Δέν ἤρκει δέ ἡ ἐκ τῆς κοπώσεως ἐξάντλησις μας, ἀλλά ἐμείναμεν νήστεις καί διψαλέοι καθ' ὅλην τήν ἡμέραν. Τήν ἑπομένην ἀφοῦ ἡ τροφή μάς ἐδόθησαν ὀλίγαι στα-

49

γίδες, ἀνεχωρήσαμεν περὶ ὥραν 10ην πρωϊνὴν καὶ μετὰ 6ωρον πορείαν ἐγθάσαμεν εἰς Πέντε Πηγάδια, ἔνθα εὕρομεν τὸ Κρητικὸν σύνταγμα καταυλισμένον, καὶ ἔνθα καὶ ἡμεῖς κατευλίσθημεν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ σᾶς περιγράψω τὴν δικτρότητα τῆς θέσεως μας. Τί νὰ πρωτογράψω; Τὴν κόπωσιν τῶν μακρῶν πορειῶν, μὲ τὸ γορτιον τῶν 25 ὀκάδων ἐπ' ὤμων ἢ τὴν μὲ καθιστὰ κυριολεκτικῶς πτῶμα ἀναισθητοῦν, ἢ τὴν πεῖναν καὶ τὴν δεῖψαν ἢ τὴν ἐπακολουθοῦσα τὰς πορείας ἔρχεται εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἐξαντλήσεως μας; Μὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ μὲ ἐβλέπατε κατὰ τὰς πορείας. Τόσον κουράζομαι, τόσον ἀποκάμνω ὥστε κλείω τὰ μάτια μου καὶ σχεδὸν ἀναισθητῶν, σύρομαι μᾶλλον παρὰ βαδίζω. Καὶ ἐφ' ὅσον κατὰ τὰς πορείας ἔχω κουραμάνα ἔχει

καλώς· διότι τρώγων ἢ μάλλον φοκανίζων, ἱκανοποιῶ ὀλίγον τὴν πεῖναν μου. Ἀλλὰ ὅταν οὔτε κουραμάνα οὔτε νερὸ ἔχω; ὦ τότε! Τότε - - - - - - - - - - - - - - -

Ἀκούοντες κουραμάνα μὴ νομίσητε ὅτι εἶναι ψωμὶ ἀνθρωπινό. Πυκνὰ στρώματα μούχλας ἐπικαθήμενα ἐπὶ τοῦ χλοιοῦ τῆς παμπαλαιάς κουραμάνας, κάποια ἁλμύρα συνδυασμένη μὲ πικράδα, καθιστοῦν τὴν κουραμάναν ἀπρόσιτον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς χοίρους. Ἐν τούτοις ὅμως πόσον γλυκειά μοῦ φαίνεται, καὶ μετὰ πόσης ἀγωνίας ἀναμένω τὴν ποθητὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ μᾶς τὴν μοιράσουν. Ἡ βροχὴ ἐδῶ εἶναι τακτική, μόνον δὲ εὐτυχῶς τὸ ψύχος δὲν εἶναι αἰσθητόν. Εἰς τὸ μέρος ὅπου εἴμεθα κατασκηνωμένος νερὸ δὲν ὑπάρχει πλὴν ἑνὸς ποταμοῦ μίαν ὥραν ἀπέχοντος, καὶ τὴν πέντε πηγαδίων, τὴν ὁποίων τὸ ὕδωρ ἀκόμη δὲν

ἔχει καθαρισθῇ. Ἐδῶ εὗρον τοὺς Γαλατιανοὺς, τὸν Μιχάλη, τὸν Δημοσθένη, τὸν Χαρίλαο, τὸν Δημήτρη, τὸν Γιώργη, καὶ τὸν Γιάννη τὸν Παπαδάκη. Ὅλοι εἶναι ἐξηντλημμένοι ἐκ τῶν κακουχιῶν, εἶναι δὲ σχεδὸν ἀγνώριστοι. Διὰ λογερῶν χρωμάτων μοῦ διηλοῦνται τὰς κακουχίας των καὶ τὴν ἐξάντλησιν ἥτις εἶναι ἐλωγραφισμένη ἐπὶ τοῦ προσώπου των. Ὁ Βελισσάριος εἶναι καλά· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι ἀποφασισμένος. Ὁ Εὐτύχης ἀπὸ τὴν κόπωσιν ἠσθένησεν κατὰ τὴν ἐξ Ἄρτης εἰς Πέντε Πηγάδια πορείαν. Εἶναι καὶ αὐτὸς ἐλεεινὸς, φοβερὰ ἐξηντλημμένος. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐὰν ἡ κατάστασις αὐτὴ διαρκέσῃ ἐπὶ πολύ, δὲν γνωρίζω καὶ ἐγὼ ποῦ θὰ καταλήξομεν. Ἐὰν ὅμως ἡ κατάληψις τῶν Ἰωαννίνων ἐπιτευχθῇ ταχέως τότε ἴσως ἡ τύχη μας νὰ βελτιωθῇ.

Χρήματα δέν ἔχω· ἀρκετά δέ ἔχω δο-
κιμάσει μέχρι τοῦδε τήν ἔλλειψιν τούτων.
Μετά λύπης μου διότι γνωρίζω τά ἔξοδα
τῆς οἰκογενείας, μετά λύπης μου ἐπαναλαμ-
βάνω, ἀναγκάζομαι νά σᾶς ζητήσω χρή-
ματα· καί μετά περισσοτέρας μου
λύπης νά σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ στέρη-
σις τούτων καί ἡ παραμέλησις τῆς ἀπο-
στολῆς, ἴσως ἔχει ἀποτελέσματα τοιαῦτα,
οἷα οὔτε νά σκεχθῶ δέν δύναμαι. Τό
συσσίτιον δέν παρέχεται οὔτε ἀχθόνης
οὔτε πρεπόντης. Παρέρχονται ἡμέραι
ὁλόκληροι καί οὐδεμία τροχή μᾶς δίδε-
ται. Τότε ἐγώ τί νά κάμω; Ὅλοι τρώ-
γουν ἐξ ἰδίων ἀπό τά ζενοδοχεῖα. Ἀλλ' ἐξ ὅ-
σον δέν ἔχω χρήματα, κάθημαι εἰς μίαν
γωνίαν καί ὑγίσταμαι τάς συνεπείας
τῆς πείνης ἐξαντλούμενος οὕτω εἰς τό ἔσχατον.
Ἀλλ' εἰκτός τούτων τά χρήματα ἀ-
ναγκαιοῦν καί δι' ἄλλας ἀνάγκας.
Θέλω νά δώσω πρός πλύσιν τά ἐσώρρου-

51

χαι μου, ἐπί τῶν ὁποίων δυστυχῶς ἀνεγά-
νησαν αἱ πρῶται γλεῖρες ἀρκετά μεγα-
λόσχημοι. Αἱ ἀρβύλες σποῖν. θέλω νά
τάς ἐπιδιορθώσω δι' ἰδίων χρημάτων.
Ἐάν τοιπόν ἠδύνασθε χωρίς νά στε-
νοχωρηθῆτε νά μοῦ στείλλητε 20-30
δραχμάς, θά ἦτο εὐχῆς ἔργον ἤ μᾶλλον
μετὰ ἀνακούφισις τῶν ταλαιπωριῶν. Ἐάν
πάλιν δέν εἶναι δυνατόν, ἤ εἶναι δυ-
νατόν, ἀλλά τό θεωρεῖτε ἀνάξιον καί
ὀχι ἐπάναγκες, δέν μέ μέλλει, θά
ὑποστῶ καί αὐτήν τήν δοκιμασίαν
ἔστω καί μέ κίνδυνον τῆς ὑπάρξεως
μου. Ἀπόδειξις τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης
τῶν χρημάτων, εἶναι καί τό ἑξῆς:
ὅτι διά νά σᾶς γράψω αὐτήν τήν ἐ-
πιστολήν ἠναγκάσθην νά πωλήσω
τήν κουραμάνα μου, διότι δέν εἶχον
οὔτε ὀβολόν, καί νά ὑποφέρω τοι-
οὐτοτρόπως ἀρκετά ἐκ τῆς στερή-
σεως ταύτης. Ἐάν θέλητε νά μοῦ

γράψητε καί νά μοῦ στείλλητε χρήματα ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας τήν ἑξῆς διεύθυνσιν:

Γεώργιον Μ Θεοδωράκην
στρατιώτην
1ον ἀνεξάρτητον Κρητικόν σύνταγμα
3ος λόχος φοιτητῶν
Ἤπειρον

Μετ' ἀγωνίας ἀναμένω τήν ἀπάντησιν σας, ὡς καί μετ' ἀγωνίας ἀναμένω νά μάθω τά τῆς οἰκογενείας. Ἡ μαμά, ὁ μπαμπάς, ἡ Χρυσή, ἡ λάλλη, οἱ συγγενεῖς, ὅλοι εἶναι καλά; Ἡ Μαρίκα τί κάνει; Περί τῶν γάμων τί σκέπτεσθε; Ὁ Μανώλης καί ὁ Βάσσος εἶναι καλά; Ἐν γένει ἀπό τό χωριό τί νεώτερον;

Τοῖς ἀσπασμοῖς εἰς ὅλην τήν οἰκογένειαν, ἰτοῖς συγγενεῖς καί φίλοις.

Καλοτυχίζων σε ἐπειδή ἀπηλλάχθης τῶν βασάνων τά ὁποῖα ὑφίσταμαι

ἐγώ, καί ἀναμένων ταχεῖαν ἀπάντησιν καί καλάς εἰδήσεις

Σε ἀσπάζομαι
Ὁ ἀδελφός σου
Γιῶργος

3 Νοεμβρίου 1912 Σάββατον

Κατόπιν τῆς χθεσινῆς κακοδιαθεσίας, ἐδήλωσα σήμερον ἐν τῷ προσκλητηρίῳ ἀσθένειαν καί μετέβην μετά ἄλλων εἴκοσι περίπου ἀσθενῶν τοῦ λόχου μας εἰς τό ἀπέναντι γυσοκομεῖον τοῦ κ. Κεφαλογιάννη ὑπιάτρου. Πρῶτος παρουσιάζεται εἰς τόν ἰατρόν ὁ Εὐτύχιος Κορκίδης εἰς ὃν ὁ ἰατρός δηλοῖ ὅτι οὐδεμίαν ἀσθένειαν δίναται νά εὕρῃ ἐν αὐτῷ πλήν μιᾶς ρεμβώδους μελαγχολίας ἥτις κατά τήν ἀντίληψιν του εἶναι ἀκαταλόητος καί δέν δύναται ἀπλούστατα νά διασκεδασθῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ὁ ἀείμνηστος φίλος ὁ ἥρως τῶν προφυλακῶν Ἀπόστολος Χαλιράκης, βλέπων με

ταράσσοντα σχεδὸν ἐκ τῶν κοιλιμάτων, γελᾷ εἰρω-
νευόμενος. Μετὰ πρόχειρον ἐξέτασιν ὁ κ. Κε-
φαλογιάννης γνωμοδοτεῖ ὅτι ἡ ἀσθένεια μου
ἦναι ἀπόρροια τῶν ἀκαθάρτων ὑδάτων
ὧν ἐκάμνον κατάχρησιν, καὶ μοὶ δίδει
μίαν ἰσχυρὰν δόσιν ῥητινελαίου ἐντὸς σκύ-
στεων. Μοὶ παραγγέλλει δὲ συγχρόνως νὰ
προσέξω εἰς τὸ συσσίτιον, διότι δὲν μοὶ ἐπι-
τρέπεται οὐδὲν ἄλλο φαγητὸν πλὴν ὀρύζης.
Ἀλλὰ πῶς ἠτοδυνατὸν ἐγὼ νὰ ἐκτελέσω
τὰς παραγγελίας τοῦ ἰατροῦ; Ἦτο δυνατὸν
νὰ τηρήσω τὴν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ διαταχθεῖ-
σαν αὐστηρὰν διαιτάν; Ἀλλὰ ἐὰν ὑπῆρ-
χεν μιὰ τάξις ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ
τάγματος θὰ ἐξομαλύνοντο ὅλαι αἱ δυσχέ-
ρειαι. Ὑποφέρων εἰσέτι καὶ πετὰ τὴν
πόσιν τοῦ ῥητινελαίου, μεταβαίνω εἰς τὸ
μεταλωτικὸν τοῦ λόχου καὶ λυτῶ ἀπὸ
τὸν συσσιτιστὴν δεκανέα ὀλίγην ὄρυζαν
κατὰ διαταγὴν τοῦ ἰατροῦ. Οὗτος ὅμως
ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως κακὴν κακῶς

μὲ ἀλώχνει λεγών μοι ὅτι δὲν εἶναι ὑπο-
χρεωμένος νὰ μοιράζῃ τὰ τρόφιμα εἰς
τὸν ἕνα καὶ εἰς τὸν ἄλλον. Πρὸ τῆς τοι-
αύτης διαλωγῆς τοῦ καταχρεωτοῦ τούτου τῆς
ἀγνοίας τῶν ἀξιωματικῶν μας, ἀπέλπις
ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ τηρήσω διαίτων,
ἐπιστρέφω εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τρώγω
μίαν ὀλόκληρον ρέγγαν ἄνευ ἄρτου
διότι τοιοῦτος δὲν ὑπῆρχε. Κατόπιν
τῆς καταχρήσεως ταύτης οὐδόλως
ὠφελήθην ἐκ τοῦ ἐλαιόν, τουναντίον δρι-
μύτερον ᾐσθανόμην τοῖς αὐτοῖς πόνοις.
Καθ' ὅλην λοιπὸν τὴν ἡμέραν συσωρευ-
μένος ἐπί τινος πριναρίου ἐπαθήμην
ὑποφέρων καὶ ἀναλογιζόμενος τὴν ὀτι-
κρότητα τῆς θέσεως μου. Τὸ ἑσπέρας
περὶ ὥραν 5ην ἐνῷ ἠτοιμαζόμεθα νὰ
διανεμηθῶμεν τὸ συσσίτιον, ἐσήμανεν
ἡ σάλπιγξ „εἰς τὰ ὅπλα". Ὡσαύτως
καὶ ἱππεὶς δρομαίως τρέχων ἐπιράγλα-
λεν τὸ αὐτὸ σύνθημα. Τὸ τί ἐγένετο

ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγρά-
ψῃ. Διαλυόμεθα ἀπὸ τὰς τάξεις καὶ τρέ-
χομεν εἰς τὰ ἀντίσκηνα ἵνα ἁρπάσωμεν τὰ
ὅπλα. Ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τοῦ στρατοπέδου
μέχρι τοῦ ἄλλου, δὲν ἀκούεται πόρτε ἄλλο,
ἀπὸ ἕνα δαιμονιώδη θόρυβον, ἀποτέλεσμα τῆς
ἀταξίας καὶ συγχύσεως, καὶ ἀπὸ τὰς κλαγγὰς
τῶν ὅπλων καὶ ζιγολογγῶν τὰ ὁποῖα μετὰ
σπουδῆς χιλιάδες στρατιωτῶν ἠτοίμαζον. Πολλοὶ
ἐν τῇ βίᾳ τῶν πετοῦν τὰς καραβάνας ἀς
πρὸ ὀλίγων στιγμῶν μετὰ ἐδιαλούσης ἀγάπης
ἔτεινον εἰς τὸν κάλειρον, ἐνῷ ἄλλοι χαλοῦν
τὰ ἀντίσκηνα καὶ θραύουν τὰ ξύλα
τῶν ἀντισκήνων προσκρούοντες ἐπ' αὐτῶν.
Μετὰ πέντε λεπτὰ ὅλοι εἴμεθα ἕτοιμοι
καὶ παρατασσόμεθα κατὰ διμοιρίας.
Διακρίνω τὸν ἀνθυπολαγὸν μας Ζεπαπα-
δάκον τρέμοντα ἐκ τοῦ φόβου του,
ὅστις σαφῶς ἔχει λυγραφισθῇ ἐπὶ τοῦ προ-
σώπου του διὰ τινος ὠχρότητος. Ἡμεῖς ἐν-
θουσιῶντες ἀναμένομεν νὰ διαταχθῶμεν

ἐπὶ προχωρήσωμεν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀραιοὶ
πυροβολισμοὶ ἐντείνουν τὰς ὑποψίας μας πε-
ρὶ αἰγνιδιασμοῦ. Ὀλίγα λεπτὰ παρέρχονται
καὶ ὁ ἱερεὺς μας λαγουμιτζάτης ὑπλισθεὶς
ὡρμᾶ ἐμπρὸς ἐνῷ σιγχρόνως κάμνει τὸ ση-
μεῖον τοῦ σταυροῦ. „Ἐγὼ θὰ προπορευθῶ,
μᾶς λέγει, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ
πολεμήσαντε ὡς λεόντες· πρέπει νὰ νικήσω-
μεν". Ῥιγούμεν ἐκ συνηνώσεως, ἐνθουσιῶ-
μεν καὶ ἐν τῷ ἀπιρατήτῳ ἐνθουσιασμῷ
μας μιμούθεθα τὸ παράδειγμα τοῦ γενναί-
ου ἱερέως μας. Ἐκπινοῦμεν σταυροκο-
πούμενοι καὶ ὑπὸ βροχήν. Ἐγὼ ὅστις
μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς δὲν ἠδύνα-
μην νὰ συμπατηθῶ εἰς τοὺς πόδας μου ἐκ
τῶν κοψιμάτων, ἤδη αἰσθάνομαι τὸν
ἑαυτόν μου τελείως καλά. Πόση ἀπότο-
μος μεταβολὴ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν! Προχω-
ροῦμεν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, γελῶντες
ἐκ χαρᾶς ὡσεὶ νὰ μετεβαίνομεν εἰς
πανήγυριν. Ἐκεῖ ὅμως διατασσόμεθα

νά σταματήσωμεν καί ἀπὸ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν καταλισμόν. Φαίνεται ὅτι ἐγένετο παρεξήγησις ἤτις ἐθεωρήθη ἐς αἰγνηδιασμὸς δι' ὃ διετάχθη ἡ ἐνίσχυσις τῶν προχιλαιῶν. Κατόπιν ὅμως τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ἀληθείας, ἐθεωρήθη ἡ ἐνίσχυσις αὕτη περιττή. Ὅλη ἡ χαρά μας, ὅλος ὁ ἐνθουσιασμὸς μετετράπησαν εἰς ἀγανάκτησιν ἐπὶ τῷ ἀπόνοιμαι τῆς ἐπισιροχῆς, μετὰ μεγάλης δὲ ἀθυμίας βρεχόμενοι ἐπεσιρέψαμεν εἰς τὸν καταλισμόν. Ἐκεῖθα μας ἐγένετο ἡ διανομὴ τοῦ συσσιτίου, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ μεταξὺ ἠΰξήθη ὑπὸ τῆς πεσούσης βροχῆς διότι γεύγοντες δὲν ἐσκεπάσαμεν τοὺς ~~κα-~~ πέ-~~λαν~~ βυκας. Κατόπιν κατεκλίθημεν ἄνευ ἄλλου τινὸς ἐπεισοδίου.

4 Νοεμβρίου 1912 Κυριακή

Σήμερον ἐξημερώνει ἡ ἡμέρα βροχερά. Ἀπὸ πρωΐας πυκνὰ σύνεφα καλύπτοντα τὸν ὁρίζοντα μας καταβρέχουσιν διὰ λεπτῆς βροχῆς ἤτις ἀναμφιβόλως εἶναι προμήνυμα καταιγίδος.

Διὰ πρώτην φορὰν διατάσσεται ὁ λόγος μας
νὰ μεταβῇ εἰς τὰς προφυλακάς, μετ' ἀπερι-
γράπτου δὲ χαρᾶς, δεχόμεθα πάντες τὴν
διαταγὴν αὐτήν. Εἴμεθα εὐτυχεῖς διότι ἡ
ἡμεῖς θὰ ἐξετελοῦμεν μίαν ὑπηρεσίαν ἀρ-
κετὰ σοβαράν, καὶ διότι ὁ συνταγματάρ-
χης ἐνεπιστεύετο τὴν τύχην τοῦ στρατεύμα-
τος εἰς τὸν λόγον μας. Ἀπὸ πρωΐας μᾶς ἀνα-
κοινοῦται ἡ ἐντολὴ αὕτη καὶ μετὰ γορ-
γότητος σπεύδομεν νὰ ἑτοιμασθῶμεν
διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Τὸ συσσίτιον
ἑτοιμάζεται περὶ τὴν 8ην, προμηθευόμεθα
δὲ σινάμα τροφάς, δι' ὅλον τὸν χρόνον
τῆς ἐν ταῖς προφυλακαῖς διαμονῆς μας.
Περὶ τὴν 11ην ἑτοιμαζόμεθα καὶ πα-
ραταχθέντες λάρμεν τὰ ἀντίσκηνα,
λαμβάνομεν ἐπ' ὤμων τὰς σκηνὰς ἡ
ἐκκινοῦμεν ἀπὸ τὸν καταυλισμόν. Ἡ
βροχὴ μᾶς ἀναγκάζει νὰ τυλιχθῶμεν
τὰ σωτήρια τοῦ στρατιώτου προφυλάγμα-
τα, τὰ ἀντίσκηνα, τὸ δὲ σύνολον μας

παρουσιάζει ἕνα ὥραιον θέαμα τριακο-
σίων ἀνδρῶν βαινόντων ἀναμίξ, καὶ μετὰ γε-
λώτων χαρᾶς ὁδευόντων διὰ μέσου λασιθώ-
δους δρομίσκου. Μετὰ τοῦ λόγου μας ὁρίζε-
ται ὡς προφυλακὴ καὶ ὁ 2ος λόγος, ἔχειν
ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κ. Μπαιτᾶν, ὃν ἐπὶ εἰκο-
σαήμερον εἴχομεν ἐν Ἀθήναις ἐκγυμναστήν.
Προχωροῦμεν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν κατερ-
χόμεθα ἀπότομον κατήφορον, διὰ νὰ
ἀνέλθωμεν κατόπιν ἐπὶ τῶν πλαγίων μιᾶς
ἐκτεταμένης κορυφογραμμῆς ἣν καὶ ἐν-
τελλόμεθα νὰ φυλάξωμεν. Ἐκεῖ τοποθε-
τούμεθα κατὰ σειράν καὶ ὁρίζονται οἱ
διπλοσκοποὶ οἵτινες θὰ προηγηθῶσιν τοῦ
ὅλου λόγου εἰς τὴν φύλαξιν. Μεταξὺ
τῶν πρώτων νουμέρων, ὁρίζομαι καὶ ἐγὼ
μετὰ τοῦ φίλου Βαριδάκη. Πρὸ ἡμῶν
ἐκτείνεται πεδιὰς μήκους πέντε χιλι-
ομέτρων περίπου, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ὑ-
ψοῦνται λοφίσκοι, ὧν δεσπόζοιν τὰ ὑψη-
λὰ τῶν Πεστῶν ὄρη. Ἐκεῖ εἰς τοὺς λο-

φίσκους εἶναι αἱ προφυλακαί τῶν Τούρκων
καὶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς προσκλοῦμεν
τὰ βλέμματα μας διὰ νὰ διακρίνωμεν
τοὺς ἀντιπάλους. Κάθε κορμὸν δὲν δρου
ἢ κάθε σκιὰν βράχου ἐκλαμβάνομεν
ὡς μέλη ἐχθρικῆς περιπολίας, δὲν παύομεν
δὲ ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνησυχῶμεν τὸν δυσκλῆ
ἀρχιφύλακα, εἰδοποιοῦντες αὐτὸν διὰ τὰς
δῆθεν ἐμφανίσεις τῶν ἐχθρῶν. Ἐπὶ δίωρον
φυλάττωμεν ἐκεῖ καὶ κατόπιν ἐπανερ-
χόμεθα εἰς τὸν ὁλίγα βήματα ὄπισθεν κα-
τακλισθέντα λόχον ἵνα ἀναπαυθῶμεν ἐπὶ
τετράκορον. Ἐκεῖ ὑποφέρομεν ἀληθὲς μαρ-
τύριον. Ἡ βροχὴ δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ
στήσωμεν τὰ ἀντίσκηνα, τὰ ὁποῖα εἰς
ἄλλον ἀπὸ λορεύονται διότι εἶναι μα-
κρόθεν ὁρατὰ καὶ προδίδουν τὰς θέσεις.
Προχείρως τοποθετῶ τὸ ἀντίσκηνον μετὰ
μετὰ τῶν τοῦ Κολοτσάκη, Βοζουδάκη,
Παντελάκη καὶ Τσαλκαράκη.
Κάτωθεν αὐτῶν συσπειρούμεθα διὰ

νά προφυλαχθῶμεν ἀπό τήν βροχήν ἐκ μά-
την ὅμως διότι τό κακότεχνον τοῦ ἀντικυή-
νου δέν ἐμποδίζει πληθύν σιαζόνων νά μᾶς
ἐπισκέπτηται. Μετ' ὀλίγον κοπάζει ἡ βρο-
χή καί πάντες σπεύδομεν ἐκ τάς κηνάς
τῆς προσειρᾶς ἀναζητοῦντες ἐλίγον ὕδωρ, διότι
γοβερά δεῖψα μᾶς μαστίζει ἀπό τῆς με-
σημβρίας. Ἐδῶ μέν βλέπει τις ὁρμαθοίς στρα-
τιωτῶν ἐξηπλωμένοις ἔμπροσθεν ρύακος,
τοῦ ὁποίου τό θολόν ὕδωρ ἔχει γίνει ὑπέρυ-
θρον ἀπό τά χτύματα τά ὁποῖα ἐν τῇ ὁρ-
μῇ του συνεπαρέσυρεν καί μετά βουλιμίας
πίνουσι τό ἐκ τῶν ἀκαθαροιῶν ρέον δηλητή-
ριον, ἐκεῖ δέ ἄλλοις περιερχομένοις ἐκ
μικροσκοπικοίς λαμπίσκοις καί ἀρ-
δεύοντας ἀπό αὐτοίς ὀλίγας σιαζόνας δι' ὧν
προσίζουσιν τά δειψαλέα χείλη των. -
Βαθεῖα νύξ ἐπισκοτίζει μετ' ὀλίγον
τά πέριξ, καί ἡ βροχή ἐπαναλαμβά-
νεται ἐντονώτερον. Ἐπειδή ἔχω τρισθῇ
ὡς διαλοσκοπός τήν 12ην - 2ην πρωϊνήν

ὥραν, ἐξαπτώνομαι ἐπί τινος πριναρίου
καὶ τυγχθείς διὰ τῶν κουβερτῶν καὶ
ἀντισκήνων προσπαθῶ νὰ κοιμηθῶ. Ἡ
βροχὴ δυστυχῶς αὐξάνει, ἐκ δὲ τοῦ οὐρα-
νοῦ κρουνοὶ ὑδάτων διαχεόμενοι μεῖς
καθιστῶσιν καθύγροις. Τὰ ὕδατα ἔ-
χουν διαπεράσει τὰ ἀντίσκηνα καὶ
σιγὰ σιγὰ φθάνουν εἰς τὸ σῶμα μου προ-
καλοῦντα ῥίγη ἐκ τοῦ ψύχους. Συγχρό-
νως κάτωθεν μου ῥέουσιν ὡς χείμαρροι
αὐξάκεις ὑδάτων. Τὰ ἄνωθεν ὕδατα
ἐνοῦνται μὲ τὰ κάτωθεν, ἐγὼ δὲ εὑρι-
σκόμενος εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ἐπιγητῶ τὸν
ὕπνον. Τί στιγμαὶ φρίκης ἦσαν ἐκεῖναι!
Θέλω νὰ κοιμηθῶ διὰ νὰ λησμονήσω
τὴν θέσιν μου ἀλλὰ δυστυχῶς σκέψεις
καὶ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος μου
ἀποδιώκουν τὸν ὕπνον. Ἀναμιμνήσκο-
μαι τὴν οἰκογένειαν μου καὶ συγκρί-
νων τὴν ἐκεῖ μὲ τὴν παροῦσαν θέσιν
μου φρικιῶ. Φρικιῶ ὅμως ἀδίκως διό-

τι εἰς οὐδὲν μὲ ὠφελοῦν αἱ σκέψεις αὗται, τοὐναντίον δὲ μοὶ κωλύουν τὸν ὕπνον. Ἐπὶ ὁλόκληρον ὥραν διήρκεσεν ἡ ἀγωνία αὕτη μέχρις ὅτου ἐδείξε κατόπιν τοσοῦτον προσπαθεῖν νὰ κοιμηθῶ ὀλίγον.

5 Νοεμβρίου 1912 Δευτέρα

Δὲν εἶχον παρέλθῃ εἰμὴ ὀλίγαι στιγμαὶ ἀφ' ἧς ὥρας ἡ σημερινὴ ἡμέρα διεδέχθη τὴν χθεσινήν, καὶ εἰδοποιήθην ὑπὸ τοῦ δεκανέως ἀρχιφύλακος ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ ἀντικατασταθοῦν οἱ διπλοσκοποί. Ἀμέσως ἐγείρομαι μὲ ἐσωτερικὴν ταραχήν, διπλώνω τὰ ἀντίσκηνα μου καὶ ψυλαφῶν, διότι σημειωτέον πυκνὸν σκότος ἐπικράτει κατὰ τὰς μεσονυκτίους ταύτας ὥρας, ἐνδύσκω τὴν λόγχην, καὶ μετὰ τοῦ Κασσάνδρου μεταβαίνομεν ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ δεκανέως εἰς τὴν θέσιν ἀφ' ἧς θὰ ἐγκάσσομεν ἐπισκοποῦντες τὰ πέρυξ. Τοποθετοῦμαι ἐπὶ τινος βράχου καὶ ἐκεῖ λαμβάνω τὰς τελευταίας ὁδηγίας. Μοὶ ἀνακοινοῦται τὸ παρασύνθημα «Μεγαλούπολις» καὶ ἀντικαθιστῶ τοὺς ἄλλους διπλοσκοποὺς ἐνῷ ὁ δεκανεὺς φεύγων καὶ

ὑπενθυμίζειν μοι τὰ παθήκοντα μου
ἡ σκοπὸς μηνιθυρίζει ἢ μάτι κιαῦτι· ἀγχὰ
πρὸ παντὸς αὐτί.». Καὶ εἶχεν δίκαιον
διότι εἰς μίαν τοιαύτην νύκτα, ἐν μέσῳ
τῆς λαίλαπος ἥτις ἐπεκράτει καὶ τοῦ
βορρᾶ ὅστις μαινιώδης πνεῖν ἐσύριζε διὰ
μέσου τῶν δειράδων, προσέτι δὲ καὶ τοῦ
σκότους τὸ ὁποῖον κατὰ κακὴν τύχην
καθίστα ἀφανῆ τὰ πάντα, ἐνδεχόμενον
ἦτο οἱ ἐχθρὸς νὰ ἐπεχείρει αἰφνηδι-
ασμόν. Εἰς τὴν προσοχὴν λοιπὸν τῶν δι-
πλοσκοπῶν ἀνετίθετο καὶ ἐνεπιστεύετο ἡ
ἀσφάλεια ὅλου τοῦ στρατοπέδου, δι' ὃ καὶ
ἡμῖν ὠφείλομεν ἔχοντες συναίσθησιν τοῦ
σοβαρότητος τοῦ καθήκοντος ὅπερ ἀνε-
λαμβάνομεν νὰ φανῶμεν ἀντάξιοι τῆς
ἐμπιστοσύνης τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ νὰ
ἐπαγρυπνῶμεν πάντοτε. Γωμαντικότης καὶ
ἀπομαίκρυνσις τῶν σκέψεων μας ἀπὸ τὴν
φίλαξιν, δὲν ἐπετρέπετο. Δυστυχὴς ὀλίγα
λεπτὰ παρῆλθον μόνον ἀφ' ὅτου εἶχε κοπά-

σει ἡ βροχή, καὶ πάλιν ἐκ νέου σφοδροτέρα ἤρχισε. Ἤδη δοῦτε ἀντίσκηνον ἐπιτρεπέται οὔτε τίποτε ἄλλο. Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἀπόλυτος προσοχή. Ὁ Κορρᾶς μαίνεται, ἡ βροχὴ ραγδαῖα πίπτουσα, σχηματίζει ῥρμητικοὺς ῥύακας οἵτινες μετὰ πανικώδους ταχύτητος προξενοῦν ἕνα δαιμονιώδη θόρυβον κωμύοντα τὴν προσοχήν μας καὶ ὑποβοηθοῦντα τὴν τυχὸν τοῦ ἐχθροῦ ἐμφάνισιν πρὸς ἔφοδον. Μετ' ὀξίλον ἐντείνων τὴν ἀκοήν μου ἀκούω ἀμφρὸν θόρυβον ἀποτέλεσμα ἀναμφιβόλως πτώσεως χαλίκων. Σιγχρόνως μέσα εἰς αὐτὸ τὸ λοφῶδες σκότος διακρίνω μερικὰς σκιὰς ἀνθρωπίνους κινουμένους. Ὑποπτευθεὶς ἐχθρικὴν ἐμφάνισιν τείνω τὸ ὄπλον μου ἐνῷ σιγχρόνως κραυγάζω κεντορίᾳ τῇ φωνῇ:

Ἄλτ!

Καὶ τὸ ἄλτ! αὐτὸ ἀντιχοῦν διὰ μέσου τῶν δειράδων καὶ ἐν μέσῳ τῆς νεκρικῆς σιγῆς ἐπαναλαμβάνεται πρεσκάτης. Αἱ σκιαὶ ὅμως παρὰ τὴν εἰδοποίησιν μου ~~πρω~~

γάλο κινοῦνται ἀπόμη, προχωροῦσαι πρὸς τὸ μέρος μου. «Ἄγε!» ἐπαναλαμβάνω ἐκ νέου καὶ ἑτοιμάζομαι νὰ πυροβολήσω. Ἤδη πράγματι παύει ὁ θόρυβος καὶ χάνω τὰς σκιάς. «Τίς εἶ;» ἐρωτῶ κατόπιν χωρὶς νὰ μειώσω τὸν τόνον τῆς φωνῆς μου.

«Περιπολία φουτητικοῦ λόχου» ἀπόκρινα μοὶ ἀπαντᾶ κάποια φωνὴ βραχνῶδης ἀπὸ τὰ βάθος τῆς χαράδρας.

«Προχώρησον εἰς τὸ παρασύνθημα» κραυγάζω ἐγώ

«Μεγαλούπολις», μοὶ ἀπαντᾶ ἡ φωνὴ αὐτὴ ἤδη πολὺ ἐξησθενημένη.

«Ἔμπρος» τὰ ἀπαντῶ καὶ ἔτα βεβαιωθὴς ὅτι ἦσαν ἡμέτεροι τῶν ἐπιτρέπω τὴν διόδον. Ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους ὥρας ἐξηκολούθησα νὰ φυλάττω, πολλὰ κῆς δέ, ἂς τὸ ὁμολογήσω, οἱ ὀφθαλμοί μου ἔκλειον κατάκοποι ὄντες καὶ ζωτοῦντες ἀπαίθαυσιν. Ἀμέσως ὅμως ἡ φωνὴ τοῦ καθήκοντος ἐξεγείρετο καὶ τρίβων

τοὺς ὁρθαλμούς μου καὶ ἐβάδιζον ἀδιάκοπα πρὸς ἀνατολὰς πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀληθοῦς ὁδηγήσεως. Μετὰ τὸ πέρας τῆς θερμοτέρας ὥρας, ἐπὶ ὁριζοντίου μιᾶς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐφέρομεν τὰς φωτογραφικὰς μηχανάς, ἀντιληφθημεν ὅτι τὸ ὁροπέδιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβαδίζομεν ἦτο ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τοῦ ἀμέσως ἐπομένου ὁριζοντίου. Εἶτα ἐφθάσαμεν εἰς τὸ αὐτὸ ὁριζόντιον ἐξ οὗ καὶ δεκαπέντε μέτρα ὑψηλότερα τὸ γυμνὸν διεδέχθη τὸν θαμνώδη τῆς νοτιοδυτικῆς ὄψεως.

Περὶ τὴν 10ην ὥραν πρωϊνὴν παρατηροῦμεν ἔδαφος τὸ ὁποῖον μοναχὰ ἐκ τῶν δύο ὁροσειρῶν. Τὸ ἀριστερὸν ὁρῶν, ἀποτελούμενον ἀναμφιβόλως ἀπὸ μίαν ὁρεινὴν ὁροσειράν, ἔβλεπε καὶ δεξιὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας ἐνῶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου ἐθεωροῦμεν ἦσαν τὰ ὑπώρεια τῆς Πεντέλης καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ ὁροπεδίων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ μακρὰν ἀκούσαμεν ἦχον τινὰ ὁμοιάζοντα μὲ τὸν τῶν ἀμαξῶν καὶ ὅσον τὸ ὕψος τῶν ἡμετέρων ποδῶν ἐλαττοῦτο, ἤκουον ἐντονώτερον. Ἀνεμίχθη ἀπὸ τὰς Πεντέλης πυροβολισμὸς δὲν ἤκουσαν ὅμως τὸν ἡμέτερον οἱ πυροβολισμοὶ ποὺ ἐπυροβόλουν πρὸς τὰ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁροπέδιον ἐπυροβόλουν καὶ ἤκουον ἐκεῖθεν τὴν ἠχὼ μου ἐνῶ ἐγὼ ἤκουον ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπυροβόλουν.

εὐδιάκριτα. Τὰς θέσεις τῶν τὰ Ἰουρκικὰ
πυροβόλα προέδιδον διὰ τῶν λάμψεων αὐ-
τῶν ἐπηκολούθουν τὰς ἀπουρσοκροτήσεις τῶν
πυροβόλων. Αἱ ἡμέτεραι ὀβίδες πίπτουσαι
πλησίον τῶν ἐχθρικῶν πυροβολείων καὶ ἐγκη-
λιόμεναι, ὀλέπεμπον σύννεφα καπνῶν. Ὀσκά-
κις δὲ ἐπιτησίαζον τὰς θέσεις τῶν ἐχθρῶν, κα-
ρατεταμένης χειροκροτοῦντες ἐγκωμιαζό-
μεν ὑπὲρ τοῦ πυροβολικοῦ μας. Ἡ μονομα-
χία αὕτη διήρκεσε ἐπὶ δίωρον σχεδόν, δυσκλῆς
ὅμως ἄνευ εὐνοϊκοῦ ἀποτελέσματος ὑπὲρ ἡμῶν,
διότι πλὴν μικρᾶς σιγχύσεως ἣν διεκρίνομεν
εἰς τὴν ἐχθρικὴν πυροβολαρχίαν οὐδὲν ἕτερον
οὐσιῶδες ἐπηνέγκομεν, τουναντιὸν δὲ αὕτη πει-
σματωδέστατα ἀπήντα διὰ πυκνῶν πυρῶν
εἰς τὰ ἀφαλὰ τῶν ἡμετέρων.
Τὴν μεσημβρίαν ἔφθασεν ὁ λόχος ὅστις θὰ
μᾶς ἀντικαθίστα, διὸ ἀνασυνταχθέντες
ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸν καταυλισμὸν τοῦ
κυρίου σώματος εἰς τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς μέρος
εἰς ὃ καὶ πρότερον εἴχομεν καταυλισθῇ.

Τὰ ἀντίσκηνα ἤδη ἀπὸ κοινοῦ ἔστησα εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος μετὰ τῶν ἀναδέξων Παντελάκη καὶ Γεωργαράκη. Ὑποχρεώθημεν δὲ νὰ ἀλλάξωμεν θέσιν οἰκήματος ἐπειδὴ ἐκ τῶν συνεχῶν τῶν χθὲς βροχῶν ὁ τόπος εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἓν ἀπέραντον τέλμα. Δυσκόλως δὲ καίτοι κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ὁ καιρὸς ἐπίκινε τάσεις βελτιώσεως, κατὰ τὴν νύκτα μετετράπη πάλιν αἰφνηδίως εἰς βροχερόν. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἔβρεχε δυνελλωδῶς.

6 Νοεμβρίου 1912 Τρίτη

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς νυκτερινὰς καιροκαιρίαν ἀνέκυψεν διαυγής, ὁ δὲ οὐρανὸς διαυγέστατος ἂν ἦτο ἀπηλαγμένος τῶν ἀπεκλειτικῶν τῆς χθὲς νεφιδρίων. Ἡ θαλπερότης τῆς ἡμέρας μᾶς ἐπέκρεψε καὶ πάλιν νὰ κάμωμεν ἔρευναν ἐπὶ τῶν ἐσωρροῦχων μας. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἦσαν χιὰν ἱκανοποιητι-

61

καὶ εἰς ἀριθμὸν παραλύτων. Τὴν μεσημβρίαν
ἔχει ὁρισθῇ διμοιρία τῆς ὑπηρεσίας ἢ πρώτη,
ὁ δὲ Δείμνηστος καὶ ποτύκταυστος γίγνεται
Ἀπόστολος Χαλιράκης ~~ἔχει~~ μέχρος τῶν μαγεί-
ρων τῆς ἡμέρας. Ἐπωφελεθεὶς τῆς ἀναταξίου
εὐκαιρίας μοι διεβίβασεν κρυφίως ἐνα-
τεμάχιον κρέατος ὑπὲρ τὴν ἡμίσκαν ὁκᾶν
ἀναμφιβόλης. Τὸ ἀπόγευμα ἐχρησίμευσεν
τοῦτο ~~τῆς~~ μεσημβρινὴ τρόφη καίτοι γλυθὲν
εἶναι ἄξαιτος πᾶν ἄλλον ἢ τὴν ποιμίαν
μας ἐκίνει.

Τὴν νύκτα ἔπεσε γλῦχος δριμύδατον ἀνυπό-
φορον. Διὸ μεγάλαι πυραὶ ἠνάφθησαν
ἔξωθεν ἑκάστου ἀντισκήνου, πέρυξ τῶν ὁπόκων
οἱ ῥιγοῦντες στρατιῶται ἐθερμαίνοντο. Τὸ κίνο-
χον τοῦ θεάματος ἦτο μεγαλοπρεπέστατον.
Ἂς φανταστῇ ὁ ἀναγνώστης μίαν μεγάλην, ἀ-
πέραντον ἔκτασιν ἐφ' ἧς ἔχει κατακτισθῇ τὸ στρα-
τόπεδος, καὶ ἐπ' αὐτῆς χιλιάδας πυρῶν μι-
κρῶν καὶ μεγάλων. Ἂς προσθέσῃ δὲ εἰς αὐ-
τὰ τὰς φωνὰς τῶν θερμαινομένων στρα-

τιωτῶν, οἵτινες ἐδῶ μὲν ᾄδουν θεμιτικότατα ἐν τριφω-
νίᾳ, ἐνῷ ἀγγαρχοῦ ἐπιπέμπουσιν κακοήχοις καὶ
παραφώνοις σκοποίς, ἐκεῖ δὲ χορεύουσιν τὸν πυρρί-
χιον εὐσταλεῖς νεανίαι. Ἄγγοι κατὰ δεκάδας
ἐν οἰκογενειακῇ συναθροίσει καθήμενοι πέρις τῶν
πυρῶν ἀκροῶνται ὡραῖα παραμύθια γεροντο-
τέρου τινὸς ἐθεγοντοῦ, ἐνῷ παρέκει συλητοῦν
ἐπὶ διαφόρων θεμάτων πολυτικῶν καὶ φιλο-
γολικῶν ~~[illegible]~~ συνήθεις μὲν ἠρέμα, πολλά-
κις ὅμως καὶ πεισματωδῶς. Ἐγὼ καθήμενος
μετὰ τῶν συκατάκων συναδέλφων μου πόρα μι-
κρὰν πυρὰν ἢν ἐκ τοῦ προχείρου ἤναψα ἀ-
κροῶμαι μετέω ἐσωτερικῶς ἀπεριγράπτου εὐ-
χαριστήσεως τὴν μεγῳ δίαν ἣν ἐπιπέμπει τεχνι-
κώτατα κατώθεν μου ἐξ ὅμιλος ἐπιγενῶν ἐθε-
γοντῶν. Νεαροὶ Κεφαλλήνιοι μετὰ Ἰωνιανῶν
ψάλλουσιν τὸν ἐθνικὸν ὕμνον καὶ ἐνθουσιωδῶς
ἐπιπεραιγάζουσιν ἐπὶ τὸ τέλος ἑκάστης στρο-
φῆς. Μέσα εἰς τὸν δωμονιώδη θόρυβον
τῶν ἀσμάτων καὶ πραιγῶν διακρίνω
τὴν φωνὴν τοῦ Χαιδάλου ψάλλου σαν

θεμπικώτατα τὸ „παραπονιάρικο". Καὶ ἀφοῦ ἀμίλησα καὶ ἀνέφερα τὸ ὄνομα τοῦ ἀνόμη καὶ μέχρι σήμερον συναδέλφου μου, θεωρῶ πρέπον δι' ὀλίγων νὰ εἴπω ὀλίγα περὶ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ. Πασάλας τοῦ ἔνι τὸ ὄνομα τοῦ ἀλλ' ὑποεῖται ὅτι πολλάκις μετεμορφοῦτο ἐπὶ τὸ εἰρωνικότερον εἰς Λαλάλαν. Εἰς καρὸς μόλις δεκαοκτάετοῦς νεανίας, γεννηθεὶς καὶ ἀναστραφεὶς ἐν Ἀθήναις καὶ ἐλαβεῖν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ κρεοπώλου, ἔτρεψε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος καὶ κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν ἐνεγράφη εἰς τὸν χόλον τῶν Κρητῶν φοιτητῶν. Βωμολόχος, ὑβρισάκις, ἀνακδὴς εἰς τὸ ἔπακρον, αὐθάδης ὅσον δὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, δὲν ἐσέβετο ὄχι μόνον τοὺς συναδέλφους του ἀλλ' οὔτε αὐτοὺς τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐμπροσθεν τῶν ὁποίων δὲν τὸν ἔμελλε νὰ ἐπιπέμψῃ τοὺς ἀπεχρωτέρους ὕβρεις ἐναντίον πολλάκις καὶ αὐτῶν ἀνόμη. Παρὰ

για ὅμως τὰ ἐξαντώματα του, ἦτο ἐργασιμώτατος
δι' ὃ καὶ ὁ γραφεὺς τὸν ἐχρησιμοποίει ὡς ὑπη-
ρέτην εἰς τὴν συγνὴν του. Δὲν δύναται ὅμως
νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ εὐτομικότης αὐτοῦ ἐὰν
δὲν ἀναφέρω ἡ τὸ ἰδιάζον εἰς αὐτὸν σινήθειον, ἢ μᾶ-
λλον τὴν μανίαν ἣν εἶχεν εἰς τὸ ᾄδειν καὶ
δὴ τὸ „παραπονιάριον" παρ' ὅλην τὴν ἐξεινό-
τητα τῆς φωνῆς του. Ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἦτο, ὁτι-
δήποτε καὶ ἂν ἐκάμνε δὲν ἔπαυεν ἀπὸ
τοῦ νὰ ᾄδῃ μὲ κάποιον τρόπον ἰδιαζόντως κω-
μικὸν τοὺς πρώτους στίχους τοῦ ποιοποῦ αὐτοῦ.
Καὶ ὅταν ἀπόμη ἔτρωγε ἢ εὑρίσκετο εἰς τὴν
γραμμὴν παρῆτα ἀμφοτέρας τὰς ἀσχολίας
ταύτας διὰ νὰ ἐπιπέμψῃ ἕνα μελῳδικὸν σεῖ-
χον. Ὁ δυστυχὴς ὅμως δὲν ἐπρόφθανε νὰ ἐπισκ-
μίσῃ τὴν πρώτην γέξιν καὶ ἀπὸ ὅλην τὰ
στόματα ἠκούοντο δαιμονιώδεις κραυγαὶ ἐμπαι-
γμοῦ. Ἕνα ἐκκωφαντίον, ἀπέραντον „κόφτο" δι-
εδέχετο τὸ ἄσμα του, τοῦτο δὲ παίζον ἀέχρις σκω-
πτικαὶ ἐπιφράσεις. Ὑπόπτευα ὅτι τότε αὐτὸς
εἴρχιζε τὰς βωμολοχίας, τὰς ὕβρεις καὶ

τὰς βραδυγραφίας, διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ πάλιν μετὰ τέλος τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἀποτέλεσμα τῶν ὕβρεων αὐτῶν ἦσαν διαστηνισμοὶ συνεχεῖς μετὰ πολλάκις καὶ μετὰ ἀγρίου ζηλοποιήματος. Τοιοῦτος ὢν ὁ Παιδάλας ἀπεκέλει τὴν μίαν ὁ διάλουσαν φυσιογνωμίαν τοῦ λόγου μας, ὅστις ἔσχε τὴν τιμὴν μεταξὺ τόσων φοιτητῶν νὰ συνεπαιτέλῃ καὶ ἔνα τῆς προσωπικότητος τοῦ Παιδάλα.

Ἀφοῦ μέχρι τοῦ μεσονυκτίου περίπου, καθήμενος μόνος ἤδη ἠκροώμην τὰ διάφορα ἄσματα καὶ οἱωνεὶ ἐρέμβαλον, ἐθεώρησα καλὸν νὰ καταμεθῶ διὰ νὰ δινάμενα τὴν ἐπομένην νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸ προσκλητήριον. Πρὸς τοῦτο δὲ μὲ ὤθησε καὶ τὸ δριμὺ ψῦχος τῆς νυκτός, τῆς πυρᾶς μου διὰ τῶν τελευταίων τῆς ἀναλαμπῶν ψυχοραιζούσης καὶ μὴ δινάμενης νὰ θερμαίνῃ πλέον. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα παρχοὶ μὴ δινάμενοι νὰ κοιμηθῶσιν ἐκ τοῦ ψύχους ἄχθος διαμενεῖς πυρᾶς

7 Νοεμβρίου 1912 Τετάρτη

Σήμερον ἔρχεται εἰς τὸν καταυλισμόν μας λοχαγός τις τοῦ μηχανικοῦ, διὰ νὰ ἐπισκοπήσῃ ἐὰν τὸ μέρος ἔνθα ἔχομεν καταυλισθῇ εἶναι κατάλληλον, ἵνα ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει μετασκηνώσωμεν ἀλλαχόν. Μετὰ ἐπισταμένην ἐξέτασιν ἐγνωμοδότησεν ὅτι ἀρ' ἑνὸς μὲν ἔνεκεν τοῦ λασπώδους τοῦ μέρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὰς ἀκαθαρσίας αἵτινες ἀπὸ ἑβδομάδος συσωρευόμεναι περὶ τὸν καταυλισμὸν ἀπέπεμπον ἐπικίνδυνον δυσωδίαν, ὁ τόπος οὗτος εἶναι ἀκαταλληλος διὰ καὶ διέταξε νὰ τραπῶμεν πρὸς εὕρεσιν καταλληλοτέρου μέρους. Πράγματι ἀμέσως ἐλύσαμεν τὰ ἀντίσκηνα καὶ μετὰ ὀλιγόωρον πορείαν κατήλθομεν εἰς ὃ μέρος εἶχε καταυλισθῇ τὸ τάγμα τοῦ κ. Τσαγακοπούλου καὶ ἐκεῖ κατεσκηνώσαμεν. Ἐκεῖνον ἀπὸ κοινοῦ ἔστησα μετὰ τῶν συναδέλφων Παντελάκη Βοζουδάκη Κοκοτσάκη καὶ Τσαγκαράκη. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ καὶ πρόκλησιν τυχούσης μ. σωματικῆς ἀσθενείας προεξευσομένης ἐκ τῶν ἀκαθαρσιῶν, ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου

κ. Ῥῆγας ἀέρος τις διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν στρατιωτῶν. Ἐτάχθησαν δὲ καὶ σκοποὶ οἵτινες τὰς κατήγγελον πάντα παραβαίνοντα τὴν αὐστηρὰν ταύτης διαταγήν. Εἶτα συνήντησα τὸν ἀείμνηστον ἀτυχῆ Μ. Καπετανάκην τὸν τόσον ἀδίκως ἐν τοῖς μαγειρίοις ὑπὸ ἐχθρικῆς σβίδος κατακερματισθέντα, ὅσης μὲ ὠδήγησεν εἰς τι πρησίον μέρος πρὸς προμήθειαν ὕδατος. Δυσιχῶς ὅμως τὸ ὕδωρ εἶχεν ἐξαντληθῇ, ποτὶ δὲ ὀλίγον εἶχεν ἀπομείνει εἰς τὸν πυθμένα χρησιμοποιούμενον ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν πρὸς καθαρισμὸν μάγγον ἢ πρὸς πόσιν. Καθὼς δὲ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν εὑρίσκονται ἐκμεταλλευταὶ περιστάσεων τινῶν, οὕτω καὶ νῦν τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα ἐνίων συναδέλφων συνδυασθὲν μὲ τὴν ἀπεντερίαν ὑφ' ἧς ἐμαστίζοντο, ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας τῆς ἐξείψεως τοῦ ὕδατος. Ποτοὶ ἀντὶ μιᾶς δεκάρας ἀνεξαίμβανον νὰ φέρωσιν ἕνα παγούριον πρῆρες ὕδατος καὶ τὸ μάγγον καὶ ἧττον καθαρὸν ἐκ τῶν Πέντε Πηγαδίων.

Δὲν ἔρχησαν ὅμως νὰ φανῶσιν καὶ τὰ ἀποτε-
λέσματα τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀντιζηλίας καὶ
ἀμίλλης, διότι ἄλλοι διὰ νὰ ἐξουδενήσωσιν
τοὺς συγκαιβόντας πρώτους τὴν ἰδίαν ταύτην, ἐμεί-
ωσαν τὴν χρηματικὴν ἀμοιβήν, ἀναλαμβάνον-
τες ἀντὶ μόνον μιᾶς πεντάρας τὴν πλήρωσιν ἑνὸς
παλουρίου.

Ὁ καιρὸς καὶ σήμερον ἐξηκολούθησεν ὁ αὐ-
τός, καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν μὴ ἔχοντες ἄλλην
ἀσχολίαν, μαιμαρίας ἐξηπλωμένος εἰπὶ τῶν ἀπορο-
ρώτων βράχων ἀπεχαλβάνομεν τῆς θαλπερό-
τητος τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Τὴν νύκτα δι-
ῆλθον ἀπροώμενος τῶν παραμυθίων ἑνὸς ἐκ
ἐμόρνης γυρακοῦ ἐθηλυνοῦ ὅστις ἀνάψας ὀλιγ-
ίδη πυρὰν καὶ προσκαλέσας τοὺς πέριξ; ἤρχη-
σεν νὰ μᾶς διηγῆται ὡραῖα παραμύθια, ποικί-
λλων αὐτὰ δὶ ἀστειοτήτων προκαλουσῶν τὴν
θυμηδίαν εἰλλὰ καὶ τὸν ὕπνον. Καίτοι δὲ
αὐτὸ γυρακός, εἰς τούτοις οὐδόλως ἐποιμήθη καθ'ὅ-
λην τὴν νύκτα προτιμήσας μᾶλλον τὴν θαλπε-
ρότητος τῆς πυρᾶς ἤτις σιγῆς ἔκαιεν ἢ τὸ τοῦ
ἀντισκήνου δριμὸ ψῦχος.

8 Νοεμβρίου 1912 Πέμπτη

Σήμερον το προσκλητήριον γίνεται ολίγον ενωρίτερον του συνήθους, ένεκεν της εορτής των Ταξιαρχών. Μετά το προσκλητήριον, εκκλησιαζόμεθα κατά τάς δημοσίας και το ... ευρισκόμεθα ... θερινόν ..., όπου κατ' ολίγον έρχεται ο τον λόχον μας ... του ... Λαγουμιτζέτικης. Επί γίνεται πρόχειρος και κατανυκτική λειτουργία, το τέλος της οποίας εκφωνεί ο ... και φιλομαθής ... Σάββας Παπαγρηγοριάδης καθηγητής της Θεολογίας και Φιλολογίας εν Ταφειωτάς δι' ωραίου τ' ... λόγου. Πρόχειρος και άνευ προετοιμασίας μεγάλης εγένετο ... της ημέρας, αλλά μετά τοσαύτης ... και ... ώστε ... τω θερμά συγχαρητήρια ... του και ... Γραφικαί εκφράσεις, ... λόγος, ... του ... ... ίνα ... τούς

ἐπαιπαζουθήσωσιν ἀῆται ἔτι γραφυρώτεραι. Ἐξαίρει τὴν δρᾶσιν καὶ τὰς νίκας τοῦ Διαδόχου ἐν Μακεδονίᾳ, συνδυάζει αὐτὰ μὲ τὰς συγχρόνους τῶν συμμάχων, καὶ τὴν ἰσαύτης ἐπιτυχῆ δρᾶσιν τοῦ Ἑρμινικοῦ στρατοῦ ἐν Ἠπείρῳ, καὶ χρῆται διὰ μιᾶς προσφωνήσεως πρὸς τὸν θεόν, τὸν θεὸν τῆς Ἑλλάδος τῆς ὅν καὶ ἀποδίδει ταῦτα. Ἀναμιμνήσκεται καὶ ὑπενθυμίζει τὰς τιμὰς καὶ τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν τῶν προγόνων μας, καὶ παραγγελίζει τὴν δρᾶσιν ἐπείνην μὲ τὴν τῶν σημερινῶν τέκνων τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Καὶ ἐν τῇ στροφῇ τοῦ χόρου του, συνεπίνει τοσοῦτον τὰς ἐπιστοιτάδας τῶν συναδέλφων του οἵτινες μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὸν ἠκροῶντο, ὥστε πάντες ἐδάκρυον χαρακροτοῦντες συνάμα αὐτόν. Τὸ τέλος τῆς ὡραίας ταύτης προσφωνήσεως, διεδέχθησαν τὰ θερμὰ συγχαρητήρια πάντων προκληθέντων τῶν ἀξιωματικῶν. Μετὰ ταῦτα διεμοιράσθη τὸ συσσίτιον τῆς ἡμέρας μεθ' ὃ διελύθημεν ὄντες ἐλεύθεροι μέχρι τῆς 2ας μ.μ. ὁπότε θὰ ἐγίνετο προσκλητήριον.

δήμερον εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα ἀφ' ὅτῳ ἀνεχτύ-
ρησα ἀπό τῆς οἰκογενείας μου, καθ' ἣν καιτε-
λήφθην ὑπό τινος σφοδρᾶς μελαγχολίας ἀπολήξα-
σης εἰς θερμὰ δάκρυα. Ἐς κυριωτέρα δὲ ἀ-
φορμὴ τῆς στενοχωρίας μου ταύτης, ἦτο τό ὅτι
ἐν τῇ προκλουμένῃ μου ἐπιστολῇ ἥτις ἀναιμφιβό-
λως θὰ ἔφθανεν εἰς Κρήτην κατὰ τὰς ἡ-
μέρας ταύτας, δὲν ηὐχήθην εἰς τὸν πατέ-
ρα μου διὰ τὴν ἑορτήν του. Τὴν μελαγχο-
λίαν μου δὲ ταύτην διεσκέδασεν ὁ φίλος
Βελισσάριος Πορταικάλης μεθ' οὗ κατόπιν
ἀπράπημεν εἰς διαφόροις περιπάτοις. Τὸ ἀ-
πόγευμα καθ' ἣν ὥραν διενέμετο τὸ ὕδωρ,
ἐθραύσθη ὁ ἐπίδεσμος ὃν διὰ πᾶν ἐνδεχό-
μενον ἔφερον, καὶ ἠσθάνθην δριμυτάτους
πόνους. Τῇ ἐγκαίρῳ εἰδοποιήσει τοῦ ἰατροῦ
ὑπὸ τοῦ κ. Βολουδάκη, ἔσπευσεν ὁ κ. Κε-
φαλογιάννης ὅστις καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι
ἔχω ἀνάγκην Νοσοκομείου καὶ ἀπαλλαγ-
ής. Δι' ὃ μὲ παρέδωσεν εἰς τὸν ἀγενέστα-
τον φίλον καὶ ἥρωα Γεώργιον Γερα-

κάρων, υἱὸν τοῦ γενναίως πεσόντος ἐν Ἀρίσκῳ ἐρχα-
γοῦ τῶν Γαριβαλδινῶν Κωνσταντίνου Γεραικάρη,
διὰ νὰ μὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὸ πλησιέστερον χειρουρ-
γεῖον. Πράγματι οὗτος, χίαν προθύμως, ὑποβο-
ηθῶν μεν, μὲ μετέφερεν εἰς τὸ ἄνωθεν τῶν Πέντε
Πηγαδίων ἱδρυθὲν 13ον χειρουργεῖον, ὅπου καὶ
μὲ εἰσήγαγεν. Δύο σκηναὶ διαμέτρου ὀχι-
μεγαλειτέρας τῶν 5 μέτρων, ἐξ ὧν ἡ μία ἐχρη-
σιμοποιεῖτο ὡς οἴκημα εἰς τοὺς ἰατροὺς, ἡ δὲ ἑ-
τέρα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τραυματίας, ἀπο-
τέλουν τὸ χειρουργεῖον τοῦτο. Ἂν δὲν ἀπατῶ-
μαι ὁ χῶρος τοῦ χειρουργείου δὲν ἐπέτρεπεν
τὴν διαμονὴν ἐν αὐτῷ περισσοτέρων τῶν 8
ἀσθενῶν ἢ τραυματιῶν, δι' ὃ καὶ 8 μόνον
φορεῖα ὑπῆρχον. Καὶ ἐν μὲν τῇ σκηνῇ τῶν
ἀξιωματικῶν ἦσαν ἐστρωμμένα ἄχυρα διὰ
νὰ ἀπορροφῶσιν τὴν ὑγρασίαν, ἐν δὲ τῇ
σκηνῇ τῶν ἀσθενῶν, ὅπου καὶ ἐγὼ εἰσήχθην, τὰ
ὕδατα ἦσαν ἐπισωρευμένα εἰς μικρὰ τημά-
τια ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἔμενον τὰ δυσκυχῆ
ἐκεῖνα πράσματα, τὰ ὁποῖα σπεύσαντα

εἰς τὴν γυνὴν τῆς πατρίδος, ἠσθενήσαν, καὶ
ἀσθενήσαντας ἐτύγχανον τοιαύτης περι-
θάλψεως. Καὶ ἐβλεπέτης εἰς τὸν ἓν ἄ-
κρον τῆς κηνῆς ἕνα μειραίκιον Κρῆτα
μόλις 18 ετῶν ἀπεμπιστικῆς βρυχόμενον,
μὲ πυρετὸν ἀνὼ τῶν 40° καὶ ἔχον ἀ-
νάγκην θαλπεροίητος, ῥιγοῦν ὅμως
ἐκ τοῦ ψύχους, εἰς δὲ τὸ ἕτερον γηραιὸν
κεφαλλήνιον στρατιώτης ἐθνοφρουρόν,
κατατριχόμενον ὑπὸ τύφου καὶ
στερούμενον καὶ αὐτῆς τῆς τροφῆς τῆς
πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀναγκαιούσης. Μό-
λις εἰσῆλθον ἐν τῇ κηνῇ μοι ἀδόθη ἓν
φορεῖον καὶ μία κουβέρτα διὰ νὰ
κοιμηθῶ. Βραδύτερον ἦλθεν καὶ
εἷς ἀνθυπιάτρος ὅστις μὲ ἐξήτασεν καὶ ἀπε-
φάνθη ὅτι ἔχω ἀνάγκην παραπομπῆς πρὸς
ἀπαλλαγήν. Θαλαμάρχης ἦτο ἐν τῇ κηνῇ ὁ κ.
Σουμάχερ ἐξ Ἀθηνῶν φαρμακοποιὸς Γερμανικῆς
καταγωγῆς. Λίαν εὐγενέστατα μοι ἐπε-
δαψίλευσεν περιποιήσεις ἀσυνήθεις, καὶ ἐπὶ

ὁλοκλήρους ὥρας μὲν διεξελόμεθα ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ δὴ Πανεπιστημιακῶν. Μοὶ διηγήθη πῶς ἐξηροφορήθη τὴν ἐπιστράτευσιν, εἰς ἣν καὶ οὗτος ὑπήγετο, καὶ τίνι τρόπῳ διὰ τῆς ἐπιστρατεύσεως ἔσωσε τὴν ζωὴν τοῦ ἀπὸ δινηθεὶς νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τοῦ αὐτμοπλοίου ἐκείνου ὅπερ ἐπιγὴ αὐτάνδρον. Μοὶ ἔδωσεν πορτακάζια τὰ ὁποῖα ἐπὶ τόσας ἡμέρας ἐπόθουν μὲν ἀλλ' οὔτε κἂν εἶδον, καὶ τέλος μὲ ἀπεχαιρέτησεν ἀφοῦ παρήγγειλεν ἐπεδιώρθωσαν τὸν ἐπίδεσμον.

Τὴν νύκτα ἠγέρθη σφοδρὸς Βορρᾶς, ὁ ἄνεμος μαινωδῶς ἐπνέεν, ἡ σιγχρόνως ραγδαῖα βροχὴ ἔπεσεν. Ἡ σκηνὴ παρ' ὀξίγον νὰ παραβυρθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, καὶ ταλαντευομένη ἐμοίαζε πρὸς πλοῖον ἐν μέσῳ πελάγους εὑρισκόμενον καὶ ὑπὸ τρικυμίας καταιγηθέν. Εὐτυχῶς τῇ ἐνεργείᾳ τῶν νοσοκόμων ἀπεσοβήθη ἡ πτῶσις αὐτῆς, διότι οὗτοι καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὑπεστήριζον τὸν ἄξονα τῆς σκηνῆς.

68

9 Νοεμβρίου 1912 Παρασκευή

Σήμερον διαβίβασα ἐν τῷ χειρογράφῳ ὅτι τὰ σεβαστὰ σπουδαῖα ἔργα ἐπιμελούμενα ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ἀθηναγόρου καὶ εὐοδούμενα ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐπιθεωρεῖται ἀπὸ μηνὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἡμῶν. Τὴν διάβασιν ταύτην μανθάνω παρὰ τοῦ Δουκάκη, ὅστις ἐπιστρέψας μοὶ λέγει ὅτι ἔμελλε ἐπιτρεπῶς ἐπιθεωρῆσαι τὴν ἐπισκοπὴν ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὴν ἐποιήσατο διὰ τῆς ἐπαρχίας. Ἐγὼ ὅμως φρονῶν τὰ ἐναντία, ἤλπιζον μετὰ δυσφορίας ἡμέρας τοῦ ἔργου τούτου ἄμα καὶ ἔμελλον τὰ ἐποικήσω εἰς τὸ σῶμα μου διὰ νὰ τύχω εἰς τὴν ἐπίθεσιν. Πλὴν τῶν ὅμως τῆς ἐπιθυμίας μου ταύτης ἀντεταίχθη ὁ ἀνθυπάτορος ὅστις μάλιστα ἔσπευσε νὰ μοῦ χαρίσῃ χάρτην ἀσφαλείας δι' ἅρτιαν. Τὴν μεσημβρίαν μας ἐδόθη ἓν χωρὶς τεμάχιον ἄρτου καὶ ὀλίγος γιαούρτης, ὀλιγίστη τόση ὅση δὲ ἤρκουν διὰ νὰ αἰσθάνωμαι μόνον τὴν ὄρεξίν μας. Ἐγὼ ἐθεώρουν ἐκεῖ τὸ ὀφειλόμενον ὅπου ἐκάθευδον ἐπειδὴ ἐκεῖ, καὶ δὲ ὥραν ἐπερίμενεν ἡμᾶς ἐφοδιασμὸς ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς, δὲν ἠδυνάμην νὰ συμφωνήσω εἰδὲ

τὴν πεῖναν. Τὸ ἀπόγευμα ἡ εἴδησις περί τῆς νυκτερινῆς ἐπιθέσεως ἐπετάθη, δι' ὃ καὶ ἐγὼ ἐζήτησα ἐκ νέου νὰ μὴ ἀποσταλῶ εἰς Ἄρταν ἀλλ' εἰς τὸν χόρον. Πράγματι δὲ μετὰ πολλὰς παρακλήσεις ἂς εἰλάμον εἰς τὸν κ. Ζουμάχερ οὗτος ἐνήργησεν καὶ κατεστράφη τὸ προηγούμενον φύλλον, ἡ ἐξεδόθη νέον δι' οὗ ἐπαινηρχόμην εἰς τὸ σῶμα μου. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδύναντο νὰ μὲ δηλώσωσιν ὡς ὑγιῆς ἐξερχόμενον τοῦ χειρουργείου, μοὶ ἔδωσαν ἔνδειξιν δι' ἧς διέτασσον τὸν ἰατρὸν τοῦ τάγματος νὰ μὲ ἀποστείλλῃ δι' ἐνδείξεως εἰς Ἄρταν δι' ἀπαλλαγήν. Φοβηθεὶς ὅμως ἐγὼ μήπως ὁ ἰατρὸς μὲ ἀποστείλλῃ εἰς Ἄρταν εὐθὺς, χωρὶς νὰ προφθάσω τὴν νυκτερινὴν ἔφοδον, ἐπιστρείλας εἰς τὸν κατακλισμὸν δὲν παρουσιάσθην ποσῶς εἰς αὐτὸν οὐδὲ τοῦ ἔδωσα τὴν ἔνδειξιν τοῦ χειρουργείου. Τὴν νύκτα κατεσκήνωσα μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ κατεκλίθην ἐνωρίς, ἀφοῦ προηγουμένως δι' ἀφθόνου κουραμάνας ἐκόρεσα τὴν ἀπὸ τοῦ χειρουργείου πεῖναν μου.

69

10 Νοεμβρίου 1912 Σάββατον

Σήμερον ἐνῷ πάντες ἀγωνιωδῶς ἀνεμένομεν τὴν διαταγὴν τῆς προελάσεως, μανθάνομεν ὅτι ἡ ἐπίθεσις ἐματαιώθη. Ὁ λόγος δὲ δι' ὃν ἐματαιώθη ἡ ἐπίθεσις ἦτο τὸ ὅτι ἔνεκα τῶν συνεχῶν βροχῶν καὶ τοῦ ἀνωμάλου τῆς ὁδοῦ, τὰ πυροβόλα φθάσαντα μέχρι τι Χάνι Καρβασαρᾶ, καὶ εἰσδύσαντα εἰς τὴν ὑλὴν ἦτο ἀδύνατον νὰ προχωρήσωσιν, δι' ὃ ἐπεστρέφοιν εἰς Ἄρταν διὰ νὰ ἀχθῶσιν διὰ τῆς διὰ μέσου Φιλιππιάδος ἁμαξιτῆς ὁδοῦ. Ἑπομένως ἡ ἐπίθεσις ἂν μὴ τελείως ἐματαιοῦτο, θὰ ἐβράδινεν ὅμως ἄνω τῶν 15 ἡμερῶν. Δι' ὃ ἔκρινα καλὸν νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν ἰατρὸν καὶ νὰ τῷ δώσω τὴν ὑπὸ τοῦ χειρουργείου δοθεῖσάν μοι ἔνδειξιν. Πράγματι μετὰ τὸ πρωϊνὸν προσκυνητήριον μετέβην πρὸς εὕρεσιν τῆς σκηνῆς τοῦ κ. Κεφαλογιάννη. Ἐκεῖ συνήντησα τὸν συνάδελφον Ἰωάννην Μοάκσον, υἱὸν τοῦ παρέδρου Χανίων, ὅστις μοὶ λέγει ὅτι ἔχει ὑποτροπὴν βλεν-

γορραΐαι καὶ δέκα καὶ σαρανταεφτὰ ἐξ τὸν ἰανουάριον
διὰ νὰ ἀποταχθῇ ἐξ τὸ Νοσοκομεῖον. Ἐντρεβάτο
ὅμως νὰ σαρανταεφτὰ καὶ μοῦ ἔφτιαν ὀδηγίαις
περὶ τοῦ τίνος τρόπον διὰ τοῦ ἔχῃ τὴν ἀπόκρισίαν
του. Ἐνδεμερόνας ἐξύπνησα, τὸν ὠδήγησα καὶ ἐκεῖ
σαρανταεφτὰ ὥραις ἔμπροσθεν. Ὅτι ὁ Καϊμακαμὰμης
μοῦ μὲ ἐβγάλασε μοὶ ἔδωσεν ἔνδειξιν διὰ τὴν μὲ σα-
ρέσεψεν ἐξ τὴν Ἀνωτέρων Ὑγειονομικὴν Ἐπιτρο-
πὴν τῶν Ἀθανάτων. Συγχρόνας μὲ τὴν ἔνδειξιν
μοῦ ἔδωσε καὶ χάρτον ἀσφαλείας δι' ὅλους. Τοῦτο
ὅμως ἔπρεπε νὰ ἀποφασίσῃ ὁ διοικητὴς τοῦ ξυνταγμα-
τάρχου γ. Ξυνιτίνου, διὸ καὶ μετέβην ἐξ
τὸ σαρανταεφτὰ ἔνδεκα περίπου ἐκεῖ. Κοντὰ
τὴν συμφωνίαν ὅμως ἐκείνην ἔβγαιναν διὰ ὅ καὶ ἐκά-
θουν ἔξω τοῦ σαρανταεφτὰ ἀρχικὰ αὐτοί.
Μετὰ σάρωθεν ἄγγλος ἄρχων ἔξω ἐκεῖ γερουσιά-
στος, ἀντιπρόσωπος ἀποδεδειγμένος, ἐγγλέζικον μέρος
δὲ μιὰ πολάσα, καὶ τὸν γενικὸν μὲ ὅλαις
τὸν μέρος ἐπιστάτησεν ἀρχὴ καὶ πιάτσα, μὲ
ἑβραϊκὸν μαντῆλ τὸν γύρω του μέγα σαρανταε-
τὴν ἀριστερὰν του, καὶ εἰσέρχεται

μέσα εἰς τὸ παράπτυγμα ἀφοῦ προηγουμένης γε-
γεῖν μοι εἶπεν ἡ Κρυώνης παιδί μου; Ἔχε ὑπομο-
νὴν καὶ τὴν ἄλλη ἐβδομάδα θάμεθα διὰ Γιάν-
νενα διὰ σπίτια πρέον κιόχι διὰ βοινά.»
Ἐγὼ ἐγέρασα, θεωρήσας αὐτὸς αὐτὸν ὡς ἀνθυ-
ποταγὸν ἀπόσιρατον δὲν εἴρινα ἄλλον ὄχτε
μόνον νὰς χαιρετήσω ἀλλ' ὄντε νὰς ἐγερθῶ
ἐκ τῆς θέσεως μου. Βραδύτερον μοι ἐγχειρί-
ζει γραφίας τις τὴν ἔνδειξιν ὑπογεγραμ-
μένην καὶ μοι γέγει ὅτι ὁ εἰσερθὼν ἦτο
ὁ συνταγματάρχης κ. Διναντώτης. Ἂς φαν-
τασθῇ ὁ ἀναγνώστης τὴν ἐκπρηξίν μου καὶ
τὸν φόβον μὲ τὸν ὁποῖον ἀπῆλθα.
Ὁ καιρὸς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξηκολού-
θησε βροχερός. Τὴν νύκτα μετὰ τοῦ Βε-
λισσαρίου Πορταπάλλη μετέβην εἰς τὴν
συνοικὴν τῶν Γαλατιανῶν διὰ νὰ τοῖς
ἀποχαιρετήσω καὶ μοι δώσων παραγγελίας
διὰ τὰς οἰκογενείας των. Πράγματι ὅλοι
μοι ἔδωσαν ἐπιστολὰς καὶ μὲ ἐμπιάρην θεωροῦν-
τες μὲ εὐωχῇ ἐπειδὴ ἀπηλασσόμην τῶν καιουχιῶν.

11 Νοεμβρίου 1912 Κυριακή

Σήμερον πρόκειται νά ἀναχωρήσω ἐκ Πέντε Πηγαδίων δι' Ἄρταν. Ὅθεν ἐγερθείς λίαν πρωΐ, παρέλαβον μίαν κουραμάναν καί ἓν τεμάχιον τυροῦ ὡς συσσίτιον καί κατόπιν ἀφοῦ ἀπεχαιρέτησα πάντας τοίς συναδέλφοις καί φίλοις μου ζαβών παρ' ἀπτῶν καί διαφόροις παραγγελίας, μετέβην εἰς τά μεταλωγικά τοῦ λόφου πρός εὕρεσιν λίων ἵνα ἀναχωρήσω. Ἐκεῖ εὗρον καί τόν ἐξ Ἀγέλας δρείας ἐξθόντα Κεφαλλήνιον Μπεκιατωροῦ ἐθελοντήν, ὅστις ἐπρόκειτο καί αὐτός νά μεταβῇ εἰς Ἄρταν πρός ἀπαλλαγήν, ὡς πάσχων ἐξ ἀσθματος. Ἐκεῖ ἀναπαυσάντες διό ἡμίονοις καί παραλαβόντες τόν ὁπλισμόν μας, ἀνεχωρήσαμεν περί τήν 8ην πρωΐνήν. Δυστυχῶς ὁ ἡμίονος ἐφ' οὗ ἐκαθήμην ἦτο ζηραλέος καί ἐξηντλημένος εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε δέ ἐκ ἠδίνατο νά κινῆται. Μετά τοιούτην ζοιπόν πορείαν 3ωρον ἐφθάσαμεν εἰς τό Χάνι τοῦ Καρβασαρᾶ ἔνθα καί εἴχομεν διαταγήν νά ἀφήσωμεν τά μεταλωγικά καί παραχαίβωμεν ἄχρα διά τήν περαι-

71

τέρω πορείαν. Ἐξ μέσης ὥρας ἀνεμένομεν
ἐπὶ μίαν σφαῖραν ἄρα διὰ τοιαύτα δὲν ἠδυήθημεν
διαβῆμεν, ὅθεν βραδύτερον ἀποφασίσαντες ἠναγ-
κάσθημεν νὰ ἀναζητήσωμεν ὁδόν, μὲ τὴν
ἔφοδον ὅτι ἦτο παλαιὰ ὁδὸς διὰ διαπορεύωνται μεταλ-
λευταί. Ἡ ὁδὸς ὅμως διέκοπτε ὑπὸ
βάθη βαρβαιρά ἐξ ὧν ἀναβλύζουσι
ἐκ τῶν ἀνεχῶν βράχων, γαλαθώδεις ὕδατα, ἔχε-
μεταλλευτὴν ἐφ' ᾧ τὸ ἀποφάσιον τέλμα, δι' οὗ ἐ-
φέρετο νὰ διαβῶμεν. Ἐπιφοβούμενος δὲ τὸ ἐξ
ἐξ ὑπάρξεως φορτίον τοῦ βροντικοῦ μετὰ τῶν ἐ-
φοδίων του, ἐπιβαίνομεν μετὰ μὲ τὴν
ἄκραν ὑφ' ἣν ἐμπεριεχόμεθα, ἄντε ἀλλὰ τὴν
φρουρὰν ὑπὸ ἀφορμὴν φαγόντες, μετὰ πολλῶν βα-
ρυθυμιῶν καὶ ὑπερεία ὑπ' ἐμοῦμεν νὰ δια-
τρέξωμεν αἱ ἐξ αὐτῆς ἐκβάσεις τὴν ὑφ' ἡμῶν.
Ἐβλέπομεν τοὺς ἄνδρας τοῦ μεταλλευτοῦ, ἐξέ-
οντας νὰ τρέχωσιν, ἔτρεξε ὄπισθεν, ἐνῷ ὑμεῖς ὧν ἐμέ-
θα ἀσφαλῶς ἐλέγομεν ἀμυναζόμενοι ὑπὸ τὸν τοῖχον
μας καὶ ἐγκαταλείπομεν τοὺς ἀδιωκτικοὺς ἐξ
τὰ μεταλλεῖα καὶ τὰ γραφεῖα τὸ οἰκοῦν ἐπὶ

μενεν ἀνόρθωσιν ἀπὸ τοιούτους ἄνδρας. Ἐπὶ μίαν
ὥραν περίπου ἐβαίνομεν ἐπὶ τοῦ τέγματος τοῦ Καρ-
βασαρᾶ, καὶ ἤδη ᾐσθανόμεθα τὴν κόπωσιν
ἐξαντλοῦσαν μας ἐπὶ βαθμὸν τοιοῦτον ὥστε νὰ
μὴ δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν. Ὅθεν ἀπεφα-
σίσαμεν νὰ καθήσωμεν καὶ νὰ ἀναμέ-
νομεν τὴν διέξοδον μεταγωγικοῦ τινος ἐπὶ ὃ διὰ
τῆς βίας θὰ ἐπεβαίνομεν τὴν φόρτωσιν τοῦ ὁ-
πλισμοῦμας. Πράγματι μετὰ ἡμίσειαν ἀνα-
μονὴν ~~διήρχοντο~~ συνεχίσαμεν τριὰς μεταγωγικὰς μεταβαί-
νοντας ἐπὶ Χανόπουρ. Κατὰ σύμπτωσιν δὲ οἱ
ἡμιονιγοὶ τὴν ἦσαν ἐντόπιοι Ἠπειρῶται. Πρῶ-
τος ὁ Μπερκαντῶρος τοὺς παρεκάλεσε νὰ τὸν
ἀπαλλάξωσι τοῦ βάρους τοῦ γυρεοῦ· ἀλλ' αὐτὸς
ἀντὶ ἀλλῆς ἀπαντήσεως ἤρχισαν νὰ κεντῶσιν
τὰ πλευρὰ τῶν ἡμιόνων διὰ νὰ βαίνωσιν
ταχύτερον. Τότε ἐγὼ πρέξας καταφθάνω
τὸν τελευταῖον ἐπὶ ὃν χίαν εἰγενῶς ἐπανέξαβον
τὰς αὐτὰς τοῦ Μπερκαντῶρου παρακλήσεις.
Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἤρχισε νὰ δυσφορῇ καὶ
νὰ ἐξευρίσκῃ μυρίας προφάσεις διὰ νὰ

μή φορτώσω τόν γυρεόν μου. Ἀλλ' ἐγώ ὅτε διὰ τῆς βίας τόν ἐσταμάτησα καί ἀφοῦ τόν ἠπείτησα ὅτι θά μετέρθω καί ἄγγα μέτρα, ὄχι εὐχάρισια, ἐφόρτωσα ὄχι μόνον τόν γυρεόν μου ἀγγά καί ὄχι τά ἄγγα βάρη. Ἐκεῖ καί ἀκεῖ ἠναγκάσθη νά δεχθῇ, καί κατόπιν κατ' ἀπομίμησιν ἔκαμε τό αὐτό καί ὁ Μπερ κατῆρος ἐπί τοῦ ἄγγου ἡμιουγοῦ. Εἶτα ἠναγκάσθημεν νά παρακοιμηθῶμεν αὐτοῖς, οὕτινες διά νά μας εὐδικηθῶσιν ἔτρεχον τά γῆα μέ ὄχην τῶν τῶν ταχύτητα. Ἔξωθεν τοῦ Γκουμιτζάδων συνηντήσαμεν τόν Κουφάτην μεταφέροντας εἰς Πέντε Πηγάδια τό ταχυδρομεῖον τοῦ χόρου εἰς Ἄρτης. Ἐπί 5ωρον ἐτρέχομεν οὕτω συνεχῶς μέχρις ὅτου ἐφθάσαμεν εἰς Χανόποιτον. Ἐκεῖ μᾶς παρέλαβον νοσοκόμοι, καί συνηντήσαμεν τόν ὑπνάδεχφον Ἐμ. Παπαδογιάννην, ἀσθενῆ καί μεταβαίνοντα καί αὐτόν εἰς Ἄρταν. Οἱ νοσοκόμοι κατόπιν μᾶς ἐτοποθέτησαν ἐντός ἑνός κάρρου καί κατά τήν 3ην μ.μ. ὥραν ἐκκινήσαμεν ἐκ Χανο-

ποίζου. Κατρακιζόμενος καὶ καταπτυπό-
μενος ἐντὸς τοῦ κάρρου, ἐγθάσαμεν εἰς Ἄρταν
καὶ εἰσήχθημεν εἰς τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖ-
ον. Ὑγρὸς ζωμὸς γαβουζίων καὶ κρέατος μᾶς
ἐδόθη πρὸς δεῖπνος, ἐξ οὗ ὅμως ἐγὼ οὔτε σιαζόνα
ἐπίον, ἐπειδὴ ἐξεπέμπεν ὀσφρὴν δυσώδη. Εὐτυχῶς
δι' ἡμᾶς ἐν τῷ ἀπέναντι παραρτήματι τοῦ
στρατιωτικοῦ νοσοκομείου τῆς Ἁγίας Κυριακῆς
ἦσαν κεναὶ δύο κλίνας ὅπου καὶ ἐποποθε-
τήθημεν. Τὴν νύκτα, ἐποιμήθην ἀγαντάστως θαυ-
μάσια, ἅτε κατακειθεὶς ἐπὶ στρώματος καὶ
κλίνης, πράγματα τὰ ὁποῖα ἄρχον νὰ
ἴδω ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀνεχώρησα
ἀπὸ τῆς οἰκογενείας μου, δηλαδὴ ἀπὸ ἑνὸς καὶ
πλέον μηνός.

12 Νοεμβρίου 1912 Δευτέρα

Ἐν τῷ θαλάμῳ ἐν τῷ ὁποίῳ μένω, ἔχον συγκατοίκους
καὶ ἄλλους πέντε, ἐξ ὧν ὁ εἷς ὠνομάζετο Μάλαμας
καὶ ἦτο ἐκ τοῦ λόχου μας ἐθελοντὴς ἐκ Κωνσταντι-
νουπόλεως. Ὡσαύτως ἦτο καὶ εἷς ἐπιλοχίας, εὐ-

γενέστατος ἄνθρωπος, εἰς κεφαλλῆνος διὰ τὴν προφορὰ τοῦ ὁποίου ἀκίνει τὸν γέλωτα, καὶ δύο εὔξυνος ἐπικεχρισμένος οὕτως εἰπεῖν διὰ παρασίτων. Μετὰ πάντων τούτων ἐγνωρίσθην καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν σιν ἐγκτοῦμεν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων. Τὴν 10ην περίπου πρωϊνὴν ἦλθεν ὁ ἰατρὸς συνωδευόμενος καὶ ὑπ' ἑνὸς ἀνθυπιάτρου, ὅστις ἐξητάσας με, μὲ ἔγραψεν ἐν τῷ φύλλῳ πρὸς ἔξοδον καὶ παραπομπὴν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Ἀπαλλαγῶν. Τὴν 11ην ἐξῆλθον ἐκ τοῦ Νοσοκομείου μετὰ τοῦ Μπερκατίρου καὶ Μάξαμα. Καθίσας ἐν τινι καφφενείῳ, ἀντέγραψα τὰς σημειώσεις τοῦ καθημερινοῦ ἡμερολογίου μου εἰς τι σημειωματάριον. Τὸ ἀπόγευμα συνήντησα ἐν τῇ ἀγορᾷ τὸν Ἐμ. Παπαδερὸν δικηγόρον, ὅστις μοι εἶπεν ὅτι ὁ Πέτρος εὑρίσκεται ἐν Ἀθήναις. Ἐγὼ ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ εὐχαρισιήθην ὑπερβαλόντως, ἐλπίζων ὅτι θὰ συνήντων αὐτὸν ἐκεῖ. Τὴν νύκτα ἔκαμα ἔρευναν ἐπὶ τοῦ ὑποκαμίσου μου. Ἀλλεῦρον τόσα πολλὰ παράσιτα ὥστε

ἠναγκάσθην νὰ θεράξω τὸ ὑποκάμισον ἐπὶ τοῦ ὁποίου τόσον ἀπειλητικαὶ προέβαιχον αἱ μεγαλόσχημοι φθεῖραι. Σημειωτέον δὲ ὅτι πρὶν αὐτοῦ δὲν εἶχον εἰμὴ ἓν ἀκόμη ἐντὸς τοῦ γιλεοῦ ὃν κατέθεσα κατὰ τὴν ἐν τῷ Νοσοκομείῳ εἴσοδόν μου.

13 Νοεμβρίου 1912 Τρίτη

Σύνημερον διαδίδεται μετ' ἐπιτάσεως ἐν Ἄρτῃ ὅτι γίνεται γενικὴ κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐπίθεσις. Ἐγὼ εἶμαι καταστενοχωρημένος ἐπειδὴ δὲν θὰ ἐτύγχανον εἰς τὴν ἔφοδον ταύτην. Τὸ ἀπόγευμα συνήντησα ἐν τῷ «Κέντρῳ» τὸν συνάδελφον Γεώργιον Πωγογεώργην ὅστις μοῦ διέγλεσεν τὴν εἴδησιν ταύτην, διότι καθὰς μοῦ εἶπεν, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐπίθεσις θὰ τὸ ἐμάνθανε καὶ αὐτός, καὶ πρῶτος θὰ ἔσπευδεν εἰς τὴν γραμμὴν διὰ νὰ πρεμήσῃ. Τὸ ἑσπέρας μοὶ ἐδόθη τὸ ἐξιτήριόν μου καὶ μετ' ἄλλων τριάκοντα περίπου ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἑνὸς δεκανέως, μετέβημεν εἰς τὸν χῶρον προσκοπήσεως. Τὸ ἀπέναντι τοῦ Γαλαυδρομείου Γυ-

μνάσιον Ἄρτης, ἔνα οἴκημα μονόρωφον καὶ
ἀπροῖν, ἀποτελούμενον ἀπὸ 6 δωμάτια, ἐκ τοῦ
τῶν [illegible] ἐπὶ τόσα ἐδιδάσκοντο τὰ ἐξηγητικὰ
γράμματα, ~~[illegible]~~ ἔχει μεταβληθῆ σήμερον
εἰς χόρον προσκυνήσεως. Ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς πλη-
θώρας τῶν ἀσθενῶν καὶ προσκυνήσεως αὐτῶν
εἰς τὸν χόρον, τὸ οἴκημα δὲν ἦτο κατάλ-
ληλον, διὸ ἐπεκράτει μεγίστη ἐλεεινότης,
καὶ ἀταξία. Ὑπὸ τὸ αἰμυδρὸν φῶς μι-
κρῶν φαινῶν, ἔστεπέ τις τῇδε κακεῖσε ἐπὶ
τῶν σανίδων ἐξηπλωμένους ἀνδρας, ἔλλους
μὲν ῥοχχαλίζοντας ἀπὸ τοῦ ζηθάρχου εἰς ὃν
εὑρίσκοντο, ἄλλους δὲ κλαίοντας καὶ σπαρ-
λοντας ἐπειδὴ ἀσθενεῖς οὗτος ἦλλον ἀπιδιωχθῆ
ἀπὸ τοῦ Νοσοκομείου. Δὲν ἦτο δὲ δύσκολον
καὶ διακρίνη κανεὶς ἐπὶ τῶν σανίδων
μυρμηκιῶν παρασύτων, καὶ ὁποῖα κα-
τὰ χιλιάδας προσεκολλοῦντο ἀπὸ
τοῦ ἑνὸς στρατιώτου εἰς τὸν ἄλλον. Πρὸ
τοιούτης λοιπὸν ἀπλιότητος εὑρεθείς,
δὲν ἐρνήρεσα καὶ ἐγὼ τί καὶ κάμω:

Νὰ μείνω εἰς τὸν λόγον; Ἀδύνατον· ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπειδὴ δὲν ἦτο χῶρος, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τὰς φθέρας. Νὰ φύγω; Καὶ ποῦ θὰ μετέβαινον; Μήπως εἶχον χρήματα διὰ νὰ μείνω εἰς ξενοδοχεῖον; καὶ ἐὰν εἶχον μήπως θὰ ἐδέχοντο ἔνα στρατιώτην, οἷος ἤμην ἐγώ, τοῦ ὁποίου τὸ ἐξωτερικὸν τῶν ἐνδυμάτων, ὑπεδήλωνεν καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν παραιτῶν αἴτινα θὰ ἔφερεν ἀναμφιβόλως μεθ' ἑαυτοῦ; Νὰ μεταβῶ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον; Καὶ ἐὰν εἶχε καταλυφθῇ ἡ τιμίνη μου; Νὰ μείνω εἰς παρφενεῖον; Καὶ αἱ περιποιαί; Ἐὰν συνεκαιμβαινόμην; Ἄξαι αὐταὶ αἱ σκέψεις δρῶμεν ἀπὸ τὴν κεφαλήν μου καὶ τέλος δὲν ἐγνώριζον τί νὰ προτιμήσω. Μετ' ὀλίγον κάποιος εὐσταλὴς ἐύζωνος λοχίας ἔκαμε τὸ ἐσπερινὸν προσκυνητήριον, αἱ δὲ σάλπιγγες εἰς τὰς ὁδοὺς ἐσήμανον τὴν ἔξοδον τῶν περιποιῶν. Τέλος ἐπροτίμησα νὰ μὴ παραμείνω· οὐδ' ἐπὶ σκιμὴν εἰς τὸν λόγον, ὅθεν μετὰ τοῦ Μπερκατώρου καὶ Μάλαμα, ἐφύγαμεν μετὰ τῶν ὀπλισμῶν

μας καὶ διηθύνθημεν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον. Προκλουμένως ὅμως ἀφήκαμεν τὸν ὀπισμόν μας μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων του εἰς τι παρακείμενον καφφενεῖον. Εὐτυχῶς αἱ κυρίνοι μας δὲν εἶχον καταγηφθῇ ὑπὸ ἄγχων ἀσθενῶν, καὶ ὁ θαλαμάρχης νοσοκόμος, μὲ κίνδυνον πειθαρκεῖς πάντες μας ἐδέχθη.

14 Νοεμβρίου 1912 Τετάρτη

Ἡ σημερινὴ ἡμέρα δι' ἐμὲ ὑπῆρξεν αἰὼν ὀξύκηρος, πλήρης δοκιμασιῶν. Τὰ γεγονότα ὡς ἐν κινηματογραφικῇ ἐξεχύρει, εἰς βάρος μου πάντοτε διαφραματιζόμενα, μοὶ προϋξένησαν φοβερὰν κιταταγίαν. Αἱ [illegible] ἀγχεῖς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διεδέχοντο ἀλλήλας καὶ ταύτας πάλιν ἄλλας ὅλως τῶν πρώτων ἀντίθετος.

Τὴν 10ην μετέβην εἰς τὸν λόγον προσκοιλήσεως καὶ ἐλήτησα τὸ ἐξιτήριον μου διὰ νὰ μείθω καὶ ἐγὼ ἐπὶ τέλους ποῦ θὰ κατέλυεν αὐτὴ ἡ κωμωδία ἥτις ἐπαίζετο εἰς βάρος μου. Ἐκεῖθεν ὅμως μὲ παρέπεμψαν εἰς

τὰς γραφεῖας τοῦ 1ου ἐθνικοῦ συντάγματος ὁπόθεν καὶ παρέλαβον αὐτό. Κατόπιν ἐπέστρεψα εἰς τὸ Νοσοκομεῖον καὶ ἐπεριμένα νὰς ἴδω τὶς θὰς ἀπέκαμνον. Μετ' ὀλίγον μᾶς ἐδηλώθη ὅτι τὸ ἀπόγευμα θὰς ἐρείγομεν, ἐγὼ καὶ ὁ Μπερκαντῶρος εἰς Μεσοζόγγιον πρὸς ἀπαλλαγήν. Ἀπὸ τῆς τιμῆς ταύτης ἄρχεται δι' ἐμὲ ἀληθὲς μαρτύριον. Ἔτρον πληροφορηθῇ ὅτι τὴ κατὰ τῶν Ἰωαννίων ἐπίθεσις ἦτο ἐγγύς, δι' ὃ ἠσθανόμην τὴν συνείδησιν μου τύπτουσαν με ἐπειδὴ δὲν θὰ συμμετεῖχον τῆς πολεμικῆς ταύτης ἐνεργείας. Ἤλθεν ἡ μεσημβρία καὶ οὔτε τῶν ἐνεθυμήθην ὅτι ἔπρεπε νὰς γευματίσω. Ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους ἐκαθήμην ἐπὶ τοῦ κοντωφλίου τοῦ Νοσοκομείου καὶ κρυπτῶν διὰ τῶν χειρῶν τὴν κεφαλήν μου ἐσκεπτόμην. Ἦτο ὀρθόν, νὰς ἐπιστρέψω ὡς ἀπαλλαγέντας εἰς κρύπην τὴν ὁποίαν οἱ ἄλλοι νικηφόρος θὰ εὑρίσκοντο εἰς Ἰωάννινα; Διὰ ποῖον σκοπὸν ἐκαυτοτάλλθην στρατιώτης; Διὰς ποῖον ἄλλον ἢ παρὰ διὰ νὰς πολεμήσω;

Ἀγγὰς μήπως ἐποζέμησας καθόλου; Μὲ ποῖον γοι-
πὸν πρόσωπον, μὲ ποίαν τόλμην θὰ παρου-
σιαζόμην εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν Χανίων;
Ἔπειτα μήπως δὲν ὑπέστην τόσας ταλαιπω-
ρίας, τόσας κακουχίας; Καὶ τώρα ὁπότε
ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσωμεν, νὰ ἀποζαύσω-
μεν καὶ ἡμεῖς τοῦ βαπτίσματος τοῦ
πυρός, νὰ ἀπαιτήσωμεν ἔνα καθῆκον πρὸς
τὴν πατρίδα, τώρα ποῦ ἐπῆλθε ἡ στιγμὴ
ἣν πάντες ἐποθοῦμεν, ἐγὼ νὰ λείπω καὶ
εὑρίσκομαι εἰς τὰ Νοσοκομεῖα πρὸς
ἀπαλλαγήν; Ὄχι, αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ πο-
τέ. Αὐτὰ αἱ σκέψεις ἐπικρατοῦν ἐν
τῇ ψυχῇ μου. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἄλλαι ἐπη-
κολούθουν ὅλως ἀντίθετοι. Καὶ, ἐσκεπτόμην,
πρέπει νὰ πολεμήσω, ἀλλ' ἐφ' ὅσον μοῦ
τὸ ἐπιτρέπει ἡ ὑγειά μου. Τὴν στιγμὴν
ὅμως καθὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶμαι ἐω-
μαυτοῦ ἄρτιος, εἶναι ὀρθόν, εἶναι λογικόν,
νὰ ῥίψω τὸν περὶ τῶν ὅλων κῦβον;
Καὶ τίς θὰ εὑρίσκετο νὰ μὲ κατηγορή-

σῃ ὅτι ἀπηγγάρθην, ἐξ ὅσον πράγματι ἤμην
ἀσθενής. Ἐν τούτοις αἱ πρῶται σκέψεις ὑπερί-
χρυσον, ἐκ εἶναι ἐπεκράτουν. Εἶμαι ἀσθενής, ἀγγά-
ζ θεός θά μοι ἐβοήθει ἐπιτιμῶν τὴν αὐτα-
πάρνησιν μου. Ἡ ὥρα ἤδη θά ἦτο 9ᵃ μ. μ.
καί μετά ἡμίσειαν ὥραν θά ἤρχοντο οἱ
Νοσοκόμοι διά νά μέ μεταφέρουν εἰς Με-
σοχόγγιον. Ἐγώ ὅμως ἐσκεπτόμην τίνι τρόπῳ θά
ἐπείθον αὐτοὺς ὅτι δέν ἐξῶ ἀνάγκην ἀπαρχαίτης
διά νά ἐπιστρείψω εἰς τὴν γραμμήν. Ἐγώ
γοιπόν, καθήμενος ἐπί τῆς αὐτῆς θέσεως ἀπό
5 ὡρῶν ἤδη ἐσκεπτόμην καί εἶχον εὕρει τὴν
γύσιν τοῦ δυνήματος, αἴφνης βρέπω κάποιαν
γνωστήν μου φυσιογνωμίαν νά διευθύνε-
ται πρός τό μέρος μου. Κυττάζω ἐπισταμέ-
νης καί ἀναγνωρίζω ὑπό τὴν ὡραίαν
στοχήν τοῦ ἀντάρτου, τόν ἐξάδελφον μου Βάσ-
σον Χαντζηγιανάκην. Ἔξαγγος ἐκ τῆς χαρ-
ᾶς τρέχω καί ἀγκαλιάζω ἐπείδω νά
τόν χαιρετήσω. Εἶναι ἀδύνατον νά φαν-
ταισθῇ καινείς πόσην χαράν ἠσθάνθην

ἐπὶ τῇ θέᾳ του. Ἐκεῖνος δαιμόνιν σχεδὸν ἐκ
τῆς συμπνήσεως, μόνος βρέμματα οἴκτου
εἰς τὴν ἀθριότητα τῆς θέσεως μου, καὶ
μοὶ γέγει ὅτι ἐπιπροσορήθη ὑπὸ τοῦ Μενε-
λάου Βουλιαναίνη ὅτι ἦμην ἀσθενής
καὶ ἔσπευσεν νὰ μὲ συναντήσῃ. Ἅμα
τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἔξαβον πρεὸν ὁριστικὴν ἀ-
μετάκλητον ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀπαλλαγθῶ
τῶν καὶ ἀνεκοίνωσα εἰς αὐτόν. Μάντης
αὐτὸς προσεπάθει νὰ μὲ πείσῃ ὅτι δὲν
εἶναι ὀρθὸν αὐτό, διότι ἐγὼ δὲν μετε-
πειθόμην ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ. Καὶ ἐκ εἰνὴν
δὲ ἀμφιβῆς τὴν συγμὴν ἐλήρχοντο ἐκ
τοῦ Νοσοκομείου οἱ ἰατροί, ~~οἷς~~ ἀμε-
πρὸς οἷς ἐγὼ ἀμέσως ἀμετάθην διαλύ-
σας αὐτοῖς ὅτι δὲν θέλω ἀπαλλαγήν καὶ
νὰ ἐνεργήσουν ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ μοὶ
δοθῇ φύλλον πορείας διὰ τὸν λόγον
μου. Εὐτυχῶς δι' ἐμὲ ἐπροθυμοποι-
ήθησαν νὰ ἐνεργήσουν καὶ μὲ παρ-
έξαβον διὰ νὰ μὲ παρουσιάσωσιν

εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Νοσοκομείου. Εἰς
τὸ γραφεῖον τοῦ διευθυντοῦ εὑρίσκοντο περὶ
τοὺς 20 ἀνώτεροι ἀξιωματικός, ἀνώπιον τῶν
ὁποίων οἱ ἰατρὸς μεγαλοφώνως εἶπον εἰς τὸν
διευθυντὴν ὅτι „ κάποιο κρυτικάκις ἀπὸ
τὰ χαντιά ποῦ τὸ εἴχαμε γιὰ ἀπαγγαγὴ
θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν γραμμήν„ καὶ
τὸν παρακάλεσαν νὰς τοῦ γίνῃ αὐτὴ ἡ
χάρις. Ὁ διευθυντὴς τότε μὲ ἐζήτησεν, καὶ
ἐγὼ κληθὲς ὑπό τινος λοχίου εἰσῆλθον εἰς
τὸ γραφεῖον, τὸ ὁποῖον ἐκ ἀνωτέρω ἔγραψεν
ἔβριθεν ἀξιωματικῶν. Ἀμέσως οὗτος μὲ
ἐπεπλήξεν ὀνομάσας αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐζήτουν
ἀνοησίαν, καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ θε-
ωρῶ τὸν ἑαυτόν μου εὐτυχῆ ἐπειδὴ θὰς
ἀπηγγασσόμην. Τότε ἐγὼ, ἀλαβὼν ὄχον τὸ
θάρρος, στεντορείᾳ τῇ φωνῇ, τοῦ ὑπεδήλωσα
ὅτι „ἐὰν δὲν μοὶ ἔδιδεν φίλλον διὰ τὸν
λόχον θὰ μετέβαινον μόνος ἔστω καὶ ἐὰν
ἐτιμωρούμην, διότι ἐγὼ κατετάχθην στρα-
τιώτης διὰ νὰ πολεμήσω καὶ ὄχι διὰ νὰ

ἀπαρραγῶ". Ἐν τῷ μεταξύ μέ εἶχεν ἀ-
ναγωρίσει ὁ κ. Μαντονάκης ὑπάντρος
ἐκ Κοζυμβαρίου ὅστις παρεκάλεσεν ἐ-
αὐτὸς τὸν Διευθυντὴν διὰ μὴ ἐπιμένῃ. Ὡ-
σαύτως ὅρος οἱ ἀξιωματικός, ἐπὶ τῷ
αἰκούσμαντι τῶν ζόγων μου, ὡς ἀπὸ ἑνὸς
στόματος, ἤρχισαν νὰ παρακαλοῦν
τὸν ἀμετάπειστον διευθυντήν. Τότε οὗ-
τος ἐπείσθη, καὶ προσεκάλεσε ἔξωθεν
τοῦ Γραφείου ὅρος τοὺς ἀσθενεῖς, πρὸς
οἷς δεικνύων μετ, ἔπεν ὅτι πρέπει
νὰ μιμηθῶσιν καὶ αὐτοὶ τὸ παρὰς
δεῖγμα τῆς ἰδικῆς μου αὐτοπαρνήσεως,
καὶ ὄχι νὰ κάνουν τοὺς ψευσαρώ-
στους. Καὶ τόπον μὲ συνεχάρη καὶ
μοὶ ἔδωσεν φίλον πορείας διὰ τὸν ζόγον
μου. Ὡσαύτως μὲ συνεχάρησαν διαδοχι-
κῶς ὅρος οἱ ἀπὸ εἰρισκόμενος ἀξιωμα-
τικός, καὶ ἔπεται ἀφοῦ τοὺς ηὐχαρί-
στησα μετέβην πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐ-
ξωθεν ἀναμένοντός με Βάσσου, εὐ τυχὴς

πρέον. Ὁ Κάσσος κατόπιν μοῦ ἔδωσεν δύο δραχμὰς διὰ νὰ κουρευθῶ καὶ μοὶ εἶπεν νὰ τὸν περιμένω εἰς τὸ «Κέντρον». Ἐγὼ κατ' εὐθεῖαν μετέβην εἰς τὸ καρρενεῖον καὶ ἔγραψα εἰς τοὺς γονεῖς μου τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν.

Ἄρτα 14 Νοεμβρίου 1912.

Ἀγαπητέ μοι πάτερ

Ἴσως παραξενευθῆτε βλέποντες νὰ σᾶς γράφω ἐξ Ἄρτης, ἐνῷ θὰ ἀνεμένετε ἐπιστολήν μου ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Τὸ τοιοῦτον συνέβη ἀκουσίως μου καὶ εἶναι ἀπόρροια τῶν κακουχιῶν τὰς ὁποίας ὑφίσταμαι. Ἐὰν σᾶς ἔγραφον ὅτι ἡ ἑβδομὰς αὕτη εἶναι ἡ τῶν παθῶν μου, δὲν θὰ ἤμην ὑπερβολικός. Ἀπὸ νοσοκομείου εἰς νοσοκομεῖον, ἀπὸ χειρουργείου εἰς χειρουργεῖον, ἀπὸ χόρου εἰς χόρον, αὗταί εἶναι αἱ περιπέτειαι τῆς ἑβδομάδος. Τὴν παρεξθοῦσαν δηλαδή Πέμπτην, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ταξιαρχῶν, τὸ ἑσπέρας ἔσπασε ὁ ἐπίδεσμος, ἀποτέλεσμα δὲ αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ νὰ αὐξηθῇ ἡ νήχη καὶ νὰ αἰσθαν-

δὼ πόνοις τινὰς. Τῇ ἐγκαίρῳ ἐπεμβάσει,
τοῦ ἰατροῦ κ. Κεραμογιάννη μετεφέρθην
εἰς τὸ χειρουργεῖον, ἔνθα μοι παρεσκε-
θησαν αἱ πρῶται βοήθειαι καὶ ἐπεδιορ-
θώθη ὁ ἐπίδεσμος μου. Τὴν ἑπομένην ἐνῷ
ἐπρόκειτο νὰ ἀποσταλῶ εἰς Ἄρταν, ἐγὼ
μαθὼν ὅτι πρόκειται νὰ γίνῃ μάχη,
παρεκάλεσα τὸν ἰατρὸν νὰ μὲ ἀποστεί-
λῃ εἰς τὸ σῶμα μου. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο.
Δυστυχῶς ὅμως ἕνεκεν τῆς κακοκαιρίας
καὶ τοῦ δυσβάτου τῆς ὁδοῦ, τὰ πεδινὰ
πυροβόλα τὰ ὁποῖα ἤρχοντο εἰς Ἄρτης
ἐπέστρεψαν ὀπίσω, καὶ οὕτω ἀνεβλήθη
ἡ μάχη. Ἕνεκα τούτου ὁ ἰατρός μου ἔ-
δωσεν ἔνδειξιν δι' εἰς μὲ ἀπέστειλεν εἰς
Ἄρταν, ἵνα ἐκεῖθεν ἀποσταλῶ εἰς Μεσ-
σολόγγιον. πρὸς ἐξέτασιν καὶ ἀπαλλα-
γὴν ἀπὸ τοῦ στρατοῦ ὡς κυλοπαθής.
Πράγματι τὴν Κυριακὴν τὸ πρωΐ
πιστοῦ ἔλαβα ποιλὰς ἐπισιολὰς καὶ
παραγγελίας ἀπὸ τοὺς Γαματιανοὺς

πολυτοφίζαντας ἀνεχώρησα ἀπό τά Πέντε
Πηγάδια καί μετά πορείαν μιᾶς ἡμέρας
ἔφθασα τό ἑσπέρας εἰς Ἄρταν καί εἰσήχθην
εἰς τό Στρατιωτικόν Νοσοκομεῖον. Ἐκεῖ ἔμει-
να δύο ἡμέρας ἀκίομη, τό δέ ἑσπέρας τῆς
Τρίτης ἀπεστάλλησαν εἰς τόν χόρον προσκοπ-
λήσεως ἑδρεύοντα ἐν Ἄρτῃ, ἵνα ἐκεῖθεν ἐνερ-
γηθοῦν τά δέοντα καί ἀποσταλλῶ εἰς τό Μεσ-
σολόγγιον πρός ἀπαλλαγήν. Ἐγώ ὅμως καίτοι
ὅλαι αἱ ἐνδείξεις μέ ἔφερον ὡς ἀπαλλαχθησό-
μενον ἐδίσταζον νά ἐπισιρέψω ὑπίσω ἀπαλλα-
γέντας, ἀφοῦ ἄλλως τε εἶχον χάσει καί πα-
ρά τοῦ κ. Ἐμ. Παπαδεροῦ τήν πληροφορί-
αν ὅτι ὁ Πέτρος εἶναι εἰς Ἀθήνας. Δύο ἀ-
δελφοί ἐσκεπτόμην καί οἱ δύο νά ἀπαλ-
λαχθῶμεν δέν ἦτο ὀρθόν. Ἐν τούτοις ὅμως ἀ-
φοῦ οἱ ἰατροί μέ ἀπέστελλον εἰς Μεσσολόγγι-
ον πρός ἀπαλλαγήν; Τί νά κάμω; Ἴσως
νά κινδινεύῃ ἡ ὑγεία μου ἐάν ἐπισιρέ-
ψω. Ἀλλά μήπως εἰς τήν αὐτήν καταί-
σταση δέν εὑρισκόμην καί ὅταν ἀπα-

πρώτην φοράν ἀνεχώρησα ἐκ Χαντίων
διὰ νὰ καταταχθῶ ἐθελοντής; Αὗται αἱ
σκέψεις μὲ ἐβάρυνον πολύ, διὸ εὑρισκόμην
πρὸ πάντων σήμερον εἰς μεγάλην στενοχωρί-
αν. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἀνέμενα
τὸ κάρρο δι' οὗ θὰ μετεφερόμην εἰς Κό-
πραιναν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μεσολόγγιον.
Καὶ ἡ σκέψις ὅτι θὰ ἐπέστρεφα θπίσω
ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ καθίστα εὔχαριν διότι
θὰ ἐπανηρχόμην εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς
οἰκογενείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ ἐστενοχώ-
ρει ἐπειδὴ θὰ ἐπέστρεφα χωρὶς νὰ πολε-
μήσω. Ἀλλ' ἐνῷ εὑρισκόμενος πρὸ τοι-
οῦτον διλήμματος ἐκαθήμην εἰς τὸ κα-
τώφλιον τοῦ Νοσοκομείου σκεπτόμενος,
αἴφνης βλέπω τὸν Βάσσον διευθυνόμενον
πρὸς τὸ μέρος μου. Εἶναι ἀπερίγραπτος
ἡ χαρὰ ἥτις μὲ κατέλαβεν ἐκείνην
τὴν στιγμήν. Εὐσταλής, ὡραῖος, τέλειος
τύπος διετιδεὶς τῆς Κρήτης, μὲ τὴν θαυ-
μασίως εἰς τὸ σῶμα του προσαρμαζομένην

ἀνταρτικὴν στοχήν, παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ ὡς ἀπὸ
μηχανῆς θεός. Ἤρχετο νὰ μὲ συναντήσῃ ἐ-
πειδὴ ἔχει πληροφορηθῇ ὑπὸ τοῦ Μενεζαίου ὅτι
ἤμην ἀσθενής. Ἀμέσως ἀπεφάσισα νὰ ἐπα-
νέχθω εἰς τὸ σῶμα μου, ἔσπευσα δὲ νὰ πα-
ρακαλέσω τὸν ἰατρὸν νὰ μὴ μὲ ἀποστείλῃ εἰς
Μεσσοχόγγιον, ἀλλὰ νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃ νὰ με-
ταβῶ εἰς Πέντε Πηγάδια. Πράγματι ὁ
ἰατρὸς μετέβη εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ Νοσοκο-
μείου καὶ τοῦ ἔκαμε τὰς δεούσας συστά-
σεις. Ὁ διευθυντὴς μὲ ἐκάλεσεν εἰς τὸ γραφεῖον
εἰς τὸ ὁποῖον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔβριθεν
ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν. Ἐκεῖ μοὶ ἐδήλωσεν ὅτι
ἀδυνατεῖ νὰ μὲ ἀποστείλῃ εἰς τὸν χόρον μου
διότι πάσχω ἐκ κήλης καὶ πρέπει νὰ
ἀπαλλαγῶ. Εὐτυχῶς κατ' ἐκείνην τὴν στιγ-
μὴν ἦτο παρὸν ὁ κ. Μαντονάκης ἐκ Κο-
ζυμβαρίου ὑπάτρος ὅστις ἀναγνωρίσας με
παρεκάλεσεν καὶ οὗτος τὸν διευθυντήν.
Τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Μαντονάκη ἐμι-
μήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ

οἵτινες ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἤρχισαν νὰς
παρακαλοῦν τὸν διευθυντήν. διὰ νὰ μοῦ
ἐπιτραπῇ εἰκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐζήτουν. Τό-
τε ὁ διευθυντὴς μὲ συνεχάρη ἐν μέσῳ τῶν
ἐπευφημιῶν τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν
καὶ προσκαλέσας τοὺς παρόντας ἀσθε-
νεῖς, τῶν εἶπεν νὰ μιμηθῶσιν τὸ παρά-
δειγμα τῆς ἰδικῆς μου αὐτοπαρνήσεως,
ὅστις καίτοι πάσχων ἐζήτουν νὰ με-
ταβῶ εἰς τὸ πεδίον τῶν μαχῶν. Εἶτα ἀ-
φοῦ ἐδέχθην τὰ συγχαρητήρια ὅλων τῶν
ἀξιωματικῶν μοῦ ἐδόθη ἡ ἄδεια νὰ
ἐπιστρέψω εἰς τὸ σῶμα μου. Σήμερον
ἐπρόκειτο νὰ φύγω, ἀλλὰ ἀνέβαλλον
δι' αὔριον ἵνα φύγω μὲ τὸν Βάσσον
ὅστις εἶναι ὁπλαρχηγὸς τοῦ σώματος
Μάντακας. Σημειωτέον ὅτι ὁ Βάσσος
μοὶ προσεφέρθη ἀδελφικῶς, καὶ καθ'ὅ-
λην τὴν ἡμέραν τόσον ἐν τοῖς ξενο-
δοχείοις ὅσον καὶ ἐν τοῖς καφφενείοις
ἀρκετὰ ἐξώδευσεν δι' ἐμέ. Διὸ θὰ

τῷ εἶμαι εὐγνώμων, διότι ἄρχης ἡ θέσις μου
ἦτο δυσχερής. Ὥστε αὔριον τὴν πρωΐαν φεύ-
γω διὰ Πέντε Πηγάδια. Ἄρθεν ἡ ἡμέρα
τῆς ἑορτῆς σας ἀγαπητέ μου πάτερ, παρῆρθεν
καὶ ἐν τούτοις δὲν ἠξιώθην νὰ σᾶς γράψω χρό-
νια πολλά. Ἐν τούτοις ὅμως καίτοι μακρὰν
τῆς οἰκογενείας εὑρισκόμενος, αἰσθάνομαι βα-
θύτερον τὴν ἀπομάκρυνσιν ταύτην, καθ' ὅλην
δὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς σας εἶχον τὴν φαντα-
σίαν μου καὶ τὰς σκέψεις στρέψει πρὸς τὴν
οἰκογένειαν, ὁ δὲ νοῦς μου σεραγίζων εἰς ἡμᾶς
ηὔχετο τῷ ἀγαπητῷ μοι πατρί, χρόνια πολλὰ
εὐτυχισμένα, καὶ ἀμμιγῆ πικρίαν καὶ
βασάνων. Ἐφανταζόμην τὴν προσφιλῆ μητέ-
ρα μου κάμνουσαν ζουκουμάδες, καὶ τὴν
ἀγαπητὴν Χρυσῆν βοηθοῦσαν αὐτὴν εἰς
τὸ ἔργον της, ἐξυπούμην διότι ἤμην μακρὰν
ἐξώ. Ἐπιστολὴν σας δὲν ἔλαβον πρὸ ἀρκετοῦ
διαστήματος, δι' ὃ ζυπούμαι πολύ. Γράψατε
μου τὰ τῆς οἰκογενείας. Ὁ Πέτρος τί ἀπέ-
καμε; Ἔμαθα ὅτι ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας.

Ἀπηλλάχθη; Ἐν τῇ προηγουμένῃ μου ἐπι-
στολῇ σᾶς ἐζήτουν χρήματα. Μὴν ἀμελή-
σαντε παρακαλῶ. Εἶναι ἀναγκαιότατα.
Πολλὰ ἔχω ὑποστῇ ἐκ τῆς κηρήσεως τοι-
ούτων. Πιστεύω ὅτι θὰ τὰ ἔχετε κατά-
λαι καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ τὰ λάβω.
Ἡ διεύθυνσις μου εἶναι ἡ αὐτὴ δηλ. Γε-
ώργιον Μ Θεοδωράκην Στρατιώτην
1ου ἀνεξαρτήτου Συντάγματος Κρη-
τῶν 3ος λόχος Στρατὸς Ἠπείρου.
Πιστεύω ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν θὰ λή-
ξῃ ὁ πόλεμος καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν
Χριστουγέννων θὰ εἶμαι παρών. Ὅλοι οἱ
Γαλατιανοὶ στρατιῶται εἶναι καλά. Τοὺς
ἀσπασμοὺς μου τῇ οἰκογενείᾳ ὁλοκλή-
ρῳ, εἰς τὸν Μανώλην, Μαρίκαν, καὶ ἐν
γένει εἰς ὅλους τοὺς συγγενεῖς.

Ἀναμένων ἐπιστολήν σας
Σᾶς ἀσπάζομαι εὐπειθέστατος
Ὁ υἱός σας
Γεώργιος Μ Θεοδωράκης

Μετὰ ταῦτα ἀφοῦ ἔρριψα τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸ
ταχυδρομικὸν κιβώτιον, ἐπανῆλθον εἰ τῷ αὐτῷ
καλλιγενείῳ καὶ περιέμενα τὸν Βάσσον ὅπως
εἴχομεν συμφωνήσει. Πράγματι μετ' ὀλίγον ἦλθεν
μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἀνταρτικοῦ σώματος
κ. Μάρκου Μάνταια, ἐπὶ τὴν φιλοφρόνως πρὸς
ἐμὲ προσφερθέντας. Κατόπιν ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐγὼ
δικόμη κουρευθῇ, ὁ δὲ Βάσσος μετὰ τοῦ ἀρχη-
γοῦ εἶχον κατεπειγούσας ἐργασίας εἴπεν τῆς ἀ-
ναχωρήσεως τοῦ σώματος, μετέβην πρὸς ἐξεύρεσιν
κουρείου. Ἡ κατάστασις μου ὅμως, ἡ ἀθλιότης
τῆς θέσεως μου, τὸ σύνολον μου ὅπερ μὲ παρουσία-
ζεν ὡς ἀξιοθρήνητον ἀγριάνθρωπον, ὅλα αὐτὰ
συνετέλουν εἰς τὸ νὰ ἐγείρηται εἰς ἐμὲ ἐν αἴ-
σθημα συστολῆς ἀναμεμειγμένον μετὰ φόβου.
Συστολὴς μὲν διότι ἐντρεπόμην νὰ παρου-
σιασθῶ ἐνώπιον ἀνθρώπων ἐν τῇ κατασιάσει
ἐκείνῃ, φόβον δὲ μήπως ἤθελον κακὴν
κακῶς ἐκ διωχθῇ ἀπὸ οἱονδήποτε κου-
ρεῖον εἰς ὃ ἤθελον μεταβῇ διὰ τὴν κο-
πὴν τῶν μαλλιῶν. Διότι αἱ ἑκατοντάδες

τῶν μικροβίων τὰ ὀποῖα τῇδε κακεῖσε ἦσαν
διεσπαρμένα ὄπισθεν τῶν μεγάλων μαλλιῶν τῆς
κεφαλῆς μου, ἤρκουν ἐπὶ τὸ νὰ ἐμποιήσουν
φόβον ἐπὶ οἱονδήποτε καὶ δὴ ἐπὶ ἐνὰ κοιρέα
τοῦ ὁποιοῦ τὸ καθιάστημα θὰ ἦτο ὁ-
πωσδήποτε ὀλίγον εὐπρεπές. Ὅθεν καὶ ἐγὼ
δὲν ἐτόλμων νὰ εἰσέλθω ἐπὶ κουρεῖον καλόν,
περιέμενα δὲ εὐκαιρίαν καθ' ἣν ἐν
τῷ κουρείῳ θὰ ἦτο μόνον ὁ μαθητευόμενος
ὑπηρέτης. ἐπὶ ὃν ἤθελον ἀναθέσει τέλειν τὰ
διὰ τῆς βίας τὸ κούρευμα. Ἀφοῦ λοιπὸν
ἐπανειλημμένης διῆλθον τὰς κεντρικὰς
ὁδοὺς τῆς πόλεως ~~περι~~ περιεργαζόμενος τὰ διάφορα
κουρεῖα, τέλος ἀνεκάλυψα ἓν μικροσκοπικὸν
τοιοῦτον τοῦ ὁποιοῦ διευθυντὴς ἦτο ἓν δεκα-
ετὲς παιδίον ἀρκετὰ καλὰ ὅμως, παρ' ὅλον τὸ
μικρὸν τῆς ἡλικίας του, γνωρίζον τὴν τέ-
χνην. Ἐκεῖ ἐθεώρησα καλὸν νὰ κουρευθῶ.
Καὶ αὐτὸς ὅμως μετὰ δυσφορίας ἐδέχθη,
τὴν παρουσίαν μου. Ἐπὶ δύο ὥρας περίπου
δεῦρα ἐννεῖτο, μέχρις ὅταν μετὰ ἀπεγνω-

σμένας προσπαθείας κατώρθωσε νὰ περατώσῃ τὸ ἔργον του, ἀφοῦ ὅμως προκλουμένης κατέστρεψε δύο ἢ τρεῖς, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλά, μηχανάς. Τί ἀπέγειναν τώρα αἱ ζεγεῖνες τῶν παρασίτων εἶναι εὔνοητον. Ἔμειναν ἐντὸς τοῦ καταστήματος δῶτι ἡ κεφαλή μου ἤδη ἐν χρῷ πεκαρμένη δὲν ἐδέχετο αὐτάς.

Τὸ ἀπόγευμα ἐγνωρίσθην μετὰ τοῦ Μενεζάου Μανωζεδάκη, ὁπλαρχηγοῦ τοῦ σώματος Μάνταμα καὶ εὐγενεστάτου νέου. Μετ' αὐτοῦ δὲ διετρίψαι τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας. Τὴν νύκτα εἰκοιμήθην εἰς τὸν ἀμυνικὸν στρατῶνα ἐνθάτου τοῦ Βάσσου, ἔνθα εἶχε καταπλεύσῃ τὸ σῶμα.

Ὀφείλω ἐν τέλει νὰ μὴ παραλείψω καὶ τὰς περιποιήσεις ἃς ἐπεδαψίλευσεν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὃν ἔδειξε δι' ἐμὲ ὁ φίλτατος ἐξάδελφος Βάσσος καθ' ὅλον τὸν χρόνον καθ' ὃν ἤμην μετὰ τοῦ σώματος

15 Νοεμβρίου 1912 Πέμπτη

Σήμερον ἐγερθέντες χιάν πρωΐ ἠρχίσαμεν τάς ἀναγκαιούσας προπαρασκευάς διά τήν ἀναχώρησιν. Περί τήν 10ην κατήχθομεν ἐκ τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος εἰς τήν πόλιν καί ἐπορεύσαμεν τήν πρωΐνήν πεῖναν μας διά τρυπετῶν πιναπίων φασουλάδας. Ὥρας ἐκπινήσεως ὡρίσθη ἡ 12η καθοῦν πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ σώματος ~~παρε~~ εὑρέθησαν παρατεταγμένος ἔξωθεν τοῦ ἀμυντικοῦ στρατῶνος ἀναμένοντες τόν ἀρχηγόν. Μετ' οὗ πολύ ἐνεφανίσθη ὁ καθετάν Μάρκος συνοδευόμενος ὑπό τῶν ὑπαρχηγῶν του καί ἑνός μικροῦ καί εὐσταλοῦς νεανίσκου τοῦ σημαιοφόρου τοῦ σώματος, κρατοῦντος τήν ἐκκαλόμενον ἥτις ἐξαφρίς σεμαλίζουσα ἀπό τήν αὔραν ἥτις κατήρχετο ἀπό τάς βοινά τοῦ Γριμπόβου ἔνθα ἐμάχοντο οἱ ἡμέτερος, καί κρατουμένη ὑπό τοῦ νεαροῦ κρυτός, ἐνερσάκωνε αὐτήν τήν ἔνδοξον πατρίδας ρίπτουσαν διά τήν κυματισμῶν

τῶν πρέμματα θριάμβων καὶ ὁδόξης, πότε
εἰς τὰς μόρις διαμφιβόμενα βουνὰ τοῦ
Λοιμίου ἐπὶ τῶν ὁποίων μετ' ὀλίγον θὰ
ὑψοῦτο, καὶ πότε εἰς τὰ ἠρωϊκὰς
τῆς Μεγαλονήσου τέκνα τὰς ὁποῖα γι-
γοῦντα ἐξ ἐνθουσιασμοῦ προσηνέγκλον
μετὰ ὄπτρα ἀνὰ σχεῖρας τὸ ἱερὸν αἷτο
τοῦ ἔθνους σύμβολον. Ἡ ὥρα αὐτὴ ἦτο
ἡ συγκινητικωτέρα ἀπὸ ὅσας εἶδα εἰς τὴν
ζωήν μου. Ὁ ἀρχηγὸς θὰ παρέδιδε εἰς
τοὺς ἄνδρας του τὴν σημαίαν τοῦ σύ-
ματος ἀναθετὼν εἰς αὐτοὺς τὴν φύλαξιν
τῆς κυανοζεύκου. Πράγματι μετ' ὀλίγον
ὁ ἀρχηγὸς ἐκφωνήσας ὡραιοτάτην προ-
σταμίαν καὶ ἐξωρκίσας τοὺς ἄνδρας
του, παρέδωσεν τὴν σημαίαν εἰς
τὸν νεαρὸν ἄγηβον ὅστις εἶχε ταχθῇ
σημαιοφόρος, καὶ ἐν ἐξάλλῳ ἐνθουσια-
σμῷ ἔδωσε τὸ σύνθημα τῆς ἀκμινήσεως
σχεδὸν δακρύων ἀπὸ συγκίνησιν. - -
Προπορευομένης τῆς σημαίας καὶ

τῶν ὀπταρχηγῶν κατήγθομεν εἰς τὴν πό-
γιν καὶ ἐμάθομεν τὴν πρὸς τὰ Πέντε
Πηγάδια ἄγουσαν. Σχεδὸν ταυτοχρόνως
ἀνεχωρὲς διὰ τὸ αὐτὸ μέρος ἕνα τάγμα
ταυτικοῦ στρατοῦ ἐν τῷ ὁδοῦ ἀν δὲν ἀπατῶμαι
ἦτο μιὰ διοχία μηχανικοῦ. Δνήγθυμεν
τὴν γεύραντοῦ Πράχθου ἥτις ἐπὶ τόσας
ἐτῆ ἐχρησιμοποιήθη ὡς σύνορον, ὡς ἀνένδοτον
κώγυμμα πέραν τοῦ ὁποίου ἐκείνασον.
Ὑπὸ τὴν δοκείαν τόσας σχιαίδες ἐξήνην
καὶ γοργῷ τῷ βήματι ἀπορουθήσαμεν
τὴν πορείαν τοῦ προπορευομένου στρα-
τοῦ. Δὲν ἠργήσαμεν ὅμως νὰς προπορευ-
θῶμεν ἡμεῖς ἐπειδὴ οἱ δυστυχεῖς στρατιῶται
ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ γιλεοῦ καὶ τόσων ἀμ-
γῶν ἐξαιρτημάτων ἠναγκάζοντο νὰ κάς-
μνωσιν σιχνὰς ἀναπαύσεις. Καθ' ὁδὸν
τὴν περιέργειαν τῶν ἀνταρτῶν διήγειραν
αἱ σχιαίδες τῶν καρασκιαζῶν καὶ
κοράδων αἱ ὁποῖαι ἐπεκάθηντο
εἰς τὰς ἐπιτεταμένας γυτείας ~~καρα~~

τοῦ ἀραβοσίτου· τινὲς μάζιστας παρ' ὄζας τὰς
διαμαρτυρίας τοῦ ἀρχηγοῦ ἐπυροβόλουν κατ'
αὐτῶν. Περὶ ὥραν 5ην μ.μ. ἐφθάσαμεν
εἰς τὸ χωρίον Γκουμιτζαίδες χωρὶς ἐν τῷ
μεταξὺ νὰ ἀναπαυθῶμεν διὰ τὴν μα-
κρὰν πορείαν. Παρ' ὄζον δὲ τὸ συνεχὲς τῆς
τετραήρου αὐτῆς διαρκοῦς πορείας, οὐδε-
μίαν κόπωσιν ἠσθάνθην, ἐπειδὴ ἔλειπεν
ἀπὸ τῶν ὤμων μου
τὸ φάσμα τοῦ γυμνοῦ, τὸν ὑποῖον χιὰν προ-
θέμας εἶχεν φαρμάσει ἐπὶ τοῦ ἵππου
του ὁ ἀρχηγός. Εἰσελθόντες εἰς Γκουμι-
τζαίδες διηυθύνθημεν τῷ ὑδηγίᾳ μου εἰς
τὴν ἐκκλησίαν Ἁγιὸς Γεώργιος ἔνθα πρὸ
μηνὸς εἶχον καταλυσθῆ μετὰ τοῦ ζόχου
τῶν φοιτητῶν ἐς θὰς ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώ-
στης, (ὅρα σελίδας 70-78) διὰ νὰ διανυκτε-
ρεύσωμεν. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐκκλησία ἔχει
μεταβληθῆ ἤδη εἰς στάυλος μεταλλῶν τῶν
δὲ ὁ ἀναγκαζόμεθα νὰ ζητήσωμεν ἀρ-
χαχοῦ καταγύγιον. Εἰς τὰν ἔναντι
συνοικίαν τοῦ χωρίου κατὰ τὰς ὁδη-

γίας ἐνὸς ἱερέως ὑπῆρχεν μιὰ ἐκκλησία ἥτις δὲν
κατεστράφη ὑπὸ τῶν ὀρδῶν τῶν Γουρκοσβανῶν
ὅπως ὅξον σχεδὸν τὸ χωρίον, ἔνεκεν τοῦ ὑψηλοῦ
τῆς θέσεως τῆς, καὶ ἐκεῖ διηνθήνθημεν. Πρόξ-
κατε ἡ ἐκκλησία αὐτή, ἡ Ἁγία Παρασκευή,
ἦτο ἐρκετὰ εὐρύχωρος ὥστε ἀνέτως νὰς
κατακλισθοῦν 70 ἄνδρες, ὅσοι περίπου ἐκμε-
θα. Ἀλλὰ ὁ ἀρχηγός, ἄνθρωπος καθὼς
φαίνεται ἐπὶ ἄκρον θρησκόζηπτος, χαλεν
ζάλει σεβασμοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν ἐπ' οὐ-
δενὶ ζόλῳ δὲν ἐπέτρεψεν τὴν ἐν αὐτῇ
διανυκτέρευσιν οὐδὲ τοῦ ἐξαχίσιον.
Βεβαίως τὸ μέτρον αὐτὸ τοῦ ἀρχηγοῦ
τὰ μάλα ἀπέχει τοῦ νὰ εἶναι ζωρ-
κόν καὶ δηλοῖ κάποιαν χωριάτι-
κην θρησκοζηψίαν, ἐπειδὴ καθ' ἣν
ἐποχὴν αἱ ἐκκλησίαι μετεβάλλοντο ἐπὶ
σοκομεῖα, ἐπὶ στάλλοις, ἐπὶ ἀποθήκας,
ἔνεκεν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολέμου, καὶ
καθ' ἣν στιγμὴν αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου
πρὴν ἐξαχίσιον ἦσαν κατεστραμμένα

ἡ δὲ ἐν ~~[illegible]~~ οἰκήματι διανυκτέρευσις
τῶν ἀνδρῶν ἦτο ἀδύνατος, ἡδὲ ὁ καιρὸς
αἰσχυδίας μετετρέπετο εἰς βροχερὸν καὶ
διὰ συνεχῶν βροντῶν προεμήνυεν θύελλαν,
αὐτὸς τὰ θεῖα σεβόμενος ἀπεζόρενεν τὴν
ἐν τῇ ἐπιτρησίᾳ καταυλισμὸν τοῦ σώματος.
Ὅθεν διέταξεν ὅπως εὑρεθῇ δι' αὐτὸν οἴκημα
οἱ δὲ ἄλλοι ἄνδρες παραμείνουν ἐν τῷ
ὑπαίθρῳ. Μετ' ὀλίγον κατόπιν πολλῶν προ-
σπαιθειῶν εὑρέθη ἕνας οἰκίσκος ἀποτελούμε-
νος ἐκ δύο δωματίων, ὅστις καὶ ἀπεφαι-
σίσθη νὰ ἐπιταχθῇ διὰ τὸ ἀρχηγεῖον. Εἰς
μάτην διεμαρτύρετο ὁ ἀποδεσπότης ὅτι
ἔχει θεραπέρας, διότι πρὸ τῆς ἀπειλῆθείσης
βίας ἠναγκάσθη νὰ μεταφέρῃ τὴν οἰκογέ-
νειαν του εἰς τὸ ἓν δωμάτιον, τὸ δὲ ἄλλο
νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀρχηγοῦ.
~~Μετ' ὀλίγον~~ Ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῇ παρέμενα
καὶ ἐγὼ μὲ τὸν Βάσσον καὶ τῶν ζω-
ῶν ὑπηρεσιῶν. Ἕνα δωμάτιον τοῦ
ὁποίου τὸ δάπεδον κατὰ τὸ ἥμισυ ἦτο

πρίγον ὑψηλότερον καὶ κεκαρυμμένον ἀπὸ κου-
βέρταις δύων ταπήτων ἐστρωμμένας, ἀπετέ-
λεσε τὸν κατακλισμὸν τοῦ ἀρχηγείου
τοῦ σώματος. Εἰς τὸ βάθος ~~ἐπρίσκετο~~ ἦτο
ἐπτισμένον ἕνα τράπεζ ἀρκετὰ μεγάλον
χωρὶς νὰ ἐξέχῃ ἀπὸ τὸ πάτωμα, ἐντὸς τοῦ
ὁποίου ἔκαιεν μεγάλη πυρὰ ἀρκετὰ κα-
λὰ θερμαίνουσα τὰ ῥιγοῦντα μέλη μας.
Ἄνωθεν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀροφῆς ἐξηρτᾶτο
μία χονδρὴ ἄμυσσος ἥτις λήγουσα περὶ
τὰ ἥμισυ μέτρον ὑπεράνω τοῦ τραπέζου
ἔφερεν εἰς τὸ κάτω ἄκρον προσδεδεμένην
μίαν σιδηρᾶν χύτραν κάτωθεν τῆς ὁποί-
ας ἔκαιεν ἡ πυρά. Οὗ τρόπος αὐτὸς τοῦ
μαγειρίου ~~μοι~~ ἐπροξένησεν μυρίστην ἐντύ-
πωσιν ἐπειδὴ πρώτην φορὰν εἰς τὴν
ζωήν μου ἔβλεπα τοιαῦτα πράγματα.
Ὁ οἰκοδεσπότης ὠνομάζετο Κωνσταντῆς
Δημητρίου Κοχιός καὶ εἶχε γυναι-
ὰν ~~τὴν~~ ὡραιοτάτην σύζυγον, ἕνα ἐπω-
σπεντάετῆ υἱὸν καὶ τρεῖς θυγατέρας.

ἢ μᾶλλον κατὰ τὴν ἰδίαν τοῦ ἔκφρασιν τρεῖς τσούπες. Μᾶς προσεφέρθη χιὰν ἐπιστεύτης καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα εἶχε ἐπὶ τὴν διάθεσιν μας σωρειὰν ζύλων, τὰς δὲ θυσιαστέρας τοῦ εἶχε διατάξει νὰ μεταφέρωσιν ἀπὸ τοῦ χαλνοντοῦ χαραίδρας ὅπου νερὸ διὰ τοὺς ἄνδρας. Ἀπόψε εἶναι ἡ Ἀποκρυὰς τῆς Τεσσαρακοστῆς τῶν Χριστουγέννων. Δυστυχῶς ὅμως τὴν Ἀποκρυὰν αὐτὴν ~~[illegible]~~ ἐκάμαμεν μὲ ὄλλες ἐλλὲς καὶ ἀρκετὸν κρομμύδι τὰ ὁποῖα εἶχεν προμηθευθῇ ὁ ἀρχηγὸς ἐξ Ἄρτης. Κατάκοποι ὄντες ἐκοιμήθημεν χιὰν ἐνωρὶς περὶ τὴν πυρὰν. Ἐγὼ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ~~[illegible]~~ ἐκοιμώμην ἀλλὰ ἔλεγεν ἀλλοπάστανος τὰ ὁποῖα ἐκράτουν ~~[illegible]~~ ἔτσι ρεμβάζων καὶ ὀλίγον κοιμώμενος διῆλθον ἀρκετὰς καιρὰς τὴν νύκτα αὐτήν. Οἱ ἄλλοι ἄνδρες ὅσοι δὲν ἐπιτάξαν οἰκίας ἔμειναν ἐξὼ καίοντες καθ' ὅλην τὴν νύκτα πυρὰς.

16 Νοεμβρίου 1913

Παρασκευή

Σήμερον ἐγερθέντες εὑρέθημεν πρὸ ἐπιπεζομι-
μένης κακοκαιρίας. Πυκνὰς σύννεφα
ἐκάλυπτον τὸν ὁρίζοντα καὶ ζῦχος
δριμὺ ἐξεχέετο ἐπὶ τὰς κορυφὰς ~~τῶν~~
τῶν Γκουμιτζαίδων. Περὶ τὴν 9½
π. μ. ἐκκινήσαμεν δροσιζόμενοι ἀπὸ
πυκνὰς ζεκαίδας βροχῆς καὶ μετὰ
δίωρον πορείαν ἐφθάσαμεν ἐπὶ τὸ
Δάνι τοῦ Παλκοκαρβασαρᾶ.
Μετὰ μεγάλης δυσκολίας διήλθομεν
τὴν μικρὰν πεδιάδα ἐν τῷ μέσῳ
τῆς ὁποίας εὑρίσκεται τὸ περιώνυμον Δάκ
ἔνεκεν τῶν βούρκων καὶ τῆς ἰλύος ἡ ὁ-
ποία εἶχε σχηματισθῇ ἀπὸ τὰς συ-
νέχεις βροχάς. Ἐκεῖθεν μετὰ μικρὰν
ἀνάπαυσιν ὠδεύσαμεν διὰ τὰς
Πέντε Πηγάδια. Δυστυχῶς ὁ καιρὸς
ἐφάνη πολὺ ἀπηνὴς διότι καθ' ὅλην
τὴν διάρκειαν τῆς ἀνηφορικῆς

πορείας βροχή ραγδαία ἔπιπτεν καὶ
συγχρόνως αἱ κυτίες καὶ πέρις κορυφαὶ
ἐκαλύφθησαν ὑπὸ πυκνοτάτης ὁμίχλης
καθιστώσης τὴν περαιτέρω ἐξακολούθη-
σιν τῆς πορείας ἂν μὴ τελείως ἀδύνα-
τον πολὺ ὅμως δυσχερῆ. Θὰς ἦτο ἤδη
9ᵃ μ.μ. ὥρα ὁπότε ἐφθάσαμεν εἰς τὸν
καταυλισμὸν τοῦ Σινάγματος. Ὁ ἔξωθεν
τῶν 5 Πηγαδιῶν χῶρος εἶχε καλυφθῇ
ἀπὸ ~~παραπ~~ ξύλινα παραπήγματα προ-
χείρως κατασκευασθέντα διὰ τὴν στέ-
γασιν τῶν ἀνδρῶν. Ἐκεῖ συνηντήσαμεν
τοὺς ὁμοχωρίους στρατιώτας ἔχοντας
πυρὰν ἀνημμένην καὶ θερμαινομένους
περὶ αὐτήν. Μετ' ἀνεκφράστου χαρᾶς
ὑπεδέχθησαν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Βάκκου
ἐνῷ τουναντίον ἐμὲ ᾤκτειρον διὰ τὴν
ἐπιστροφήν μου εἰς τὸν τόπον τῆς κολάσεως
ὅπως ὠνόμαζον τὸ στρατόπεδον. Ἀφοῦ
ἐθερμάνθημεν ἐπὶ ἀρκετὸν ὁ Βάκκος ἀνεχώ-
ρησε μετὰ τοῦ λοιποῦ σώματος διὰ τὸ Γέρβον,

ἐπὶ ἐξ ἀποχαιρετίσας τοὺς ἄνδρας τοῦ σώ-
ματος διηνθύνθην εἰς τὸν καταυλισμὸν τοῦ λόγου
μας. Τῆς αὐτῆς ἀπρίβειας ὑποδοχῆς ἔτυχον
καὶ ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μου φοιτητὰς
οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσουν
τὸν λόγον δι' ὃν ἐπέστρεψας. Δι' ἐμὲ ὅ-
μως ἐλάχιστα ἐνδιέφερε τοῦτο διότι ἐγὼ
ἐπιστρέφων ἐκ νέου εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπαρ-
ρεῖ τὰς σκώμματα ἐνίων καὶ ἀντιλαμβα-
νομένων τὰς πράγματα, ἐθεώρουν τὸν ἑαυτόν
μου ἐπιτυχῆ ἐπειδὴ εἰρισκόμην ἐν τάξει
μὲ τὴν συνείδησιν μου. Ὁ καλλίστος
φίλος καὶ ἀνεκτιμήτου ἀξίας καὶ μορ-
φώσεως ὄσον καὶ ὕρας Γεώργιος Βοῦρος
εὐγενῶς φερόμενος μὲ προσεκάλεσεν
εἰς τὴν σκηνήν του καὶ οὕτω ἀπὸ κοινοῦ
ἔστησα ἀντίσκηνον μετὰ τὴν ἐπιχίου
Κορκίδη, τοῦ ἀειμνήστου Ἀποστόλου
Χαλιράκη, Ἐμμανουὴλ Μανωλεδά-
κη, καὶ Ἀλεξάνδρου Μάνταια
συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προει-

ρημένου χιόν. Τὴν νύκτα ἠνάγκαμεν μεγάλας πυράς πέριξ τῶν ὁποίων ἐθερμαινόμεθα μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Τὸ ἰγῦχος τῆς νυκτὸς καθιστώμενον κάθε στιγμὴν καὶ δριμότερον μας ἠνάγκασε ἀφοῦ καὶ τοὶ πυραὶ μας ἐσβέννυντο νὰ χωθῶμεν ὑπὸ τὰ ἀντίσκηνα. Αἱ ἀρβύλες μου δυστυχῶς κατεστράφησαν τελείως ὥστε μετὰ δυσκολίας ἠδυνάμην νὰ βαδίζω..

17 Νοεμβρίου 1912
Σάββατον

Σήμερον εὐτυχῶς ὁ καιρὸς βελτιοῦται ἐπαισθητῶς. Περὶ τὴν μεσημβρίαν συνηντήθην μὲ τὸν ἀείμνηστον λοχαγόν μας Πέτρον Σαγταμπάσην ὅστις ἐπὶ τῇ θεᾷ μου ἔμεινε κατάπληκτος ἐπειδὴ ὡς μοὶ εἶπεν ἐνῷ ἐπερίμενε ἐπιστολήν μου ἐξ Ἀθηνῶν μὲ ἔβλεπεν πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον τοῦ ἐξήγησα τοὺς λόγους δι' οὓς ἐπανῆλθον εἰς τὸν λόχον μου.. προτιμήσας αὐτὸν

ἀπό τήν ἀπόγυσιν τοσοῦτον γυχαριστήθη
ὥστε μέ ὑπεχρέωσε νά δεχθῶ τά θερ-
μά συγχαρητήρια του, καί πρός τού-
τοις μέ ἀπήλλαξεν ἀπό κάθε κοπι-
ώδη ὑπηρεσιάν δυναμένην νά ἐπιβα-
ρύνῃ τήν θέσιν μου.
~~Τήν μεσημ~~ ὡς ωοσσίτιον μας ἐδόθησαν
κυθιάς μέ παστοίς ἰχθύς ἀνά ἕν
εἰς ἕξ ἄνδρας. Διά τό πρωτοφανές
αὐτό δῶρον ἐμείναμεν πάντες κατευ-
χαριστημένοι.
Τήν νύκτα πάλιν ἔπεσε τό αὐτό δριμύ
ψύχος. Μέχρι βαθείας νυκτός ἔθερ-
μαινόμεθα πέριξ μεγάλων πυρῶν.

18 Νοεμβρίου 1913
Κυριακή

Ἡ σημερινή ἡμέρα θά μείνῃ εἰς πάντας
ἀνεξάλειπτος. ~~Ἡ~~ μετά θρησκευτικῶς
μεγαλοπρεπείας κατανυκτικώτατον

μνημόσυνον εἰς μνήμην τοῦ μεγαλειτέρου τῶν
ἑλλήνων τοῦ 18ου αἰῶνος, μετὰ θαυμασίας προ-
σφωνήσεως τοῦ μεμορρύτου Λάββα, ἐπηκολούθησαν
τὴν πρωϊνὴν λειτουργίαν. Πάντες οἱ ἄνδρες
τοῦ συντάγματος παραταχθέντες κατὰ λόχους
ἐσχημάτισαν ἐνὰ εὐρὺ τετράγωνον ἐν τῷ μέσῳ
τοῦ ὁποίου δύο ἱερεῖς εἰς τοῦ στρατοῦ καὶ
ἕτερος ἐντόπιος ἄλαλλον τὰς ἐπιμνημοσύνους
εὐχάς. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ μνημοσύνου, ἔλαβε
τὸν λόγον ὁ Λάββας Παπαγρηγοριάδης καὶ
ἀφοῦ ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἀειμνήστου
Πατριάρχου καὶ διὰ μακρῶν ἐξιστόρησε
τὴν πατριωτικὴν δρᾶσιν τοῦ, ἔστρεψε τὸν
λόγον του γενικώτερον εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε ὑπὲρ
τῆς πατρίδος ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντας καὶ
κατέληξεν μὲ τὴν σταθερὰν γνώμην ὅτι
ἡ ἑλλὰς μὲ τὰ ἡρωϊκά της τέκνα
πεπρωται μιὰν ἡμέραν νὰ γίνῃ ἐνεγάλη
καὶ ἔνδοξος. Τὸ τέλος τοῦ καλλιεποῦς
λόγου του διεδέχθησαν παταγώδη χειρο-
κροτήματα καὶ πάντες οἱ ἀξιωμα-

τικοί ἀπό τοῦ ἀνωτέρου μέχρι τῶν κατωτέρων συνεχάρησαν τόν εἴγγωτον καί ἐνθουσιώδη ῥήτορα ὅστις διά τῶν πατριωτικῶν χόγων του ἀναλωπυρεῖ τό αἴσθημα τῆς γενναίας εἰς τοίς στναδείφοις του.

Καθ' ὅλην τήν ἡμέραν ὁ ὁρίζων ἦτο διαυγής, αἱ θαλπόγονοι δέ ἀκτῖνες τοῦ θαλπεροῦ ἡγιακοῦ δίσκου ἐθέρμαινον τοίς μετ' εὐχαριστήσεως ταύτας ἀπολαμβάνοντας στρατιώτας. Τήν νύκτα ἠνάφθησαν μεγάται πυραί...

19 Νοεμβρίου 1912
Δευτέρα

Σήμερον ὁ χόρος μας μετά τοῦ 5ου ἀποτελοῦν τάς προφιγακάς τοῦ συντάγματος. Ἐγώ παρέμεινα εἰς τόν καταιγισμόν ἐς ἀπηγγαγμένος ὑπηρεσίας. Ὡσαύτως εἰς τόν καταιγισμόν παρέμειναν κάτινας ἄγγοι ἀσθενεῖς μεταξύ τῶν ὁποί-

ὧν ὁ Γεώργιος Παγολιώρης, ὁ Γεώργιος Φυτουράκης, ὁ Νῖκος Φανδρίδης, καὶ ὁ Παῦλος Μυλωνάκης. Ἐγὼ ἔστησα ἀντίσκηνον μετὰ τοῦ Παύλου Μυλωνάκη καὶ Γεώργιου Φυτουράκη. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Παγολιώρης ἐξηπλωμένος ἐπὶ φορείου τὸ ὁποῖον καθὼς ἔλεγε τοῦ εἶχε δωρηθῇ ἀπὸ φίλον του ἀξιωματικὸν καὶ γέμων ἀπὸ διάφορα γλυκίσματα καὶ ἐκλεκτὰ ἐδέσματα μας ἀπήγγειλε πατριωτικὰ ἄσματα καὶ περικοπὰς τοῦ λόγου τὸν ὁποῖον ὁ πατήρ του ἐξεφώνησεν ἐν τῇ Βουλῇ ἐναντίον τοῦ Βενιζέλου.

Τὸ ἀπόγευμα μετέβην μέχρι τοῦ κατακλισμοῦ τῶν Γαλατιανῶν μεθ' ὧν καὶ παρέμεινα ἐπ' ἀρκετόν.

Τὴν νύκτα ἐκοιμήθην σχεκιῶς καλά. ψῦχος δὲν ἔπεσε δριμὺ δι' ὅ καὶ δὲν ἠναί ψαμεν πυράς.

—

20 Νοεμβρίου 1912
Τρίτη

Περί τὴν μεσημβρίαν ἐπανῆλθον οἱ λριποί ἐκ τῶν προφυλακῶν. Κατεσκήνωσα μετά τῶν αὐτῶν. Ὁ καιρός καλός.

21 Νοεμβρίου 1912
Τετάρτη

Ἡμέρον διῆλθεν μία πεδινή πυροβολαρχία. Τά πάντα φαίνονται ὅτι ἡ ἐπίθεσις εἶναι ἐγγύς. Τό ἀπόγευμα ἔβρεξε δυελλωδῶς. Τήν νύκτα ἔπεσε δριμύτατον ψύχος εἰς τρόπον ὥστε οἱ πόδες κυριολεκτικῶς ἐπάγωσαν

22 Νοεμβρίου 1912
Πέμπτη

Μένομεν ἐν τῷ αὐτῷ καταυλισμῷ. Εἰδοποιήθημεν ὅτι θά προχωρήσω

μεν εἰς ἐμπύβαντ ὑποστήριγμα ὁρεινῆς
πυροβολαρχίας. Ἡ χαρά μας εἶναι
ἀπερίγραπτος ἐπειδή ἐπιγυσιάζομεν οὕτω
ἐπιγύτερον πρὸς τὴν γραμμήν. Δυστυχῶς
βραδύτερον διαγείδεται ἡ πεμποφορία
αὕτη. Τὸ ἀπόγευμα μας διένειμαν
σιγαρέτα Αἰγυπτιακὰς ἀνὰ 11 εἰς
ἕκαστον. Ἐγὼ τὰς ἐφύλαξα διὰ νὰ
τὰ δωρήσω εἰς τὸν ἀδελφόν μου ὅταν
θὰ ἐπέστρεφον ἀπὸ τὸν πόλεμον. Ποῦ
νὰ γνωρίζω τὴν τύχην τὴν ὁποίαν
ἐπέπρωτο νὰ λάβουν;

23 Νοεμβρίου 1912
Παρασκευή

Σήμερον ὁ καιρὸς σχετικῶς καλός. Ἔγρα-
ψα ἐπιστολὴν εἰς τὸν πατέρα μου:

Εἰδοποιήθημεν ὅτι θὰ διέρθη ἄνωθεν ἡμῶν
ἀεροπλάνον. Ὅθεν πάντες εἰς πιπνοὺς ὁμί-
χοις ἀνήχθομεν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων χόρων
διὰ νὰ ἀποθαυμάσωμεν τὸν ἔχεγνα ἀε-
ροπόρος. Ματαίας ὅμως διότι ἡ πτῆσις
ἐματαιώθη καὶ οὕτω ἀδίκως περιεμένομεν.
Τὴν νύκτα δὲν ἠνάγκαμεν πυρὰς ἀγγὰ
παρεμείναμεν ἐντὸς τῶν ἀντισκήνων συ-
ζητοῦντες. Ἡ χέρθη φιλοχοιμὴ σιζήτησις μεταξὺ
Βούρου καὶ Κορνίδη τοῦ μὲν ὑποστηρί-
ζοντος τὰς νέας ἰδέας τοῦ δὲ ὑπερασπι-
νομένου τῆς πατριὰς χρώσεως. Ἐνθυμοῦ-
μαι τὸν ἀείμνησιον Ἀπόστολον Χαλιρά-
κην ὅσις ὡς προαισθανόμενος τὸ ἐγγὺς τέ-
λος του μᾶς εἶπεν ὅτι φεύγων ἐκ Χανίων
εἶχε στερρὰς ἀπόφασιν νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ
ὀπίσω ἀγγὰ νὰ πέσῃ ἐν τῷ πολέμῳ. Ἐννο-
εῖται ὅτι πάντες ἡμεῖς ἀπεδοκιμάσαμεν
τοὺς λόγους του καὶ τὸν ἠναγκάσαμεν νὰ
παραιδεχθῇ ὅτι αὐτὰ δὲν ἦσαν ὀρθά.
Δυστυχῶς ὅμως ἀδίκως.

24 Νοεμβρίου 1912
Σάββατον

Ὁ λόχος μας καὶ πάλιν προφυλακαί. Τὴν μεσημβρίαν ἀντεκατεστήσαμεν τοὺς ἄλλους λόχους. Κατεσκήνωσα μετὰ τῶν Ἐμμ. Παντελάκη καὶ Θεοκόμου. Ὁ καιρὸς βροχερός. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἔβρεχεν καὶ ἔφυσα παγερὸς βορρᾶς.

25 Νοεμβρίου 1912
Κυριακή

Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἀντεκατεστάθημεν ὑπ' ἄλλων λόχων. Καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ἐλύσαμεν τὰ ἀντίσκηνα τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἤρχισε νὰ βάλλῃ ἐναντίον ἡμῶν. Αἱ ὀβίδες ἔπιπτον πρὸ τῶν ποδῶν μας εὐτυχῶς ἄνευ ἀποτελέσματος. Δυστυχῶς δὲν μας ἐπετράπη νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν κανονοβολισμὸν ἐπειδὴ εἴχομεν διαταχθῇ νὰ ἐπι-

στρέψωμεν εἰς τὸν καταυλισμὸν τοῦ
Συντάγματος. Μόλις δὲ ἐφθάσαμεν καὶ
ἐγευματίσαμεν, ἐνῷ ἡτοιμαζόμεθα
νὰ στήσωμεν τὰ ἀντίσκηνα διετάχθη-
μεν νὰ ἑτοιμασθῶμεν πρὸς ἀναχώρησιν.
Συγχρόνως διεδόθη ὅτι τὴν ἑπομένην
θὰ ἐγένετο ἡ ἐπίθεσις. Ἡ χαρά μας
εἶναι μεγάλη. Περὶ τὴν 3ην μ. μ.
ἀναχωροῦμεν καὶ μετὰ τρίωρον
πορείαν φθάνομεν εἰς τὸν χόρον τοῦ
Λιμήβαν. Ἐκεῖ κατεσκηνώσαμεν.
Κατεσκήνωσα μετὰ τῶν Παντελάκη
καὶ Γεωγκαράκη. Ψῦχος δριμί.
Λήμερον εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς μητρός
μου. Ἐσκόπευα νὰ γράψω εὐχὰς
ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἑορτῆς της Ἀλλὰ
δὲν ηὐκαίρησα. Τὴν νύκτα
ἠνάψαμεν πυρὰς εὐκόλως ἐπειδὴ
ὑπῆρχε δασύλλιον πρίνων ὑψηλῶν
τῶν ὁποίων εὐκόλως ἠρδευόμεθα τὴν
καύσιμον ὕλην.

26 Νοεμβρίου 1913

Δευτέρα

Περί ὥραν 6ην πρωΐνην ἀνεχωρήσαμεν ἀπό τό μέρος ἔνθα εἴχομεν καταυλισθῇ καί ἐπροχωρήσαμεν ἐν περίπου τέταρτον τῆς ὥρας ἐμπρός, ἐντός μιᾶς χαράδρας ἔνθα καί κατεσκηνώσαμεν. Ἡ ἡμέρα εἶναι θαυμασία, αἱ δέ θαλπεραί τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες ζωογονοῦν τοῖς ἐπί τῶν πριναρίων ἐξηλωμένοις στρατιώτας. Πολλοί ἐπωφελοῦνται τῆς εὐκαιρίας καί κάμνουν ἀπηνῆ καταδίωξιν τῶν μικροβίων τά ὁποῖα ἤδη ἀφθονοῦν. Ὁ ταξιαρχής κ. Ῥήγας ἀφοῦ μας συνεκέντρωσε ἐξεφώνησε λόγον δι' οὗ μας ἀνεκάνου ὅτι κατά πάσαν θανότητα θά λίγῃ σήμερον σπουδαῖα πολεμική ἐπιχείρησις δι' ὃ πρέπει νά εἴμεθα ἕτοιμοι. Περί ὥραν 3ην μ.μ. τά πυροβόλα τά ὁποῖα εἶχον τοποθετηθῇ εἰς μικράν ἀφ' ἡμῶν ἀπόστασιν καί τῶν ὁποίων ὁ λόχος μας

ἤτο στήριγμα ἤρχισαν νά προ-
τῶσιν. Τό θέαμα εἶναι μεγαλοπρε-
πές. Τά Τουρκικά πυροβόλα ἅμα
τῇ ἐναρξει τῶν ἡμετέρων ἤρχισαν
καί αὐτά νά βάλλουν. Αἱ ὀβί-
δες διασταυροῦνται εἰς τόν οὐρα-
νόν, ὁ χόρος ἐπί τοῦ ὁποίου εἴμεθα
δονεῖται, αἱ δέ ἐχθρικαί βολίδες
μας περιλούουν. Δυστυχῶς οἱ Τοῦρ-
κοι πυροβολοῦσαι εὗρον τόν στόχον,
μετ' ἀλυνίας δέ καί ἀλαναπτή-
σεως βλέπομεν τάς ἐχθρικάς ὀβίδας
ριπτομένας πέριξ τῶν ἡμετέρων πυρο-
βόλων. Οἱ κανονιοβολισμοί τῶν
ἰδικῶν μας ἠλαττώθησαν τῶν μέν
δρεινῶν σιγησάντων τῶν δέ πεδινῶν
ριπτόντων ὀλίγας ὀβίδας. Του ναν-
τίον τά ἐχθρικά πυροβόλα ηὔξη-
σαν τά πυρά των, ὁμοβροντίαι
δέ συνεχῶς ἐκ πέμπονται. Περί
ὥραν 5ην μ. μ. ἅμα τῇ δύσει

τοῦ ἡλίου ἐσίγησαν ἀμφότερα. Μετὰ μίαν ὥραν διετάχθη ὁ 1ος οὐραμὸς τοῦ λόχου νὰ μεταβῇ πρὸς φύλαξιν τῶν πυροβόλων. Ἐγὼ ὡς ἀνήκων εἰς τὸν 2ον οὐραμὸν ἔμεινα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἔνθα εἴχομεν κατασκηνώσει. Τὴν νύκτα ἔπεσε ψῖχος δριμύ, ἀφόρητον. Τόσον ὥστε δὲν ἠδυνήθην νὰ κοιμηθῷ οὐδ' ἐλάστιχμιν.

27 Νοεμβρίου 1912

Τρίτη

Σήμερον ἐγερθέντες λίαν πρωΐ ἑτοιμαζόμεθα πρὸς ἀναχώρησιν. Περὶ τὴν 8ην ἐπικνοῦμεν καὶ μετὰ πορείαν ἡμισείας ὥρας φθάνομεν εἰς τὸ μέρος ἔνθα εἴχομεν καὶ τὴν προτεραίαν καταυλισθῇ ἐν μέσῳ μικροῦ δάσους πρινάριων. Ἐκεῖ ἐν τῷ μεταξύ μᾶς εἶχε ἑτοιμασθῇ φασουλάδα τὴν ὁποίαν ~~[illegible]~~ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ καταβροχθίζομεν.

Ἐνταῦθα διετάχθημεν νὰ παραμείνωμεν μέχρι νεωτέρων διαταγῶν. Εὐτυχῶς ὁ ἡ ἡμέρα ἦτο θαυμασία καὶ ὁ ἥλιος διατρέξας τὸ τέταρτον τῆς τροχιᾶς του μᾶς ἐθέρμαινε. Πάντες ἐξηπλωμένοι ἐπὶ τῶν πριναρίων ἀπολαμβάνομεν τῆς θαυμαστότητα τῶν ἡλικῶν ἀντίνων. Περὶ τὴν 3ην μετὰ μεσημβρινὴν ὥραν ἤρξατο τὸ ἡμέτερον πυροβολικὸν νὰ βάλλῃ. Σήμερον συμμετέχει τοῦ κανονιοβολισμοῦ καὶ ἄλλη πεδινὴ πυροβολαρχία ἀποσταλεῖσα ἐκ Πέντε Πηγαδίων τὴν νύκτα πρὸς ἐνίσχυσιν. Ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ, ἤρχισαν καὶ αἱ Τουρκικαὶ ὀβίδες νὰ διασταυροῦνται ὑπεράνω τῶν ~~ἡμετέρων~~ κεφαλῶν μας μὲ τὰς ἡμετέρας. Εὐτυχῶς σήμερον μεταμεσημβρίαν τῶν πυροβόλων ὁ ἐχθρὸς δὲν εὗρε τὸν στόχον καὶ οὕτω κάθε ὀβὶς Τουρκικὴ πίπτουσα πέ

ρίζ ἄνευ ἀποτελέσματος προκαλεῖ τὰ
σκώμματα μας. Τὸ θέαμα σή-
μερον τῆς μονομαχίας τῶν δύο πυ-
ροβολικῶν εἶναι μεγαλοπρεπέστερον
τοῦ χθές. Ὁμοβροντίαι συνεχεῖς ἐπι-
πέμπονται ἀπὸ τὰ στόμια τῶν
πυροβόλων μας εἰς ἃς ὁ ἐχθρὸς ἀπαν-
τᾷ διὰ ἀραιοῦ κανονοβολισμοῦ.
Ἀναμφιβόλως οἱ ἡμέτεροι εἶπον
τὸν στόχον ἀναγκάζοντες τοὺς ἐχθρὸς
νὰ μετακινῶσι τὰ πυροβόλα
καὶ οὕτω νὰ ἀραιώνουσιν τὰ πυρά-
των. Μετὰ δίωρον σφοδρὰν μονο-
μαχίαν ἐσίγησαν ἀμφότεροι. Οἱ
ἡμέτεροι δὲν ἔπαθον βλάβην τινὰ
πλὴν δύο πυροβολητῶν φονευθέν-
των. Τοὐναντίον τέσσερα πυροβόλα
ἐχθρικὰ ἐσίγησαν. Κατὰ τὴν διάρ-
κειαν τῆς μονομαχίας περιέργοι ὄν-
τες ἐξετιθέμεθα διὰ νὰ βλέπωμεν
ποῦ πίπτουν αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες.

Τότε ὁ διαγωγὴς τῆς ὀρεινῆς πυρο-
βολαρχίας μᾶς ἐξαπέστελλεν τὰς
ἀπεσχροτέρας τῶν ὄβρων καὶ
ἐνιότε μᾶς ἐπιπίζα μὲ πέτρες. Καὶ
εἶχε δίκαιον ὁ γενναῖος ἀξιωμα-
τικὸς φερόμενος οὕτω πρὸς ἡμᾶς
ἐπειδὴ διὰ τῆς διαγωγῆς μας προε-
δίδομεν τῆς τὸν ἐχθρὸν τὴν θέσιν
τῶν πυροβολῶν μας καὶ οὕτω ἐπιν-
δύνιον ταῦτα νὰ καταστραφῶσιν.
Τὸ ἑσπέρας κατεσκηνώσαμεν εἰς
τὸ αὐτὸ μέρος. Τὴν νύκτα ὅμως
ἔπεσε τόσον δριμὺ ψῦχος ὥστε
δὲν ἠδυνήθημεν νὰ κοιμήσωμεν
πυριολεντι τῆς μαύτι. Πάντες
δὲ ~~[illegible]~~ παρέας ἠνάγκαμεν
πυρὰς πέρις τῶν ὁποίων ἐθερ-
μαινόμεθα. Τινὲς μόνον ἐπαι-
μήθησαν ἀγγὰ καὶ αὐτοὶ ὄχι
ἐντὸς τῶν σκηνῶν, ἀγγὰ πέρις τῶν
πυρῶν.

28 Νοεμβριόν 1913 Τετάρτη

Σήμερον ἠγέρθημεν περὶ ὥραν 4ην πρωΐ-
νην καὶ ἠτοιμάσθημεν πρὸς ἀναχώρησιν.
Καθ' ὅλην τὴν νύκτα οἱ μάγειροι προ-
τοίμασον τὸ συσσίτιον, καὶ οὕτω κατὰ
τὴν ὥραν τῆς ἐκκινήσεως ἦτο ἕτοιμον.
Ἀφοῦ ἐγευματίσαμεν παραταξθέντες
ἀνεχωρήσαμεν ἐς στήριγμα ὀρεινῆς πυρο-
βολαρχίας. Μετὰ ποπιωδιστάτην πο-
ρείαν μιᾶς ὥρας ~~[illegible]~~ ἐπὶ ἐδάφους
κεκαλυμμένου ὑπὸ χονδροῦ στρώματος
παγοκρυστάλλων ἐφθάσαμεν εἰς μι-
κρὰν χαράδραν κειμένην πλησίον
τῶν Πεστῶν ὅπου καὶ ἐτοποθετήθησαν
τὰ πυροβόλα. Παραπλεύρως τῶν πυρο-
βόλων ἐτάχθη ἡ τετάρτη δημοιρία, ἡ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ἀπέναντι αὐτῆς ἐνῷ ἡ πρώτη
καὶ δευτέρα προσχώρησαν περὶ τὰ
διακόσια μέτρα ~~[illegible]~~ ὄπι-
σθεν μιᾶς μονῆς. Τὸ ἀπόγευμα εἰς
τὰς πέντε ἔσχει ὁρισθῇ ἡ γε-

νιμή καινά τῶν Πεσιτῶν ἐπίθεσις
τὴν εἴδησιν ταύτην μᾶς ἀναγγέλλει.
ἀπό τῆς 4ης ἀπογευματινῆς
ὁ ταγματάρχης μας κ. Τή-
γας. Μόλις ἔμαθα τό τοιοῦτον
καί τοι εἶχα ἀπαλλαχθῇ πάσης
ὑπηρεσίας ἔσπευσα νά θρισθῶ
φρουρός διά νά γίνω θεαιτής τῆς
μεγαλοπρεπείας τῆς ἐπιθέσεως. Μα-
ταίως ὅμως ἐξίλαιτον ἀπό ἀλλοῦ
μέρους δεσπόζοντος ὅλης τῆς πεδιάδος
καί τῶν Πεσιτῶν, διότι ἡ ἐπίθεσις
ἀνεβλήθη διά τήν ἐπομένην πρωΐ-
αν. Τό τοιοῦτον μᾶς ἀνήγγειλε
πλήρης χαρᾶς ὁ ταγματάρχης
μας κ. Τήγας προσθέσας ὅτι θεω-
ρεῖ τόν ἐαυτόν του ἐντιχῆ καιθόσον
θάς τήν μάχην θά ἔχει πρός τήν πρώ-
την γραμμήν τοῖς Κρῆτας φουτητάς. Καί
μετά τοῖς λόγοις του αὐτοῖς διέταξε τόν
λοχαγόν μας κόν ἀείμνηστον Δαλταμπά

σην καὶ ὁδηγήσῃ τὸν λόγον εἰς τὸν κα-
ταυλισμόν. Καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ
Δαβάλα ὁ ὁποῖος ἀνέβαινε καθήκον-
τα ὁδηγοῦ περιεπλανόμεθα ἐπὶ μα-
κρὸν μέσῃ τῆς πανοκρυσταλλωμένης κοι-
λάδος, μέχρις ὅτου ἐφθάσαμεν εἰς τὸν
παρὰ τὸ δυμήβαινι καταυλισμόν. Τὴν
νύκτα ἐπεκράτει τὸ αὐτὸ ψῦχος δι' ὃ καὶ
ἐξαχιστὴν ὥραν ἐκοιμήθημεν.

Τέλος τοῦ
Α^ου^ μέρους

Αρ^ον

2 Ὀκτωβρίου

—

29 Νοεμβρίου

1913

29 Νοεμβρίου 1912

Ἡ μάχη τῶν Πεστῶν

Συνεχίζω τίς πολεμικές μου σελίδες ὕστερα ἀπό 60 χρόνια, γιατίτωρα πού γράφω ἦναι 23 Ἰανουαρίου 1976

Καί ἰδού ἡ συνέχεια

Πρίν χαράζει ἡ αὐγή βρισκόμαστε πάλι στίς χθεσινές θέσεις μας διότι γνά σήμερο ἔχει ὁρισθῆ ἡ ἐπίθεση ἐναντίον τῶν Πεστῶν. Ἡ χαρά μου πού θά λάβω τό βαφτισμα τοῦ πυρός ἦναι ἀπερίγραπτη. Μέ μεγάλη ~~ἀγωνία~~ περιμένω τό σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως. ~~Καί αὐτό~~ δόν ἀργῆ. Θά ἦναι περίπου ἡ 7ῃ πρωΐνη πού διατάσσεται ὁ Λόχος μας νά κατεβῆ στή χαράδρα πού μᾶς χωρίζει ἀπό τά Πεστά. Ἡ ἀπόστασις ἦναι περίπου 300 μέτρα καί ἡ κατωφέρεια πολύ μεγάλη. Στό σάλπισμα τοῦ πυρός πού δίδεται βρίσκομαι στή πρώτη γραμμή.

Πρῶτος μεταξύ τῶν δύο τριῶν ἄλλων πού βρίσκονται μπροστά. Τρέχομε πρός τή χαράδρα καί οἱ Τοῦρκοι ἀπέναντι μᾶς ὑποδέχονται μέ χιλιάδες σφαιρῶν. Νοιώθω τίς σφαῖρες νά μέ τριγυρίζουν σάν σφῆκες, κομάτια ἀπό κλαδιά τῶν μικροθάμνων χτυποῦν συνεχῶς τό πρόσωπο μου ὅπως τά κόβουν οἱ σφαῖρες τῶν Τούρκων.

Ὁ κίνδυνος εἶναι μεγάλος. Ἀποτελοῦμε μεγάλο στόχο στοὺς Τούρκους ποὺ βρίσκονται στὴν ἀπέναντι πλαγιὰ λόγο ψηλότερα ἀπὸ μᾶς. Ἀλλὰ δὲν νοιώθω οὔτε ἴχνος φόβου. Εἶμαι πλημμυρισμένος ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀπὸ ἐνθουσιασμό. Δίπλα μου βλέπω νὰ πέφτει νεκρὸς ἕνας συνάδελφος μου. Ἦταν ὁ φοιτητὴς Σαμαριτάκης ὁ ἄτυχος τῆς ἡμέρας. Μέσα σὲ διάστημα λίγων λεπτῶν βρισκόμαστε στὸ βάθος τῆς χαράδρας ποὺ διαρέεται ἀπὸ ἕνα μικρὸ ποταμό. Ἐκεῖ ἀρχίζει τὸ Τουρκικὸ πυροβολικὸ νὰ βάλῃ συνεχῶς ἐναντίον μας. Οἱ ὀβίδες εἶναι ἐπισκεπτικὲς καὶ χιλιάδες βολίδες μᾶς περιβρέχουν. Ἡ ἀγωνία μας εἶναι μεγάλη γιατὶ ἀνυπομονοῦμε πότε θὰ μᾶς δοθῇ ἡ διαταγὴ νὰ ὁρμήσωμε στὶς θέσεις τῶν Τούρκων ζ νὰ κυριεύσωμε τὰ κανόνια των. Τὸ ἐγχείρημα μας αὐτὸ θὰ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ πέσωμε ὅλοι νεκροὶ πάνω στὴν ἀπότομη ἀνηφόρα

Ἀργά τό ἀπόγευμα ἕνα Σύνταγμα Εὐζώνων ἔκαμε κυκλωτική κίνηση καί κατέβηκε ἀπό τίς ὀροσειρά πού βρίσκεται ὑπεράνω τῶν Πεστῶν. Αὐτό ἀναγκάζει τούς Τούρκους νά ἐγκαταλείψουνε τίς θέσεις τους ἡ νά τραποῦν εἰς φυγήν πρός τό Μπιζάνι. Σέ λίγο φθάνομε ἡ μᾶς ὕστερα ἀπό κοπιώδη ἀνηφορική πορεία καί βλέπομε τά δύο κανόνια μέ τά ὁποῖα μᾶς κτυποῦσαν ὅλη τήν ἡμέρα καί δίπλα σαυτά ἕνα Τοῦρκο πυροβολητή νεκρό. Εἶναι πειά νύχτα. Τό κρύο τρομερό. Ἡ κούραση μας ἀπερίγραπτη. Καί ὅμις ξημερωνόμεθα ἐκεῖ δίπλα στά κανόνια χωρίς νά νοιώθωμε οὔτε κρύο οὔτε κούραση. Μέσα μας κυριαρχεῖ ἡ μεγάλη χαρά ὅτι εἴχαμε λάβει μέρος στή πρώτη μάχη ἡ εἴχαμε συντελέσει στή πρώτη νίκη τοῦ Λόχου μας. Ἐγώ μέσα σέ μιά Τουρκική σκηνή βρίσκω ἕνα σταθί Τούρκου Ἀξιωματικοῦ καί τό παίρνω σάν λά-

φυρο. Σκέπτομαι μέ πόση χαρά καί μέ πόση ὑπερηφάνεια θά τό κρατῶ ὅταν ξυρίσω νικητής στή Κρήτη!! Αὐτή ἡ σκέψη γιγαντώνει τό θάρος μου καί τήν ἀπόφασή μου νά ἀψηφήσω κάθε κίνδυνο πολεμώνται γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν σκλαβωμένων ἀδελφῶν μας, χωρίς νά μέ τρομάζει καθόλον ἡ σκέψη τοῦ θανάτου. Καί αὐτό σέ ἡλικία 16 χρονῶν!!

30 Νοεμβρίου – 7 Δεκεμβρίου

Μετά τή μάχη τῶν Πεστῶν ὁ δρόμος πρέον πρός τό Μπιζάνι εἶναι ἀνοιχτός. Ὁ Τουρκικός στρατός ὑποχωρεῖ στό ἀπόρθητο αὐτό φρούριο καί στά πέριξ αὐτοῦ ὀχυρά, ἀριστερά μέν τοῦ Ἁγ. Νικολάου, δεξιά δέ τῆς Καστρίτσας-

198. Πολεμικές Σελίδες

Είναι μιά ὀχύρωση τῆς πόλης τῶν Ἰωαννίνων φτιαγμένη ἀπό Γερμανούς στρατιωτικούς καί θεωρεῖται ἴσως ἡ πρώτη στό χῶρο τῆς Βαλκανικῆς. Ὁ Τουρκικός στρατός πού βρίσκεται στά ὀχυρά αὐτά ὑπολογίζεται σέ 35000 περίπου καί ἡ στρατιά τοῦ Σαπουντζάκη πού ἀνέλαβε νά τά καταλάβη δέν ὑπερβαίνει τίς 10.000, μέσα στίς ὁποῖες εἴμεθα ἡ μεῖς «ὁ Λόχος τῶν Κρητῶν φοιτητῶν» ἀποτελούμενος ἀπό ἐφήβους 16-22 ἐτῶν. Καί αὐτές οἱ Ἑλληνικές δυνάμεις καλοῦνται νά ἐκπορθήσουνε τό μεγαλείτερο φρούριο τῆς Βαλκανικῆς ἀπό τά ἔγκατα τοῦ ὁποίου τά πυροβολεῖα μέ τίς δεκάδες τῶν πυροβόλων των θερίζουν κυριολεκτικῶς τά πέριξ ὑψώματα ἀνάμεσα στά ὁποῖα βρισκόμεθα ἐμεῖς. Μιά μέρα τόλμησα ἡ ἀναριχήθηκα μόνος στό ὑψηλότερο ὕψωμα ὅπου εὑρίσκετο ὁ Συνταγματάρχης

103

Ἰωάννου καὶ μὲ τὰ κιάλια του κατώπτευε τὰ πέριξ. Ὅταν μὲ εἶδε τόσο νεαρό μου ἔδωσε τὰ κιάλια νὰ δῶ στὸ βάθος τὰ Γιάννενα. πού φαινότανε ἀμυδρᾶ. « Νὰ τὰ Γιάννενα, μοῦ λέγει, γιαῦτὰ πολεμοῦμε τώρα, καὶ σὲ μιὰ βδομάδα θὰ βρισκόμαστε μέσα.» Μὲ ρώτησε ἀπὸ ποῦ ἤμουνα καὶ σὰν τοῦ εἶπαι ὅτι ἤμουνα Κρητικὸς φοιτητὴς ἐθελοντὴς μὲ ρώτησε τὶ ἡλικία εἶχα καὶ στὸ ἄκουσμα πὼς ἤμουνα 16 χρονῶ μοῦ ἔσφιξε τὰ χέρια λέγοντας « Ἀθάνατη Κρήτη λεβεντογέννα. Πρώτη πάντα στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴ Λευτεριά » καὶ μοῦ συνέστησε νὰ γυρίσω στὸ καταυλισμό μου γιατὶ αὐτὸ πὸν ἔκανα ἤτανε πολὺ ἐπικίνδυνο. Ὁ καταυλισμός μας ἤτανε μέσα σὲ μιὰ χαράδρα ἀπὸ τὰ ὑψώματα τῆς ὁποίας ἀντιμετώπιζε κανὲς τὸ Μπιζάνι Οἱ Τοῦρκα μᾶς κανονιοβολούσανε συνεχῶς.

Πολλές φορές οἱ ὀβίδες πέφτανε ἀνάμεσα στίς σκηνές μας ἡ ἄφηναν νεκρούς ἡ τραυματίες. Θυμοῦμαι μιά μέρα πού ἔπεσε ὀβίδα στή σειρά τῶν καζανιῶν πού παρασκεύαζαν τό συσσίτιο καί σκότωσε ἕνα ἀπό τούς μαγείρους. Ἡ ὑγεία μας δέν ἤτανε καθόλου καλή. Πίναμε νερά βρώμικα διότι ὑπῆρχε ἔλλειψη νεροῦ καί τά κοιλιακά συμπτώματα μᾶς βασανίζανε πολύ. Καί ὅλοι μας μέ ἀγωνία περιμέναμε νά ἔλθη ἡ μέρα πού θά κάναμε ἐπίθεση γιά τό Μπιζάνι. Καί ἡ μέρα αὐτή δέν ἄργησε ναρθῆ. Στίς 7 τοῦ Δεκέμβρη ἀφήσαμε τό καταυλισμό, ἀναρριχιθήκαμε στή κορυφή τῆς ὀροσειρᾶς, ὀχυρωθήκαμε πίσω ἀπό μιά μάνδρα φτιαγμένη γιά πρόβατα ἀπό ξηρολιθιές καί ἀπό ἐκεῖ περιμέναμε τή διαταγή τῆς ἐξόρμησης κατά τοῦ Μπιζανιοῦ χωρίς νά φανταζόμεθα τί μᾶς περίμενε ἀπό τήν ἀπερίσκεπτη αὐτή

104

ἐνέργεια τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς.

8 Δεκεμβρίου

Ἡ μάνδρα ἐπεκτεινότανε σὲ 500 περίπου μέτρα καὶ τὴ κατείχαμε τρεῖς Λόχοι στρατοῦ. Στὸ ἄκρο ἀριστερὸ εἴμεθα μεῖς ποὺ ἀποτελούσαμε τὸ Λόχο τῶν Κρητῶν φοιτητῶν. Στὸ μέσο βρισκότανε ἕνας Λόχος Μηχανικοῦ καὶ στὸ ἄκρο δεξιὸ ἕνας Λόχος Ἑλληνο-Αμερικανῶν ἐθελοντῶν. Ἡ πιὸ ἐπισφαλὴς θέση ἤτανε ἡ δικὴ μας γιατὶ βαλότανε ἀπὸ δυὸ μέτωπα. Κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ Μπιζάνι καὶ ἀπὸ ἀριστερὰ ἀπὸ λοφοσειρὰ ποὺ γειτόνευε μὲ τὸ χάνι τοῦ Ἐμὶν Ἀγᾶ ποὺ ἤτανε ἐγκατεστημένο τὸ Ἑλληνικὸ Στρατηγεῖο. Μὲ ἀγωνία περιμέναμε τὸ σύνθημα τῆς ἐξόρμησης. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν διήρκεσε πολὺ γιατὶ μᾶς

προλάβανε οἱ Τοῦρκοι. Ζαπολύσανε διμέτωπη ἐπίθεση ἐναντίον μας μὲ δυνάμεις πολὺ μεγαλείτερες ἀπὸ τίς δικές μας, τοὐλάχιστο τριπλάσιες. Μᾶς ἔκαμαν αἰφνηδιασμό. Ἄλλοι ἄρχισαν νὰ ἀνεβαίνουνε τὴ πλαγιὰ τῆς λοφοσειρᾶς ποὺ ἤτανε ἡ μάνδρα, καὶ ἄλλοι μᾶς βάλανε ἀπὸ τὰ ἐξ ἀριστερῶν ὑψώματα. Τὸ θέαμα ἤτανε στὴ πραγματικότητα τρομερὸ ἀλλὰ συναρπαστικὰ ὡραῖο γιὰ τὰ δικά μας νειᾶτα. Ἀνεβαίνανε οἱ Τοῦρκοι πρὸς τὴ Μάντρα πυροβολοῦντες συνεχῶς ζ' μὲ τρομερούς ἀλαλαγμούς. Ἡ ἀπόσταση ποὺ μᾶς χώρηζε δὲν ἤτανε μεγαλείτερη ἀπὸ 300 μέτρα. Ὁ λόχος μας ὀχυρωμένος στὴ Μάνδρα τοὺς ὑποδεχότανε μὲ καταιγισμὸ πυρός. Ἀλλὰ αὐτοὶ διαρκῶς προχωρούσανε. Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς πολεμούσαμε ὄρθια γιατὶ τὸ ὕψος τῆς Μάντρας δὲν ἤτανε μεγαλείτερο ἀπὸ ἕνα μέτρο. Ἐγὼ βρισκόμουνα

105

ἀκριβῶς στὴ γωνία καὶ δεχόμουνα τὰ πυρά καὶ ἀπὸ μπροστά ϛ ἀπὸ ἀριστερά. Πολεμοῦσα ὄρθιος ἔχοντας πλάϊ μου τὸν Ἀπόστολο Χατζιράκη ϛ τὸν Ἀρχοντάκη. Ὁ ἐνθουσιασμός μας ἤταν ἀπερίγραπτος. Ὅσο πλησιάζανε οἱ Τοῦρκοι τόσο ϛ ἡ χαρά μας ἤτανε πιὸ μεγάλη. Γιατί μᾶς δίνανε μεγαλείτερο στόχο. Πυροβολούσαμε συνεχῶς ἐναντίον των χωρίς νὰ σκοπεύωμε γιατὶ ἀποτελούσανε μιὰ ἀνθρώπινη μάζα πού ἔξαλλη ἀνέβαινε τὸ λόφο. Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι διαρκῶς προχωρούσανε. Ἦλθε στιγμὴ πού βρισκότανε σὲ ἀπόσταση ὄχι μεγαλείτερη ἀπὸ τὰ 50 μέτρα. Οἱ κραυγές τους πλημμύριζαν τὴν ἀτμόσφαιρα. Ἐμεῖς ἀποόητοι ϛ πάντα ὄρθιοι. Σέλιγο θὰ πιανόμαστε στὰ χέρια ϛ θὰ πολεμούσαμε μὲ τὰς ξιφολόγχες. Ἀλλὰ ἡ ἀπόσταση

μας νὰ στεκόμαστε καὶ νὰ πολεμοῦμε ὄρθι-
οι ἦρθε ἡ ὥρα νὰ πληρωθῇ ἀκριβά. Πρῶτος ὁ
Ἀπόστολος Καλιράκης δέχτηκε μιὰ σφαῖρα στὸ μέ-
τωπο καὶ ἔπεσε δίπλα μου νεκρός. Σὲ δευτερό-
λεπτα ἔπεφτε νεκρὸς ἡ ὁ Μιχάλης Ἀρχοντάκης.
Καὶ εὐθὺς ὕστερα ἐγώ. Δέχτηκα τὴ σφαῖρα
ἀπὸ τοὺς Τούρκους ποὺ βρισκότανε ψηλότερα
ἀριστερά μας. Μπῆκε λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ
δεξιὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ μου καὶ βγῆκε ἀπὸ τὴν
ἀριστερὰ ὠμοπλάτη περνώντας ἀπὸ δίπλα τῆς σπονδυ-
λικῆς στήλης τῆς ὁποίας ἔκοψε σύρριζα μιὰ ἀπό-
φυση. Μοῦ φάνηκε πὼς ἔπεσε ἕνα βουνὸ ἀπάν-
νω μου καὶ ἔπεσα κάτω κεραυνόπληκτος. Δυ-
στυχῶς στὴ μάχη αὐτὴ οἱ Τοῦρκοι πετύχανε τὸ σκοπό
τους νὰ καταλάβουνε τὴ Μάντρα. Γιατὶ ἡ οἱ τρεῖς

106

Λόχοι ποὺ τὴ κατείχανε ἀναγκαστήκανε μπρο-
στὰ στὴ μεγάλη ὑπεροχὴ τῶν Τούρκων νὰ ὑποχω-
ρήσουνε. Καὶ ἔτσι μπήκανε μέσα οἱ Τοῦρκοι
καὶ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἡ Μάντρα ἤτανε διάσπαρτη
ἀπὸ πτώματα νεκρῶν καὶ τραυματιῶν. Μόνο ἀ-
πὸ τὸ Λόχο μας εἴχανε πέσει 105 νεκροὶ καὶ
τραυματίες. Καὶ μεταξὺ τῶν νεκρῶν καὶ ὁ ἡρωι-
κὸς Διοικητὴς τοῦ Λόχου μας Λοχαγὸς Σαλταμπά-
σης. Καὶ τοὺς τραυματίες τοὺς ἀποτελείωναν οἱ
Τοῦρκοι πυροβολώντας τοὺς ἐξ ἐπαφῆς. Ἡ δικὴ
μου θέση ἤτανε τραγική. Γιατὶ δὲν εἶχα ἀπο-
λέσει τελείως τὶς αἰσθήσεις μου. Φεύγοντας οἱ
δικοί μας μοῦ εἴχανε σκεπάσει τὸ κεφάλι
μου μὲ γιλέκο καὶ ἔτσι φαινόμουνα σὰν νεκρός.
Ἀλλὰ ἄκουα τοὺς Τούρκους νὰ τρέχουνε πά-

νω ἀπό τὰ πτώματα, νὰ πυροβολοῦνε καὶ
μὲ ἀλαλαγμοὺς νὰ πανηγυρίζουνε τὴ νίκη τους.
Τὴν ὥρα ἐκείνη ἡ σκέψη μου πίταζε πρὸς τοὺς
Γονεῖς μου. Ἄτανε βέβαιο πως δὲ θὰ τοὺς ξανά-
βλεπα. Σκεφτόμουνα μὲ πόσο σπαραγμὸ ἀλλὰ
ζ ὑπερηφάνεια θὰ μαθαίνανε τὸ θάνατο μου. Ἀλ-
λὰ ταὐτόχρονα δὲν ἔχασα τὸ θάρος μου. Γιατὶ
νὰ φοβηθῶ; Γιατὶ νὰ λυπηθῶ; Τὸ ὅτι θὰ ἔπε-
φτα νεκρὸς σὲ καμιὰ μάχη τὸ εἶχα πάντα ὑπ'
ὄψιν μου. Ἡ ὥρα ὅμως περνοῦσε ζ οἱ Τοῦρκοι
ἤτανε πάντα κύριοι τῆς Μάντρας. Ἀκίνητος
μὲ τὰ μάτια ἡμίκλεισται κάτω ἀπὸ τὸ γελέο ζ
μὲ τὶς ἐλάχιστες αἰσθήσεις πού μοῦ ἄχανε ἀπο-
μένει σκέφτηκα πρὸς στιγμὴν τὸ σπαθὶ πού εἶχα
πάρει λάφυρο στὴ μάχη τῶν Πεστῶν. Καὶ τώρα

τό λάφυρο μου αὐτό θά μοῦ τό ἔπαιρναν οἱ Τοῦρκοι! Αὐτό μέ πίκρανε πιό πολύ καί ἀπό τήν ἰδέα τοῦ θανάτου. Ὅλες αὐτές οἱ τραγικές αὐτές στιγμές ἤτανε κάτι τό φοβερό. Τό ἀνέκφραστο. Οἱ Τοῦρκοι νά πατοῦνε πάνω στά πτώματα μας καί νά μή ὑπάρχη καμιά ἐλπίδα σωτηρίας. Ἀλλ' ὦ τοῦ θαύματος!! Πρίν συμπληρωθῆ πολλή ὥρα οἱ λόχοι τῶν κρητῶν φοιτητῶν - δυναδή ὅσοι ἀπομείνανε - ἐπεχείρησε ἀντεπίθεση μέ ἐφ' ὅπλου λόγχη. Καί τούτ φοιτητές ἀκολουθήσανε ἡ οἱ ἄλλοι δύο λόχοι τοῦ Μηχανικοῦ ἡ τῶν ἐλληνοαμερικανῶν. Καί ἡ ἀντεπίθεση ἤτανε τρομερή. Οἱ Τοῦρκοι δέν τό ἐπερίμεναν οὔτε τό ἐφαντάζοντο αὐτό. Καί

δὲν ἀργήσανε νὰ ἐγκαταλείψουνε τὴ Μάντρα
καὶ νὰ τραποῦνε πρὸς τὸ Μπιζάνι. Σὲ λίγο
ἡ Μάντρα ἤτανε πάλι ἐλληνική. Ἐπεδδὴ ὅμως
ἤτανε βέβαιο πώς μὲ περισσότερες δυνάμεις
θὰ ἐπετίθυτο πάλι ὁ Τουρκικὸς στρατὸς οἱ δι-
κοί μας περιμάζεψαν ὅσους τραυματίες ὑπῆρχαν
ἀκόμη στὴ ζωὴ ἐ σχηματίζοντας μιὰ μεγάλη σει-
ρὰ ἀπὸ φορεῖα γεμάτα τραυματίες ἐγκαταλείψα-
νε τὴ Μάντρα καὶ πορευθήκανε πρὸς τὸ Χάνι
τοῦ Ἐμὶν Ἀγᾶ γιὰ νὰ μᾶς παραδώσουνε στὰ
ἐκεῖ πρόχειρα Νοσοκομεῖα ἐ Χειρουργεῖα. Ἡ
πορεία αὐτὴ ἤτανε πολὺ ἐπίπονη. Ὄρομος δὲν ὑ-
πῆρχε. Σειρὰ ἀπὸ λόφους παρεμβαλότανε ἐ
τὸ φορτὸ τῶν συναδέλφων μας πού κρατούσανε
τὰ φορεῖα ἤτανε τρομερὰ κουρασικό. Ἔπειτα
ὑπήρχανε ἐ τραυματίες πού δὲν ἤτανε μέσα σὲ φο-

108

ρεῖα γιατί τά τραύματα τους ἤτανε ἐλαφρότε-
ρα. Αλλά ϛ' αὐτοί στό δρόμο ὑποφέρανε πολύ.
Δίν εἶχε περάσει μιά ὥρα πορείας ὁπότε στα-
ματήσανε ἀπότομα ϛ' ὁ στρατός ϛ' οἱ τραυμα-
τίες. Τί συνέβαινε; Ὁ Βασιλικαὶ Κωνσταν-
τῖνος ἔφιππος συνοδευόμενος ἀπό τούς ὑπασπο-
στές του βρέθηκε στό δρόμο μας. Σταμάτησε καί
μπροστά του γινότανε ἡ παρέλαση τῶν δικῶν μας.
Καί ὅταν ἔφθασε ἡ σειρά τῶν τραυματιῶν
χαιρέτησε στρατιωτικά δείχνοντας σεβασμό καί
θαυμασμό πρός τά παλληκάρια πού εἶχανε θυσια-
σθῆ γιά τήν ἀπελευθέρωση τῶν σκλαβωμένων ἀ-
δελφῶν μας. Ἐγώ ὅσως ἤμουνα ζαπλωμένος στό φο-
ρεῖο μπόρεια ϛ' ἔριζα ἕνα βλέμμα πρός τόν Βα-
σιλιῆ καί ἐσκίρτησα ἀπό χαρά ϛ' ὑπερηφάνια

βλέσονται τὸν «θρυλικό» τὴν ἐποχὴ ἐκείνη Βα-
σιλκᾶ μας νὰ στέκεται προσοχή καὶ νὰ χαιρωτᾶ
στρατιωτικὰ ἐμᾶς τοὺς ἁπλοῦς φαντάρους. Ἡ σκη-
νὴ αὐτὴ θὰ μοῦ μείνει ἀλησμόνητη σῶλκ μου τὴ ζωή.
Ἤτανε γιὰ μένα ἀνεπανάληπτη καὶ ὄχι μόνο γιὰ
μένα ἀλλὰ γιὰ ὅλους μας. Πέρασε ἀκόμη ἄλλη μιὰ
ὥρα πορείας γιὰ νὰ φθάσωμε στὸ χάνι τοῦ Ἐμὶν
Ἀγᾶ. Ἀλλὰ τὰ πρόχειρα Νοσοκομεῖα καὶ Χειρουργεῖα
ποὺ ἤτανε ἐκεῖ ἤτανε κατάμεστα καὶ δὲν μπορούσανε
νὰ μᾶς δεχτοῦνε. Ἔπρεπε νὰ διανυκτερεύσωμε στὸ
ὑπαιθρο μέσα σὲ μιὰ ἀφόρητη παγωνιά, νὰ βλέπο-
με τὰ τραύματα μας νὰ αἱμοροοῦνε χωρὶς καμμιὰ
ἰατρικὴ ἐπέμβαση, νὰ ἀντιμετωπίζομε μέσα σὲ φρικτοὺς
πόνους καὶ αὐτὸν ἴσως τὸν ἐπικείμενο θάνατο μας,
τελείως ἐγκαταλελειμένοι καὶ ἀβοήθητοι. Καὶ
αὐτὸ ἔγινε ἕως ὅτου ξημέρωσε ἡ ἑπομένη 9 Δεκεμβρίου-

109

9 Δεκεμβρίου

Πρωΐ, πρωΐ διατάχτηκε ἡ μεταφορά μας τῶν τραυματιῶν στὴ Φιλιππιάδα σέ μιά ἀπόσταση 50 περίπου χιλιομέτρων. Ὁ συχωριανός μου ζ παιδικός μου φίλος Μενέλαος Βουλιανάκης πού ὑπηρετοῦσε ἐκεῖ σάν ἔφεδρος Ἀνθυπίατρος φρόντισε ζ μέ ἐτοποθέτησαν μέ τό φορεῖο μου μέσα σέ ἕνα κάρρο γιατί ἄλλο μέσο μεταφορᾶς δὲν ὑπῆρχε. Στό κάρρο αὐτό ἤτανε ἀκόμη ἄλλα πέντε ἕξη φορεῖα καί περί τοὺς 15 ἐλαφρότεροι τραυματίες. Διότι τό κάρρο αὐτό ἤτανε «νταλίκα» διότι εἶχε πολύ μεγαλύτερη χωρητικότητα. Ὁ δρόμος πρός τή Φιλιππιάδα ἁμαξιτός μέν ἀλλά μισοκατεστραμμένος ἀνάγκαζε τά μέσα μεταφορᾶς μας νά ἀνακατεβαίνουνε συχνά σέ λαγκοῦδες ζ νά μᾶς προκαλοῦνε ἀφόρητες συνθῆκες. Ἡ πορεία

βάσταξε περίπου μιά ὁλόκληρη μέρα καὶ δὲν ἀκουγότανε τίποτε ἄλλο παρά οἱ δίμογες τῶν τραυματιῶν πού πολλὰς φορὲς ἔφθαναν σὲ παραλκρήματα. Φοβερή ἡ κατάσταση. Ἀπελπιστική. Φθάναμε σὲ βαθμό νὰ παρακαλοῦμε νὰ μᾶς ἔλθη ὁ θάνατος γιά νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπό αὐτό τό μαρτύριο. Ἐπὶ τέλους ἡ συνοδεία μας ἀποτελούμενη ἀπό 10-15 νταλίκες ἔφθασε στὴ Φιλιππιάδα. Ὅπου ὅμως μᾶς περίμενε ἡ ἴδια ἀπογοήτευση. Καὶ ἐκεῖ ὅλα τά Νοσοκομεῖα ἤτανε γεμάτα. Ἐμεῖς δὲν χωρούσαμε οὔτε μπορούσαμε νὰ δεχτοῦμε καμμιά σοβαρὴ ἰατρικὴ περίθαλψη. Καὶ ἔτσι διανυκτερεύσαμε ἡ ἐκεῖ στὸ ὕπαιθρο. Ἐξαίρεση ἔγινε μόνο γιά τοὺς τραυματίες πού ἡ κατάσταση τους ἤτανε ἀπελπιστική ἡ ὑπῆρχε ἄμεσος φόβος θανάτου. Λοιπὸν

110

τοὺς κρατήσανε στὴ Φιλιππιάδα καὶ μετὰ πήραμε τὴν ἑπομένη τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἄρτα.

10 Δεκεμβρίου

Ὅταν φθάσαμε στὴν Ἄρτα εἰσαχθήκαμε ἀμέσως στὸ Νοσοκομεῖο. Ἐδῶ ἤτανε καλίτερα ὠργανωμένη ἡ Ὑγειονομικὴ Ὑπηρεσία. Ἡ κατάσταση μου ὅμως ἤτανε πολὺ σοβαρά. Τὸ τραῦμα μου εἶχε μολυνθῇ στὸ διάστημα τῶν 48 ὡρῶν ποὺ εἴχανε παρέλθει ἀπὸ τὸν τραυματισμό μου. Οἱ πόνοι ἤτανε πολὺ μεγάλοι. Καὶ εἶχε παρουσιαστεῖ καὶ ὑψηλὸς πυρετός. Γιαῦτό οἱ ἰατροὶ μὲ βάλανε ἀμέσως στὸ Χειρουργεῖο. Ἀνήσυχοι ἔπρεπε νὰ καθαρίσουνε ἀμέσως τὴ πληγή. Ἡ σφαῖρα ποὺ εἶχα δεχτῇ στὴ διαδρομὴ της μέσα στὸ σῶμα μου εἶχε παρασύρει

κομάτια ἀπό τά βρώμικα καί γεμάτα ψεῖρες ροῦχα μου καί αὐτά εἴχανε προκαλέσει τή μόλυνση. Ἔπρεπε λοιπόν νά βγοῦνε ἀπό τή πληγή. Θυμοῦμαι πώς ἤτανε παρόντες τρεῖς γιατροί. Μέ καθήσανε στό πάγκο τοῦ χειρουργείου ἐ ἄρχησαν νά καθαρίζουν τή πληγή. Βυθίζανε μέσα μεγάλες βελόνες πού εἴχανε στό ἄκρο ἀγκίστρο ἐ μέ αὐτές βγάζανε σιγά σιγά τά βρώμικα ροῦχα. Ἀλλά μαζύ μαῦτά βγάζανε καί κομμάτια ἀπό σάρκες πού εἴχανε ἀρχίσει νά σαπίζουνε. Ἡ ἐγχείρηση βάσταξε πάνω ἀπό μιά ὥρα. Οἱ πόνοι μου ἤτανε τρομεροί. Ἀλλά σόλο αὐτό τό διάστημα ἔσφιγγα τά δόντια μου καί δέν εἶπα οὔτε ἕνα «ὤχ». Στάθηκα σωστός βράχος. Οἱ γιατροί ἔμειναν κατάπληκτοι

μπροστά σαυτή τήν αυτοχή μου και τή στάση μου. Γιατί δέν μου είχανε κάνες καμμιά ένεση αναισθητική. Και κανονικά έπρεπε νά χαλάζω τό κόσμο από τίς φωνές μου και τά κλάματα μου. Επί τέλους αφού τελείωσε ή επέμβαση ζ έλινε ο καθαρισμός του τραύματος μου με μετέφεραν στό θάλαμο των ασθενών που ήσαν τοῦ λάχιστο 30 κρεβάτια γεμάτα από τραυματίες. Εκεῖ ο Δλτής του Νοσοκομείου εἶπε αὐτά τά αζέχαστα λόγια απευθυνόμενος προς τίνς τραυματίες << Βλέπετε αὐτό τό κρητικόπουλο. Είναι ένα πραγματικό παλικάρι. Πρέπει νά σας γίνη παράδειγμα. Σόλο τό διάστημα τῆς εγχείρησης που του κάψαμε

δὲν ἀκούστηκε οὔτε τὸ ἐλάχιστο ἀπὸ τοὺς πόνους ποὺ εἶχε. Τοὺς ἀντμετώπισε μὲ ψυχικὴ δύναμη ποὺ προκάλεσε τὸ θαυμασμό μας. Νὰ σᾶς γίνη παράδειγμα γιατὶ δυστυχῶς μερικοὶ ἀπὸ σᾶς μὲ πολὺ μικρότερα τραύματα χαλᾶτε τὸ κόσμο γιὰ νὰ σᾶς στείλωμε στὰ σπίτια σας. Ἐνῶ αὐτὸ ὅταν τελείωσε ἡ ἐγχείρηση μᾶς παρακάλεσε νὰ τὸν κάμωμε γρήγορα καλὰ γιὰ νὰ ξαναγυρίση στὸ μέτωπο. Αὐτὸ θὰ πῆ νάχης ψυχὴ παληκαρίσια καὶ μάλιστα νᾶσαι δεκαεξάχρονος ἐθελοντής. Εἶναι

ἕνας πραγματικὸς ἥρωας >> 112
Στὸ Νοσοκομεῖο αὐτὸ ἔμεινα νοσηλευόμενος ἐπὶ 15 μέρες. Κάθε μέρα πού περνοῦσε πήγαινα καὶ καλίτερα. Λιγόστευαν οἱ πόνοι ϛ' ἔπεϛτε ὁ πυρετός. Τὸ ἀριστερό μου ὅμως χέρι δὲν μποροῦσα νὰ τὸ κινήσω εὔκολα. Σὲ κάθε κίνηση του εἶχα πόνους ϛριχτούς. Καὶ οἱ γιατροὶ εἴπανε ὅτι πρέπει νὰ μεταϛερθῶ στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ὑποβληθῶ σὲ εἰδικὴ θεραπεία. Καὶ πράγματι τὰ Χριστούγενα βρέθηκα στὸ Πολιτικὸ Νοσοκομεῖο τῶν Ἀθηνῶν πού βρισκότανε στοὺς Ἀμπελοκήπους ϛ' εἶχε μεταβληθῆ σὲ Στρατιωτικό

ζ' σαῦτό ἔμεινα νοσηλευόμενος ἐπὶ δύο μῆνες. Ἐκεῖ ἦλθε καὶ μὲ συνάντησε καὶ ὁ ἀδελφός μου Πέτρος. Ὕστερα μοῦ δόθηκε ἄδεια ἀναρρωτικὴ τριῶν μηνῶν καὶ ἐπέστρεψα στὸν ἡρωϊκὸ Γαλατᾶ μας καὶ δέχτηκα τοὺς ἐναγκαλισμοὺς ζ' τὰ φιλιὰ τῶν Γονέων μου ποὺ ἤτανε περήφανοι γιὰ τὸ παιδί τους ἀλλὰ ζ' τὸ θαυμαιμὸ ζ' τὰ συγχαρητήρια τῶν γνωστῶν ζ' τῶν συγχωριανῶν μου. Μετὰ τὴ λήξη τῆς ἀδείας μου ἔμεινα προσκεκολημένος στὸ Ἔμπεδο Χανίων ἕως τὶς ἀρχὲς Ἰουλίου ποὺ κηρύχθηκε ὁ Ἑλληνο Βουλγαρικὸς πόλεμος γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ συνιχίσω τὶς πολεμικὲς μου σελίδες μὲ ἕνα καινούργιο κεφάλαιο.

113

Τὸ Κεφάλαιο αὐτὸ ποὺ ἀρχί-
λει ἀπὸ τὴν 29 Νοεμβρίου 1912
τὸ ἔγραψα ὕστερα ἀπὸ 62 χρόνια
σὲ ἡλικία 80 ἐτῶν

Νέα Σμύρνη 31 Ἰανουαρίου
1976

Γ. Μ. Θεοδωράκος

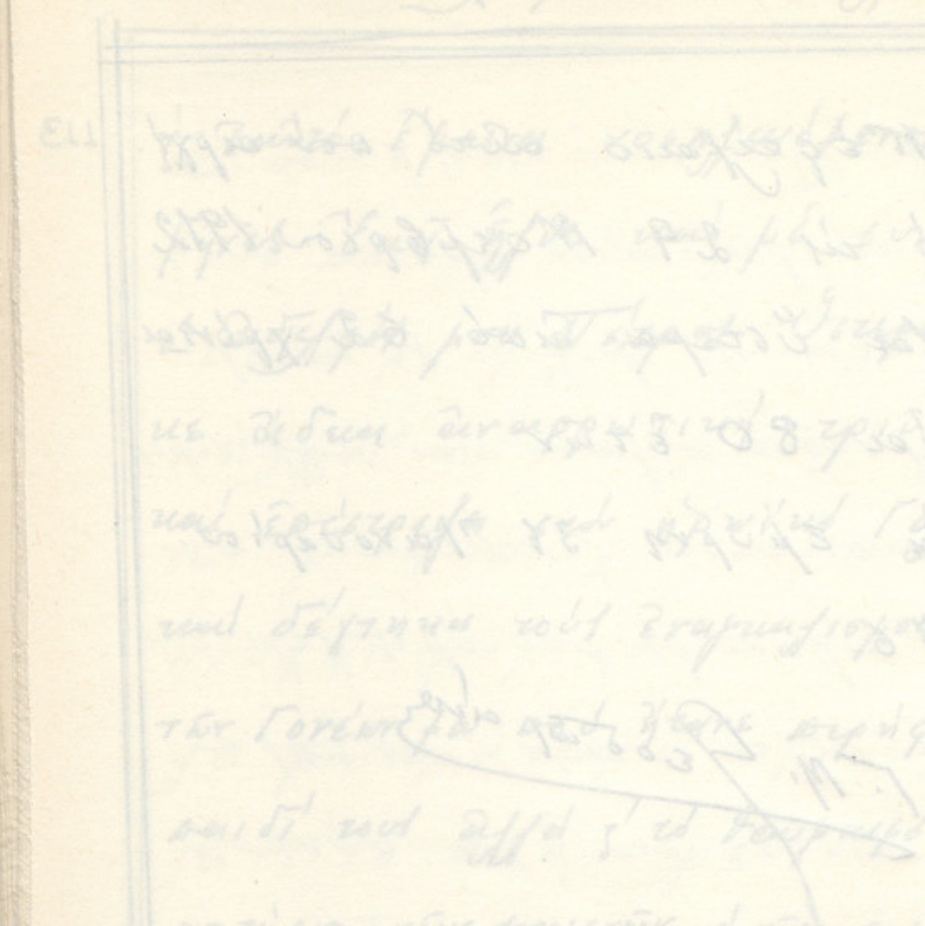

877

Ὁ τραυματισμός μου στὸ Μπιζάνι

8 Δεκεμβρίου 1976

Νέα Σμύρνη

31 Ἰανουαρίου 1976. Γραμμένος

ὕστερα ἀπό 63 χρόνια ἢ σέ ἡλικία 80 ἐτῶν

Γ. Μ. Γεοδωρά

30 Νοεμβρίου - 7 Δεκεμβρίου 1

Μετά τὴ μάχη τῶν Πετσῶν ὁ δρόμος ἀρχίσε νὰ γεμίζει ἀπὸ τὸ πισωγύρισμα ὁλόκληρου τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς υδοχωρεῖ πιὸ ἀποφασιστικὰ πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ ἀφήνει πίσω του ὁλόκληρα τὰ πυροβολικὰ καὶ τὰ ἀμαξώματα τῶν πυροβόλων. Εἶναι μιὰ ὀχυρωματικὴ σειρὰ ποὺ ἔχτισαν οἱ Γερμανοὶ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ποὺ ἐπιτίθονταν στὸ χῶρο τῆς Βοσνίας. Ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ποὺ βρίσκονταν ἐκεῖ ὀχυρώνει αὐτὴ τὴν ὀχυρωματικὴ σειρὰ μὲ 35000 ἄνδρες γιὰ νὰ ἐμποδίσει τὴν ἐπανάληψη τῆς ἐπίθεσης τῆς Σερβικῆς 10.000 μέτρα ἀπὸ αὐτὴ βρίσκεται ἡ πόλη τῶν Κρυῶν φαντασμάτων καὶ ἔχει πληθυσμὸ 16 ἢ 20 χιλιάδων. Κατὰ αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα ὁλόκληρα καμιόνια καὶ ἁμαξοστοιχίες μὲ πυροβόλα ἀπὸ τὴ γραμμὴ τῶν ὀχυρῶν ἐπιστρέφουν στὸ πυροβολικὸ μὲ τὴ διαταγὴ τῶν πυροβόλων νὰν ἀφήσουν ἐπιστροφή. Τὰ πυροβόλα ὑπάρχουν ἀκόμη ἀλλὰ ἔχουν βγεῖ. Μιὰ μέρα τέτοια ἡ ἀναχώρηση μόνο στὸ ὑπερπέρασμα ὕψους ὅλων ἐφάνηκε ὁ Συνταγματάρχης Γιανίνης μ' ἕνα πιάτο του καπνιστὸ καὶ πεῖνα. Ὅλων μὲ εἶδε κάτω πρὶν μοῦ ἔδωσε τὸ πιάτο του ἢ εἶδα τὸ κεφάλι τοῦ ἄλογου ποὺ ἔφαγαν ἀμοδρᾶς. Τὸ Νοέμβρη μοῦ ἔβγαλε μιὰ ἀσπρόμαυρη τώρα ἢ τὸ μισὸ κεφάλι δὲν φορτώθηκε μέσα μὲ ρώτησε ἂν τὸ φάγαμε ἢ ὅταν ἔτσι εἶχαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ φαγητοῦ ἔβγαλε τὸ πιάτο ἔξω ἢ ὅταν ἔβγαλε

2

ὅπως ἤμουν 16 χρονῶν μοῦ ἔσχιζε τὰ χέρια χίζονας κ. Δάναινα
κρήτη λεβεντοχέννα. Πρώτη πάντα στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὰ λεντερτὰ
ἡ μοῦ συνέστησε νὰ γυρίσω στὸ καταυφεσμό μου γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἔ-
κανα ἤτανε ποικίνδυνο. Ὁ καταυφεσμὸς μας ἦταν μέσα σὲ
μιὰ χαράδρα ἀπὸ τὰ ὑψώματα τῆς θοσίας ἀντιμετώπιζε κατὰ
τὸ Μοιζάνι ἀπὸ τὰ ὁποῖα μᾶς χώριζαν μιὰ ἀπόμη γοφοσειρά.
Οἱ Τοῦρκοι μᾶς κανονιοβολοῦσαν συνεχῶς. Πολλὲς φορὲς οἱ ὀβίδες
ἔπιστεν ἀνάμεσα στὶς σκηνὲς μας ἡ ἄφηναν νεκροὺς ἡ τραυμάτιες.
Θυμάμαι μιὰ μέρα ποὺ ἔπεσε ἡ ὀβίδα στὴ σκρὰ τῶν καζανιῶν
ποὺ παρασκεύαζαν τὸ συσσίτιο ἡ σκάτωσε ἕνα ἀπὸ τοὺς μαγείρους.
Ἡ ὑγιά μας δὲν ἦταν καθόλου καλή. Πίναμε νερὰ βρώμικα
διὰ θυῆρχε ἔλλειψις νεροῦ ἡ τὰ κοιλιακὰ νοσήματα μᾶς ὀβασάνιζαν.
Ἐγὼ ἰδιαιτέρως ὑπόφερα πολύ. Καὶ ὅλοι μας μὲ ἀγωνὶ περιμένομε
νὰ ἔλθη ἡ μέρα ποὺ θὰ κάναμε τὴν ἐπίθεση γιὰ τὸ Μοιζάνι. Καὶ
ἡ μέρα αὐτὴ δὲν ἄργησε νὰρθῇ. Στὴ 7 τὸ θεμέλιμα ἀφήσαμε τὸ
καταυφεσμό, ἀναρριχηθήκαμε στὴ κορυφὴ τῆς προσεχῶς, ὀχαρωθήκαμε
πίσω ἀπὸ μιὰ μάνδρα ὑψοῦ περίπου 1 μέτρου, μάνδρα [illegible]
γιὰ πρόβεντα ἀπὸ ζηρολιθιὲς ἡ ἀπὸ ἐκεῖ περιμένομε τὴ διαι-
ταγὴ τῆς ἐξόρμησις κατὰ τὸ Μοιζανοῦ χωρὶς νὰ φανταζόμεθα
τί μᾶς περίμενε ἀπὸ τὴν ἀπερίσκεπτα αὐτὴ ἐνέργεια
τῆς ἔλλειψις ἐπιρεύς τοῦ Σεπουνιζάνη

8 Δεκεμβρίου

Η μάντρα έβαινε σε 500 περίπου μέτρα πολύ τη νεκρόχωρα γραί λόφοι ερημικοί. Στο δεξιό περιέχει ήμερα μια σου ανοιχτοβούνεμε το λόχο των κρητών φοιτητών. Στο μέσο βρισκόταν ένας λόχος Μακεδονικών η στο δεξιό ένας λόχος εθελοντών εξ Αμερικής. Η σου τοιχοφυλή δεν ήταν η δική μας δουλειά βαρύτανε από δύο μέτωπα. Κατ' εύθειαν από το Μοναστήρι η από περιοχή από φορτοσιμά σου μετάνε με το χάνι των Ελληνικών από ήταν το εμπρός ενεργητικό. Με άμυνα αφήνανε το σύνταγμα της Ελλάδος. Αλλοί αλλού δεν διάφορες σαφή μονή μια αφήνανε οι Τούρκοι. Σκαφτούσανε διμέτωπα χαντάκια τους με δυνατές σαφή τηλεβολισμούς από τη δική μας πολυβολιές τροχαίους. Μέλι έναφον εύκολα διαμό. Αλλοι άρχισαν να ανεβαίνουν τη αμυνα τη φορτοσιμά από ήταν η μάντρα η άλλοι μια βάρκα από τα εξ αριστερών συμμάχων. Το δίκαιο ήταν τροφή στη αφαιρεμένη από συναφοσκευές ώρες μα τα δικά μας πιστεύαν. Ανεβαίνουν οι Τούρκοι αφού τα μάντρα φωτοβολούνται συνεχώς η με τροχαίους αμμοβολούς. Η αντίσταση από τη χώρισε δεν ήταν μεγαλύτερη από 300 μέτρα. Ο λόχος μας εχωρίστηκε στη μάντρα τους δεν δεχόταν με πολεμικό αυρός. Αλλοι αυτοί διαμιάφ αποχωρούσαν. Πολλοί από μας αφαιρούσαμε πόθοι μονή το ύψος της μάντρας δεν ήταν μεγαλύτερο από 1 μέτρο. Εμείς βρισκόμαστε αναμένοι στη μονή η δυσκόλευση του αυρού η από τροχαίους η από αριστερά. Αφήσαμε πόρτες μαζί με τον Χαμηλάκη η τον Αρχοντάκη. Ο ανθυπασπιστής μας ήταν αναπόφευκτος. Όλο αγωνιούσαν οι Τούρκοι τώρα η η χαρά μας ήταν μεγαλύτερη. Γιατί μας δίδαση από μεγάλο ύψος. Πυροβολικό εσυχνά ε-

νεκρού την χωρίς να συνοδεύουν μαζί αποχαιρετούν τους ανθρώπους φίλους
που έβαφαν αρχίζουν ανθούν το δόξο. Αμέσως οι τούρκοι διαμαρτύρονται
Ήξερε ενημερώνουν που βρισκόταν εκ ώρα ότανε δεν τηλεφωνήσει σπίτι του 50
μέτρα. Οι τραγουδιστές του «Αμάν» «Αμάν» ξεκινούσαν την αποχαιρετισμό.
Σμύρνη αποχαιρετούν η ακόμα θρήνος. Εκ μέρος δε ανακατώνονται στους χάρους
γ' δεν ανεβαίνουν τι τη ζηλεύουν. Αμέσως το λείψανο τους ~~σπίτι~~
βουνά νεκρά τέλος αποχαιρετισμός. και στενάζουν γ' και ανεβαίνουν θρήνοι
ήξερε γ' ώρα και ανεκφώνητη αναμονή. Πρώτοι ο Δαμασκηνός και γραμματικός
δέχτηκε ένα σφαίρα στο μέτωπο η τόσο δίπλα του νεκρού, Εκ δυσμών
ρέφτουσε τόσους γ' ο Αρχοντάκης. Και εν δεν ύστερα ήμερα. Θέχτηκε τη
σφαίρα όπως τους τούρκους που βρισκόταν γυμνόστηθα αντιμέτωπους μας. Μαύρα μέρη από κα-
τω όπου το χαμηλό η βρύση έκαν τον αντρικό άτομο. Μου φάνηκε σαν
τέρας είτε βουνό τόσο τρομερό τους κατακόκκινους. Δυσκολεύτηκε
και μια φάχνη αυτή οι τούρκοι αρχίσαν αντίχτυπο το σκοπό τους και κα-
ταλάβαμε τι Μετόδιος. Γιατί η οι τρεις πόλοι από τη κατεύθυνση αντε-
μετωπίσαμε αρχίσαν τα μεγάλα δυσκολία των τούρκων και όσο χαμηλώνουν.
Και έτσι φάνηκαν μέσα οι τούρκοι γ' τα σκοτάδια αυτά κι φάνηκαν
σώπασαν διάσκεψη όπου σκότωσαν νεκρών η τραυματιών. Μόνο σαν
τ' πόλο μας είχαν στους 105 νεκρούς η τραυματίες. Και τους τρα-
γουδιστές τους αναζητούσαν οι τούρκοι τους τη τουφεκιά. Η' δίπλα
τον άκουσε τραγούδι. Γιατί δεν άλλο ταυτόχρονα τραγούδι τη αυτοθυσία μα-
φτάνουσε οι δικοί μας μου είχαν σκοτώσει τι μεγάλο μέρος η έτσι
φαντάστηκαν σαν νεκρός. Αμέσως ~~και~~ έλεγαν τους τούρκους που τρέχαν αδιάκοπα από τους
σκότωσε, και αναβλύζουν η μέ αξιοπρεπή αποτυχημένα τα νύχια τους. Την
ώρα έκανε η σκύψη μου σταυρός από τους Γιουσούφ μου. Ήταν δίπλα μας

δε δεν την ξανάβλεπαν. Επιστρέφουν αργά απ' τα χωράφια η μητέρα μου η
θειά μου η αδερφούλα της. Δεν θυμούνται πού έχανε τα δόντια του.
Γιατί τα φοβούνται; Το σπίτι δεν έχει πια μητέρα μέσα τα
έχει αδειάσει από όλα μας. Δεν ή αφού σκοτώνει η οι Τούρκοι; Γιατί
σπίτια πήρανε τη μητέρα; Σκλαβώνει με τα μέτρα πλέον ήμουνα
μιάμιση χρονών το μέγεθος η με τα εξάχρονα αναβάλλει απ' τα έξι μου
βυθίζονται αργά αργά τα κορμιά απ' τα γόνατα ώσπου φτάνουν στο μέσο
των πλευρών. Κατά πάνω τα φορέματα μου αυτά δεν μου τα έκαναν
οι Τούρκοι. Δικά μ' είχανε στο σχολείο κατά τα δικά τα
δικά τους. Όμως σπίτια οι γριούλες βαμμένες ήταν κατά το φουστάνι.
Σ' αντίθεση. Οι Τούρκοι τα κουστούμια άλλα είναι σκούρα μαύρα
η να μη διακρίνει κανείς εγκαίρως κατηφόρες. Δεν ήταν τα δικά μου
πρώτα ευτυχισμένα μέσα ώρα ο πόνος τα μέρια φοιτητή - δικαιούνται
όσοι σκοτώνονται - δικαιώνεται αντικαθίσταται με ίδιο ύφος γέρικο. Κατά
τούτη φοιτητή αναγκαιότητα η οι άλλοι δύο φόβοι στη μητέρα
μου η τα βρεγμένα ενδύματα. Και η αντιπαθούσα θέλουν γρήγορα.
Οι Τούρκοι δεν τα αφήνουν όλα τα φουστάνια στα.
Και δεν εξηγάνουν τα δημιουργήσουν τα πέτρα η σπίτια
αργά τα παιδιά. Εκ φύσεως η φόβητρα ήταν σκέτα εξήντα, ε-
σαεί όμως ήταν δέκα από μέ σκοτεινές δυνάμεις δεν τα σκο-
τώνει σκέτα ο Τούρκος σκοπός δε δίνει τους σκοτώνουν όλους
τρομοκρατεί υπάρχουν σκέτα μια φυσική η σχηματίζουν τα πέτρα
σκέτα ένα δύο χρόνια μετά τα σχηματίζουν τα πέτρα
τα μάτια η σκοτώνουν αργά τα χάνε τα έχουν δεν μια
φορά σκοτώνουν ένα ένα αρχαία πολεμικά η χαρακτήρες.

6

Η πορεία είναι ήταν πολύ δύσκολη. Δρόμοι δεν υπήρχε. Συχνά από τόπους πλαγιαζόταμε ή το χιόνι τον αντιμέτωπο μας και μας πρακάλουσε τα φορτία ήταν τρομερά κουραστικά. Έπειτα υπήρχαν ή τραυματίες από δεν ήταν μία κι φορτίο μαζί τα τραύματα τους ήταν εξαιρέτως. Πέρα ή αυτοί τα δρόμο ανοίξαμε πολύ. Δεν ήξερε πέρασα μιά ώρα πορεία όπου φτάναμε εδώ εμείς ή ο πρωτο ή οι τραυματίες. Τι συνέβαινε; Ο Βασίλης Καπετάνιος έχασε συνειδήσεως από τα δυσκολίες τον τρόπο τα δρόμο μας. Εταμπώσαμε ή μαρούλα εν μπόρεσαν η' παρέμειναν τον δικών μας. Και όταν έφθασε η' μερά εκ τραυματιών χωρίσαμε περπατούσε δύσκολα σε μερικά ή δυσκολεμένα από τα πολεμήσουν από ήταν δυνατόν είτε έμειναν μαζί τον εφοδιοθήκαν εκ τα παλικαρίσια εκείνα μας. Εμείς όσοι ήμουν ζωηρότεροι τα φορτία μαζέψαμε ή έρχεται ένα ξέχωρα από τα Βασίλη ή τα μέρη τα πιο χαρά ή εδώ ανοίγουμε ξέχασαν τα δρόμο τον δικαίωμα τα Βασίλη μας τα τέλειωσαν αρκετά ή τα χαμηλά πεζοπορικά έρχεται τα αξιωματικά. Η συνηθισμένη δεν μας μείνε παρέμεινε αλλά μη εν μας. Ήταν μαζί μένει δυσκολεμένη ή ήλθε μόνο μαζί μένει άλλοι μαζί ύμνοι μας τραβήξαμε αυτή τα τραυματίες. Πέρασε αυτόν άλλοι μαζί ώρες πορείας μαζί τα φθάσαμε τα χάνι τον Έλιν Δρέι. Στέλει τα αρόχειρα νοσοκομεία ή χειρουργεία αυτά ήταν ένα ήταν καταπόρεσε ή δεν μπορούσαν τα μαζί διηγούνται. Έφερε τα δικαιοκρατικά τα νόσιμο μέσα τα μαζί διηγούνται πολιτικά, τα βρεθούμε τα τραυματίες μας τα αυτοκρατούνται χωρίς νοσοκομεία ταυτιακά τα βρεθούν,

και ένα μικρό αγόρι μέσα σε φρίχτη από τον ένα μικρό
δέντρο μας τρελά τριαντάφυλλα ή άλλη άγνωστη. Και αυτό
έμεινε έτσι όλον Δεκέμβριο κι εσωτερικά μέρα γι' αφ Δεκέμβριον.

9 Δεκεμβρίου

Πρωί, αργά, διαταράχτηκε η μονοτονία μας των τραπεζιών
και φαγητών σε μια διακοπή 50 περίπου χιλιομέτρων.
Ο ιατρικός μου ή ασθενής μου φίλος Μανόλης Βουτσινάς
από Δουρουτή έτσι είχε έρθει Δεκεμβριάτικα γράφει γι' αυτό
έτσι αποφάσισαν μέσα σε ένα τηλέφωνο μεταξύ δύο μεταξύ
δεν ανήκε. Ένα τηλέφωνο αυτό ήταν απόμερη λέξη αυτή έξω γράφει
ή περίπου τη εξαιρέσεις τραπεζιού. Διότι ήταν σε ντεπόζιτο
δημοσίου ήμα χαρακτηρίσεις τρία μικρών εσόμενα. Ο δρόμος από
τη φαγητούδα αξιοπρεπούς μεν διμμά μια πανοραμική δίνει
μικρή τα μέσα μονοπάτι μας να άνω κατάβαση ανηκει/γραπτών-
δει γ' τα προσευχών μας μέσα τους τραπεζιού αφόρητες εσόμενες.
αλλά μια σειρά νταμιών φορτωμένα με τραπεζιά
μες. Η σειρά βάδιζε περίπου μια εξήντα μέρα. γ' δεν
ακούστηκαν πουθενά άλλα αρχεία οι τραπεζιές των σόλων των τρα-
πεζιών και σαμάρι γιατί έβλεπαν τα σειρά τραπεζιών. Φοβερά
η ζεστασιά. Χαρούμενοι. φθάνουμε τα βαθιά τα σειρά-
πεζιών τα μέσα έξω ο δρόμος μας να διασχίσουμε άλλο τόσο
τα μαρτύρια. Και έξω η σκόνη μας πιο σχηματίστηκε από 10-15
πεζιών έξω από φαγητούδα. Όλοι όμως μέσα τα
ίδια διαφορετικά. και έτσι όμως και πάσο πράσινα ήταν χαρούμενα. Έμεινε
δεν χωρούσαμε όλοι μαζί μας να διχάσουμε πεζιών σειρά δεξιά
και έτσι διεκπεραιώσαμε και έτσι τα δρόμο αδιάφορα.

Έμεινα μόνο μέχρι τον τραυματισμό του γι' αυτό δεν ήμουν
εθελοντής ή δούλεψε λίγους μήνες δίπλα του. Αυτοί τον τρα-
γικό θάνατο του φυγαδεύσαμε γι' αυτό ακόμα και εδώ στο σπίτι
μας τον θρηνούμε.

10 Δεκεμβρίου

Όταν φθάσαμε εδώ ήμουν εντελώς απροετοίμαστη για τον Νοέμβριο.
Εδώ ήταν παγωνιά δραματική η υγρασία δυσβάστακτη. Η κατά-
σταση μου δεν ήταν καλή καθόλου. Το στόμα μου είχε μουδιά
και δεν μπορεί των 48 ωρών που είχαν περάσει από τον τραυμα-
τισμό του. Οι πόνοι ήταν αφόρητοι και είχε πυρετώδη η
θέρμη ανησυχία. Γιατρούς δεν βρήκαμε εμείς από χα-
μπούρτο. Δυτικοί έφτασε με καθυστέρηση στη θέση. Η εμφάνιση
που είχε δυσκολία στη διαδρομή από μέση του δόντι μου είχε παραπάνω
πυρέτιση από τα βρώμικα η μέρες τους βόμβα μου η αυτοί εί-
χαν προσβάλει τα πόδια. Έφτασε φαίνεται να βρούν από τη θέση.
Δυτικοί και ήταν παρόλα τρελά γιατροί. Με καθάρισαν από πύ-
ον του χειρουργείο η άρχισαν να επιδένουν τη θέση. Βυθίζομαι
μέσα μεγάλη βαθιά που είχαν τα όπλα αμερικανοί η με αυτή
βάλουν αμέ αμέ τα βρώμικα ρούχα. Αμέσως με αυτά βάλουν η
παράτα από κάτω που είχαν άρχισε να εκσπάνε. Η έρευ-
νησή βάτσαξε κάτω από μια ώρα. Οι πόνοι μου ήταν τρομε-
ροί. Δίπλα κάθε εσύ τα διάφορα έσφιγγα τα δόντια μου η
δεν άφησα ούτε ένα «αχ» Ήρουνε σωστή βραδιά, οι γιατροί έ-
μειναν πανεύχαρι μαρτυρικά κείνη τη στιγμή μου. Γενικά δεν μπ' είχαν
τι νόημα παρμένη έτσι αναισθησία. Και πάντα έφτασε να χα-
φήσω τον πόνο από τη φωνή μου η τα σχόλια μου. Έτσι

τρίτη δίχως σχεδόν τι εσήμαινε γι' όλη η υποδομή
των τραπεζιών με μπλέγμα ανθ' άλλης των σκοπών
που ήταν σπουδαίο το πρόβλημα μπορούσε τραπεζικής
Ένα η θέση του Νοσοκομείου ήταν αυτό τα διάφορα
χάμω διαστάσεων αρά τη τραπεζική με βρέθηκε αυτό
το κτηματικό σημείο. Είναι ένα αραμπανικό αυτοκίνητο - πρέ
απ να τα τέτ χάμω αναφέρομε. Εκτός τα διαστάσεις της τραπέζη-
της απ τα πάτωμα, εργάσιμα διάστημα γι' οδυνηρά, δεν
αντιλήφθηκε αυτά τα εμπόδια αυτ τους αόπτ απ είχε. Τους
αντιμετώπισε με εμπειρία δύναμη απ αρσενικής τα δυνατά
μέρη. Να αυτ χάμω αναφέρομε μονά δυνατών μερικά απ αυτ
με αφού μικρό τέρμα τραπέζια χαμάτε τον τοίχο χάμω και τα τέτ αντι-
χάτε και τάπια της. Έτσι αυτό όλοι τέλειωσε η εμπειρία μέη
αναγκάζομε να τον κάμουμε χρήσιμο χάμω και η φωτογραφία
αυτ αόμπρα. Αλλά δεν αφ' κάμε εμπειρία γι μείνομε απ'
τα αυτά πράγματα μονά έχει δεκαεπτάχρονος εμπειρία. Είναι έ-
νατ αραμπανικό «Ρωμ» Στο Νοσοκομείο αυτό έμειναν νοση-
λευόμενοι επί 15 μέρες. Κάθε μέρα απ αναρωτιόμουν γι
παγίνεμε. Ρωτούσαν απ αόπτ γι' έλεγα η αναρωτώ. Αμμά
τα επιστρεφόμενα χέρι δεν φοβόμουν και τα μετάνοια εύκολα.
Εκ' κάθε κάμαρη τον είχαν αλλού φρίνατ. Και οι μονάχοι
έβαιναν ένα αρέσει και μπλεκόμενο αυτό Αθήνα μα τα τα μάτια
ειδικής θεραπεία. Και αραίμανα τα χρειαζόμενα βρίσκονται
στο Πρώτο Νοσοκομείο των Αθηνών όπου έμειναν νοσηλευόμενοι
επί δύο μήνες. Εκεί έβλεπε γι μα ανάπαυση γι' ο αδελφός μου Πάνος. Ύστερα

10/

μου δίδηκε ἄδεια ἀναρωτικὴ τριῶν μηνῶν καὶ ἐπέστρεψα στὸ
χωριό μου στὸν πρωϊνὸ Γαλαστά. καὶ δέχτηκα τοὺς ἀναγνῶν
φιλικὰ καὶ τὰ φιλία τῶν Γονίων μου ποὺ ἤτανε ὑστρήφανοι γιὰ
τὸ παιδί τοὺς ἀφρὰ καὶ τὸ θαυμαστό καὶ τὰ συγχαρητήρια
τῶν γνωστῶν καὶ τῶν συγχωριανῶν μου. Μετὰ τὰ φάγη τῇ πόλεως μου ~~Σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ~~
~~διάστημα~~ ἔμεινα προσκεκολημένος στὸ Ἔμπεδο Χανίων
ἐπὶ τῆς ἀρχῆς Ἰουλίου ποὺ κηρύχτηκε ὁ Ἑλληνοβολγαρικὸς
πόλεμος γιὰ τὸν ὁποῖον θὰ συνοχέσω μὲ ἐνὰ κοντόγρα
κεφάλαιο τῆς πολεμικῆς ἐμπλοκῆς μου.